

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

Ex. A S.O.U.
STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1940:23

JUSTITIEDEPARTEMENTET

BETÄNKANDE

MED FÖRSLAG TILL

LAG MED SÄRSKILDA BESTÄMMELSER
ANGÅENDE STATS- OCH KOMMUNALMYNDIG-
HETERNA OCH DERAS VERKSAMHET
VID KRIG ELLER KRIGSFARA

M. M.

AVGIVET AV

SAKKUNNIGA TILLKALLADE INOM
JUSTITIEDEPARTEMENTET

S T O C K H O L M

1 9 4 0

Statens offentliga utredningar 1940

Kronologisk förteckning

1. Betänkande och förslag angående reglering av församlingsindelningen i Stockholm och revision av den för huvudstaden gällande lagen om församlingsstyrelse. Av T. Wohlin. Hæggström. iv, 167 s. E.
2. Betänkande angående omorganisation av arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse m. m. Beckman. 77 s. F6.
3. Betänkande med förslag till åtgärder för befordrande av produktionen å enskilda skogar i vissa delar av Norrland. Marcus. 260 s. Jo.
4. Betänkande med förslag till lag om krigsskadeersättning. Norstedt. 84 s. H.
5. Promemoria med förslag till vissa åtgärder mot missbruk av tryckfriheten. Norstedt. 32 s. Ju.
6. Betänkande angående uppgörelse mellan Kungl. Maj:t och kronan samt Stockholms stad rörande vissa markfrågor m. m. i Stockholm. Beckman. 154 s. 8 pl. K.
7. Betänkande med förslag till lag med vissa bestämmelser om livförsäkring vid krig m. m. Norstedt. 83 s. H.
8. Betänkande med förslag till lag om ändrad lydelse av 8 kap. strafflagen m. m. jämte därmed sammanhängande författningar. Norstedt. 130 s. Ju.
9. Betänkande med förslag till kungörelse angående kontroll å handeln med ost samt viss lagstiftning angående korvvaror. Hæggström. 72 s. S.
10. Svensk namnbok 1940. V. Petterson. 166 s. Ju.
11. Betänkande med förslag rörande offentliga rätts-hjälpsanstalter. Hæggström. 125 s. Ju.
12. Betänkande med utredning och förslag angående inrättande av fritidsreservat för städernas och de tätbebyggda samhällenas befolkning. Beckman. 289 s. S.
13. Statistisk utredning angående förvaltningskostnader m. m. i konkurser. Norstedt. 26 s. Ju.
14. Betänkande och förslag angående förhållandet mellan arbetsuppgifter och löneställning vid statens järnvägar. Del 1. Beckman. 247 s. K.
15. Betänkande med förslag rörande skärgårdarnas behov av förbättrade kommunikationer. Del 2. Beckman. 134 s. K.
16. Efterfrågan på jordbruksprodukter och dess känslighet för pris- och inkomstförändringar. Av H. Wold. Marcus. 144 s. Jo.
17. Betänkande med förslag till ändrad lagstiftning angående s. k. rattfylleri. Norstedt. 93 s. K.
18. Betänkande med förslag angående krigsförsäkring av viss lösegendom. Norstedt. 60 s. H.
19. Förslag till ändrad lagstiftning om straff för försök till brott. Lund, Ohlsson. Ju.
20. Straffrättskommitténs betänkande med förslag till lagstiftning om förmögenhetsbrott. Norstedt. 251 s. Ju.
21. Betänkande angående utfärdande av samt ersättning för vissa läkarintyg. Marcus. 60 s. S.
22. Socialvårdskommitténs betänkande. 1. Statistisk undersökning angående kommunernas ålderdomshem. Beckman. 93 s. S.
23. Betänkande med förslag till lag med särskilda bestämmelser angående stats- och kommunalmyndigheterna och deras verksamhet vid krig eller krigsfara m. m. Norstedt. 93 s. Ju.

Ann. Om särskild tryckort ej angives, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement under vilket utredningen avgivits, t. ex. E. = ecklesiastikdepartementet, Jo. = jordbruksdepartementet. Enligt kungörelsen den 3 febr. 1922 ang. statens offentliga utredningars yttre anordning (nr 98) utgivas utredningarna i omslag med enhetlig färg för varje departement.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1940:23
JUSTITIEDEPARTEMENTET

BETÄNKANDE

MED FÖRSLAG TILL

LAG MED SÄRSKILDA BESTÄMMELSER
ANGÅENDE STATS- OCH KOMMUNALMYNDIG-
HETERNA OCH DERAS VERKSAMHET
VID KRIG ELLER KRIGSFARA
M. M.

AVGIVET AV

SAKKUNNIGA TILLKALLADE INOM
JUSTITIEDEPARTEMENTET

STOCKHOLM 1940
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER
402040

BETÄNKANDE

ÖFVER

LAG MED SÄRSKILDA BESTÄMMELSER

ANGÅENDE STATS- OCH KOMMUNALMYNDIG-

HETERNA OCH DERAS VERKSAMHET

VID KRIG ELLER KRIGSFARA

M. M.

ÅR 1810

SÄKKNINGEN ÅLKALLADE IZOM

ÅR 1810

STOCKHOLM 1810

KUNGL. BOKTRYCKERIET P. A. ROSENHOLM & SÖNER

Till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Justitiedepartementet.

Den 19 april 1940 bemyndigade Kungl. Maj:t Herr Statsrådet dels att tillkalla högst tre sakkunniga för att verkställa utredning rörande de bestämmelser angående förvaltningsdomstolarnas och förvaltningsmyndigheternas verksamhet, vilka kunde vara erforderliga vid krig eller krigsfara eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden, dels ock att uppdraga åt en av de sakkunniga att vara de sakkunnigas ordförande ävensom att förordna sekreterare åt de sakkunniga.

Med stöd av nämnda bemyndigande har Herr Statsrådet den 23 april 1940 tillkallat ordföranden i processlagberedningen, f. d. justitierådet N. Gärde att verkställa berörda utredning samt förordnat sekreteraren i processlagberedningen, hovrättsrådet Erik Söderlund såsom sekreterare. Såsom ytterligare sakkunniga ha den 10 maj 1940 tillkallats ledamoten av riksdagens första kammare, professorn Nils Herlitz och ledamoten av riksdagens andra kammare, riksgäldsfullmäktigen Axel Albert Lindqvist. I samband härmed uppdrogs åt Gärde att vara de sakkunnigas ordförande. Under tiden den 10 maj—den 30 juni 1940 har såsom biträdande sekreterare åt de sakkunniga tjänstgjort hovrättsassessorn Ingvar Lindell.

Sedan de sakkunniga numera slutfört sitt arbete, få de härmed vördsamt överlämna betänkande med förslag till lag med särskilda bestämmelser angående stats- och kommunalmyndigheterna och deras verksamhet vid krig eller krigsfara m. m.

Stockholm den 14 augusti 1940.

N. GÄRDE.

NILS HERLITZ.

AXEL LINDQVIST.

Erik Söderlund.

Till Herr Statsrådet och Chefen för Rättshörsamtet.

Den 19 april 1940 benämnde kung Maj:st Herr Statsrådet dels en tillkalla högst tre sakkunniga för att verkställa utredning rörande de bestämmelser anseende förvaltningsdomstolarnas och förvaltningsmyndigheternas verksamhet, vilka kunde vara erforderliga vid krig eller krislära eller eljest under utöfningsförhållanden, av krig förändrade förhållanden, dels också att utreda ått en av de sakkunniga att vara de sakkunnigas ordförande ävensom att förordna sekreterare åt de sakkunniga.

Med stöd av nämnda benämning har Herr Statsrådet den 22 april 1940 tillkallat ordföranden i processlagberedningen, L. G. Justitserådet N. Gärde att verkställa berörda utredning samt förordnat sekreteraren i processlagberedningen, hovrättsrådet Erik Söderlund såsom sekreterare. Såsom ytterligare sakkunniga ha den 10 maj 1940 tillkallats ledamoten av riksdagens första kammare, professor Nils Herlitz och ledamoten av riksdagens andra kammare, riksdagsfullmäktigen Axel Lindqvist. I samband härmed uppdrags åt Gärde att vara de sakkunnigas ordförande. Under lören den 10 maj den 30 juni 1940 har såsom biträdande sekreterare åt de sakkunniga tjänstgjort hovrättsassessor Lovén Lindell.

Seten de sakkunniga numera utfört sitt arbete. I de härmed förordnade utredningarna biträdande med förslag till lag med särskilda bestämmelser angående stats- och kommunalmyndigheterna och deras verksamhet vid krig eller krislära m. m.

Stockholm den 14 augusti 1940.

N. GÄRDE.

AXEL LINQVIST.

NILS HERLITZ.

Erik Söderlund.

Förslag

till

Lag

med särskilda bestämmelser angående stats- och kommunalmyndigheterna och deras verksamhet vid krig eller krigsfara m. m.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Vid krig eller krigsfara, vari riket befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden äger Konungen, när riksdagen ej är samlad, förordna, att bestämmelserna i 2—13 §§ skola tillämpas; dock må sådant förordnande ej meddelas med mindre Konungen låtit riksdagskallelse utgå eller riksdagen ändock skall sammanträda inom trettio dagar. Varder ej meddelat förordnande av nästföljande riksdag inom trettio dagar från riksdagens början gillat, skall detsamma efter utgången av nämnda tid upphöra att lända till efterrättelse.

Prövas under tid, då riksdagen är samlad, förhållanden vara för handen, som avses i första stycket, äger Konungen med riksdagens samtycke meddela förordnande, som där avses.

Under tid, då förordnande, som nu sagts, är i kraft, gälla icke i lag eller författning meddelade stadganden i den mån de strida mot vad enligt förordnandet blivit bestämt.

Denna lag äger ej tillämpning beträffande riksdagen eller allmänna kyrkomötet, deras avdelningar, utskott, nämnder, deputerade, revisorer, ombudsmän och verk eller de kyrkliga myndigheterna och deras verksamhet, i den mån för bestämmelse därom erfordras samtycke av allmänt kyrkomöte, eller i fråga om krigsdomstolar eller myndigheter, som avses i lagen med särskilda bestämmelser angående domstolarna och rättegången vid krig eller krigsfara m. m., eller beträffande mål eller ärende, varom stadgats i sistnämnda lag eller lagen med särskilda bestämmelser angående patent vid krig eller krigsfara m. m.

Med den begränsning, som framgår av näst föregående stycke, förstås i denna lag

med statsmyndighet: alla till statens förvaltning hörande myndigheter och inrättningar, nämnder, kommissioner och kommittéer; samt

med kommunalmyndighet: alla till kommunal styrelse eller förvaltning hörande stämmor och representationer, myndigheter, styrelser, kollegier, nämnder, råd, kommissioner, revisorer, utskott och kommittéer jämte underlydande verk och inrättningar.

2 §.

Då det finnes påkallat på grund av förhållanden, som avses i 1 § första stycket, äger Konungen förordna,

1. att uppgift, som tillkommer Konungen, skall i fråga om visst slag av mål eller ärenden övertagas av underordnad myndighet;

2. att de uppgifter, som tillkomma viss statsmyndighet, skola helt eller delvis övertagas av annan statsmyndighet eller av kommunalmyndighet;

3. att de uppgifter, som tillkomma viss kommunalmyndighet, skola helt eller delvis övertagas av annan kommunalmyndighet i samma kommun eller, om hinder härför möter, av statsmyndighet eller av kommunalmyndighet i annan kommun;

4. att i fall, då enligt lag eller författning suppleanter skola utses till visst antal, sådana må utses till visst större antal;

5. att myndighet må hava sin verksamhet helt eller delvis förlagd till annan ort än den, där verksamheten eljest skall utövas; samt

6. att myndighet må fatta beslut i annan sammansättning eller med mindre antal ledamöter eller i annan ordning än eljest är stadgat.

I den mån det finnes påkallat på grund av förhållanden, som avses i 1 § första stycket, må Konungen ock bestämma, att befattningshavare i statens tjänst skall tjänstgöra i annan statlig befattning än den han innehar eller i kommunal befattning.

3 §.

Då det finnes påkallat på grund av förhållanden, som avses i 1 § första stycket, äger Konungen förordna om anstånd med val av ledamot i kommunal representation eller innehavare av annat allmänt uppdrag så ock föreskriva den jämkning av valperiodens längd, som därav må påkallas. Har val ej hållits, skall den tidigare valde, ehuru den tid utgått för vilken han valts, kvarstå i uppdraget, till dess annan valts och har att tillträda uppdraget.

Bestämmelserna i första stycket skola äga motsvarande tillämpning i fråga om allmänt uppdrag, som skall tillsättas för viss tid i annan ordning än genom val.

Vad i lag eller författning är stadgat därom, att kvinna eller den, som redan innehaft uppdrag viss tid eller uppnått viss ålder, må avsäga sig uppdrag, äge ej tillämpning; dock vare den som fyllt sjuttio år ej skyldig att mottaga uppdrag eller kvarstå däri.

4 §.

Är i lag eller författning föreskrivet, att sammanträde eller förrättning skall hållas eller annan sådan uppgift skall fullgöras inom viss tid, äger Konungen i den mån det finnes påkallat på grund av förhållanden, som avses i 1 § första stycket, förordna om jämkning av sådan tid.

Kan på grund av förhållanden, som avses i 1 § första stycket, visst sammanträde eller viss annan åtgärd, som myndighet har att företaga, icke utan

väsentlig olägenhet äga rum å det ställe, som i lag eller författning är föreskrivet, må bestämmas annat ställe, som finnes lämpligt.

5 §.

Är i fråga om mål eller ärende i lag eller författning föreskrivet, att myndighet skall höras eller eljest viss utredning skall förebringas eller att återförvisning skall äga rum, och finnes på grund av förhållanden, som avses i 1 § första stycket, åtgärden vara förenad med väsentlig olägenhet, äge myndigheten i stället i annan ordning föranstalta om den utredning, som må erfordras, eller, då fråga är om återförvisning, utan sådan fortsätta handläggningen.

6 §.

Behandling av mål eller ärende, som angår någon tillkommande rättighet eller förmån eller honom åliggande skyldighet, skall av myndighet förklaras skola anstå, om anledning är att antaga, att på grund av förhållanden, som avses i 1 § första stycket, part är ur stånd att bevaka sin talan eller hinder eljest möter för utredningen. Finnes frågan kunna nöjaktigt utredas, må dock målet eller ärendet handläggas och avgöras, om det för part är av synnerlig vikt eller eljest särskilda skäl föranleda därtill.

7 §.

Har med behandling av mål eller ärende enligt 6 § förklarats skola anstå, skall det återupptagas till handläggning, så snart hinder enligt nämnda paragraf ej längre föreligger eller förhållande inträtt, som enligt samma paragraf skulle påkallat fortsatt handläggning.

8 §.

Är enligt lag eller författning med underlåtenhet av part eller annan att fullgöra vad myndighet förelagt honom för måls eller ärendes handläggning förenad påföljd av talans avvisande eller ogillande eller av böter, vite eller hämtning och har han på grund av förhållanden, som avses i 1 § första stycket, haft giltig ursäkt för sin underlåtenhet, skall underlåtenheten icke leda till sådan påföljd för honom. Är ej för myndigheten känt, huruvida han sålunda haft giltig ursäkt för sin underlåtenhet, skall upplysning därom inhämtas genom myndighetens försorg.

9 §.

Konungen äger, i den mån det finnes påkallat på grund av förhållanden, som avses i 1 § första stycket, förordna om förlängning av den tid, inom vilken besvär skola anföras eller annan åtgärd för fullföljande av talan mot myndighets beslut skall äga rum.

Har för fullföljande av talan mot beslut, som utan hinder av sådan talan skall lända till efterrättelse, besvärslaga ingivits eller annan åtgärd företagits efter utgången av den därför bestämda tiden, skall åtgärden dock anses

hava skett i rätt tid, om den myndighet, där talan skall fullföljas, finner att klaganden på grund av förhållanden, som avses i 1 § första stycket, haft giltig ursäkt för sin underlåtenhet.

Är i lag eller författning föreskrivet, att besvärslagen skall ingivas till annan myndighet än den, som har att pröva den fullföljda talan, må inlagen i stället med laga verkan ingivas till sistnämnda myndighet.

Vad i lag eller författning är stadgat därom att handling skall ingivas före visst klockslag å dagen äge ej tillämpning.

10 §.

Då det i annat fall än i 9 § sägs finnes påkallat på grund av förhållanden, som avses i 1 § första stycket, äger Konungen förordna om förlängning av sådan i lag eller författning föreskriven tid, inom vilken någon har att för bevakande av honom tillkommande rättighet eller förmån eller fullgörande av honom åliggande skyldighet hos myndighet göra ansökan eller anmälan eller företaga annan sådan åtgärd.

Finnes någon på grund av förhållanden, som avses i 1 § första stycket, hava varit ur stånd att inom föreskriven tid vidtaga åtgärden, må Konungen efter ansökan utsätta ny tid för åtgärden.

11 §.

Befogenhet, som enligt 2 § första stycket 2—6 eller andra stycket, 3 § första eller andra stycket, 4 § första stycket eller 10 § andra stycket tillkommer Konungen, må på uppdrag av Konungen utövas av underordnad myndighet. I trängande fall äge länsstyrelse i vad angår länet även utan sådant uppdrag, för statsförvaltningens och den kommunala verksamhetens upprätthållande, utöva befogenhet, som enligt denna lag tillkommer Konungen.

12 §.

Delgivning med den, som fullgör tjänstgöring vid krigsmakten, skall ske genom militär myndighets försorg. Intyg av sådan myndighet gälle såsom fullt bevis, att delgivning blivit så verkställd som intyget innehåller. Avser delgivning kallelse att infinna sig inför myndighet, skall intyget tillika innehålla uppgift, huruvida den kallade på grund av sin tjänstgöring är hindrad att inställa sig. Har delgivning verkställts annorledes än genom militär myndighet, vare den gällande; dock må delgivning ej ske genom handlings införande i allmänna tidningarna eller dess fästande å den söktes husdörr och uppläsande för hans husfolk eller på annat sådant sätt.

13 §.

Är i lag eller författning föreskrivet, att sammanträde med kommunalmyndighet skall kungöras på visst sätt, äge myndigheten, om det finnes påkallat

på grund av förhållanden, som avses i 1 § första stycket, besluta, att kungörandet skall ske på annat sätt, som finnes betryggande. I trängande fall må beslut därom fattas av den, som har att utfärda kallelse till sammanträdet.

14 §.

Konungen meddelar de närmare föreskrifter, som erfordras för tillämpningen av denna lag.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling, och gäller till och med den 31 mars 1942. Förordnande, som meddelats enligt lagen, skall ej gälla längre än lagen äger giltighet.

Utan hinder av denna lag skall vad i lag är stadgat om befogenhet för Konungen att meddela bestämmelser om delgivning, genom kungörelse eller annorledes, fortfarande gälla.

I fråga om förordnande, som sägs i 2 §, meddelar Konungen närmare bestämmelser i anledning av dess upphörande. Stadgandet i 3 § första stycket andra punkten skall, sedan förordnande enligt 1 § upphört att gälla, tillämpas, till dess annan innehavare av uppdraget valts och har att tillträda uppdraget; vad nu sagts äge motsvarande tillämpning i fråga om uppdrag, som avses i 3 § andra stycket. Har med stöd av 6 § behandling av mål eller ärende förklarats skola anstå, skall beslutet fortfarande gälla, till dess det i laga ordning häves. Förordnande, som meddelats med stöd av 9 § första stycket eller 10 § första stycket, skall fortfarande tillämpas i fråga om åtgärd, för vars vidtagande tid börjat löpa före förordnandets upphörande. Har för vidtagande av åtgärd, som avses i 9 § andra, tredje eller fjärde stycket eller 10 § andra stycket, tid börjat löpa, då lagrummet ännu var tillämpligt, skall ock sagda lagrum fortfarande lända till efterrättelse.

De sakkunnigas uppdrag m. m.

Genom proposition nr 183 till 1940 års lagtima riksdag framlades förslag till lag med särskilda bestämmelser angående domstolarna och rättegången vid krig eller krigsfara m. m. Förslaget överensstämde i allt väsentligt med ett av processlagberedningen utarbetat lagförslag, vilket framlagts i en den 14 februari 1940 dagtecknad, sedermera vid propositionen fogad promemoria (justitiedepartementets promemorior 1940: 1). Sedan propositionen bifallits av riksdagen (riksdagens skrivelse nr 192), utfärdades lag i ämnet den 26 april 1940 (nr 272).

I anförande till statsrådsprotokollet den 19 april 1940 yttrade chefen för justitiedepartementet, efter att ha erinrat om det genom proposition nr 183 framlagda lagförslaget angående domstolarna och rättegången, bl. a. följande:

Behovet av särskilda, för krigsförhållanden avsedda åtgärder gör sig gällande även i fråga om den statliga och kommunala förvaltningens övriga grenar. I viss utsträckning torde Kungl. Maj:t i administrativ ordning kunna meddela erforderliga bestämmelser. Men i betydande omfattning är förvaltningsdomstolarnas och förvaltningsmyndigheternas verksamhet reglerad av stadganden, vilka antagits av riksdagen. Det kan befaras, att dessa stadganden icke helt kunna upprätthållas under krig eller andra utomordentliga förhållanden. Sålunda kan det visa sig nödvändigt att helt eller delvis överföra de arbetsuppgifter, som ankomma på visst förvaltningsorgan, till annan myndighet. Vidare må erinras om bestämmelserna i kommunallagarna, fattigvårdslagen, lagen om folkpensionering och en rad andra författningar om tid för sammanträden, frister av olika slag såsom för ingivande av ansökningar och besvär etc., vilka föreskrifter icke alltid torde kunna följas i sådana situationer varom här är fråga. Även i åtskilliga andra hänseenden kunna givetvis svårigheter uppstå att tillämpa den ordning, som gällande författningar föreskriva.

Det synes därför nödvändigt att tillskapa en fullmaktslagstiftning för det förvaltningsrättsliga området, motsvarande den som föreslagits för rättegångsväsendet. Med hänsyn till mängden av de problem, som här möta, och svårigheten att i förväg överblicka alla situationer torde det komma att visa sig lämpligt att giva Kungl. Maj:t tämligen vidsträckt befogenheter.

På grund härav synes en utredning böra komma till stånd rörande de bestämmelser angående förvaltningsdomstolarnas och förvaltningsmyndigheternas verksamhet, som kunna vara erforderliga vid krig, krigsfara och liknande situationer. Denna utredning synes lämpligen böra anförtros särskilda sakkunniga. Arbetet bör efter de närmare undersökningar, som kunna visa sig behövliga, i första hand inriktas på utarbetandet av förslag till fullmaktslagstiftning på ifrågavarande område.

Behovet av en särskild lagstiftning rörande förvaltningsorganen och deras verksamhet vid krig eller krigsfara m. m. hade även framhållits i en med anledning av förenämnda proposition nr 183 inom riksdagens första kammare

väckt motion, nr 196, av herr Herlitz m. fl. I motionen anfördes bl. a. att sådana problem, som föranlett propositionen, måste inställa sig även för de administrativa domstolarna, å vilka förslaget ej vore avsett att tillämpas. Också inom förvaltningens område krävde dylika problem sin lösning. Efter att i motionen erinrats att denna lösning i viss utsträckning kunde åstadkommas utan riksdagens medverkan men att förhållandet vore ett annat, då förvaltningen — såsom skett till mycket väsentlig del — vore bunden av organisatoriska regler och regler om förfarandet, meddelade i lagar eller andra under riksdagens medverkan tillkomna författningar, anfördes i motionen vidare:

Det är tydligt, att den ordning, som på detta sätt fastslagits för förvaltningsdomstolarnas verksamhet och för förvaltningen, lika litet som gällande rättegångsordning kan upprätthållas oförändrad i de lägen, som kunna uppkomma under krig eller andra med propositionen avsedda förhållanden. Det är sålunda (jfr lagförslaget § 2) klart, att ändring kan behöva vidtagas beträffande vad lag föreskriver om tid och plats för de ifrågavarande organens verksamhet och om funktionsfördelningen dem emellan, liksom ock att förflyttning av befattningshavare kan ifrågakomma i större utsträckning än civila avlöningsreglementet medgiver. Avvikelse från reglerna om domstolars domförhet har ej ansetts böra upptagas i förslaget (prop. bil. s. 11), men man kan ej undgå att beakta de många regler av liknande innehåll, som förekomma i förvaltningsrättsliga lagar och som knappast kunna anses förtjänta att lika strikt upprätthållas. Vad förslaget innehåller om nämndemansval (§ 3) bringar i erinran de många uppdrag som enligt regler i lag bero av medborgares val; det är måhända nog att påminna om kommunalförvaltningen. De spörsmål, som hänföra sig till den av utomordentliga förhållanden förorsakade omöjligheten eller svårigheten för enskilda att inställa sig inför domstol (§§ 4—8), hava talrika motsvarigheter på förvaltningens och förvaltningsrättskipningens område. Ingivande av handlingar (jfr § 10 st. 1) är för vissa fall föreskrivet även inom förvaltningen. Synnerligen talrika äro (jfr §§ 10, 11) de förvaltningsrättsliga lagar, som föreskriva frister, exempelvis för ingivande av ansökningar, anförande av besvär, avgivande av förklaringar o. s. v., vilka icke rimligtvis kunna fullt upprätthållas under utomordentliga förhållanden. Vid en genomgång av den förvaltningsrättsliga lagstiftningen skall det också utan tvivel visa sig, att avvikelser från gällande ordning, vilka sakna direkt motsvarighet inom rättskipningens område, måste möjliggöras.

I motionen hade likaledes erinrats att den uppgift, som sålunda krävde sin lösning, på sätt och vis vore mera komplicerad än den som mötte inom rättsskipningen, enär det gällde att taga hänsyn till en stor mångfald ganska växlande förhållanden. Denna omständighet syntes utgöra skäl att ge den ifrågasatta lagstiftningen en mera summarisk karaktär. Det vore knappast möjligt att i lag meddela erforderliga bestämmelser om alla de förhållanden, beträffande vilka Kungl. Maj:t borde äga utfärda bestämmelser. Man syntes knappast kunna undgå att i Kungl. Maj:ts hand lägga vidsträckta, av lagen jämförelsevis föga reglerade befogenheter att stadga avvikelser från gällande ordning. Detta kunde ske utan konstitutionella betänkligheter, enär de ifrågavarande förhållandenas hittillsvarande reglering i lag endast undantagsvis påkallats av uttryckliga grundlagsbud och i stor utsträckning syntes ha sin grund i att ämnet överlämnats till riksdagen enligt regeringsformen § 89 i. f.

Motionen utmynnade i en hemställan, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag i ämnet.

I anledning av motionen avgav riksdagens första lagutskott den 26 april 1940 utlåtande nr 30. Däri erinrades att, efter det motionen väckts, chefen för justitiedepartementet med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallat sakkunnig för att verkställa utredning rörande de bestämmelser angående förvaltningsdomstolarnas och förvaltningsmyndigheternas verksamhet, vilka kunde vara erforderliga under här avsedda förhållanden. Då motionärernas önskemål om utredning rörande erforderliga lagbestämmelser på området sålunda tillgodosetts, hemställde utskottet, att motionen icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Riksdagen beslöt i enlighet med utskottets hemställan.

I enlighet med de sakkunniga givet bemyndigande att från ämbetsverk och övriga myndigheter infordra sådana uppgifter och yttranden, som kunde erfordras för utredningsarbetet, riktades genom cirkulärskrivelse den 24 april 1940 till åtskilliga myndigheter och sammanslutningar anmodan att inkomma med yttrande, huruvida inom myndighetens eller sammanslutningens verksamhetsområde behov framträtt eller kunde väntas uppkomma av bestämmelser, som förut antytts, och, om så vore förhållandet, i vilka hänseenden sådana bestämmelser kunde anses påkallade.

I anledning härav inkommo till de sakkunniga yttranden från samtliga tjänsteförättande statssekreterare ävensom från fångvårdsstyrelsen, ungdomsfängelsenämnden genom dess ordförande, arméförvaltningen, marinförvaltningen, flygförvaltningen, medicinalstyrelsen, riksförsäkringsanstalten, socialstyrelsen, pensionsstyrelsen, försäkringsrådet, arbetsrådet, byggnadsstyrelsen, vattenfallsstyrelsen, kammarkollegiet, kammarrätten, generaltullstyrelsen, skolöverstyrelsen, lantmäteristyrelsen, domänstyrelsen, kommerskollegium, lotsstyrelsen, patent- och registreringsverket, överståthållarämbetet och samtliga länsstyrelser samt styrelsen för Svenska landskommunernas förbund, Svenska stadsförbundet och styrelsen för Sveriges advokatsamfund. Därjämte överlämnades av statssekreteraren i kommunikationsdepartementet yttranden från generalpoststyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, telegrafstyrelsen, järnvägsstyrelsen och statens väginstitut samt av statssekreteraren i jordbruksdepartementet yttranden från lantbruksstyrelsen och statens egnahemsstyrelse.

En redogörelse för huvudinnehållet i de sålunda inkomna yttrandena lämnas i en vid detta betänkande fogad *Bilaga*, vartill torde få hänvisas.

Sedan de sakkunniga utarbetat ett preliminärt förslag till lag med särskilda bestämmelser angående stats- och kommunalmyndigheterna och deras verksamhet vid krig eller krigsfara m. m., vilket förslag i huvudsak överensstämde med det i betänkandet avgivna, översändes detta förslag med skrivelse den 4 juli 1940 till de hörda myndigheterna och sammanslutningarna under anhållan att erinringar samt förut ej framförda synpunkter, vartill förslaget kunde ge anledning, måtte tillställas de sakkunniga.

Yttranden över förslaget inkommo härefter från flertalet av ifrågavarande myndigheter och sammanslutningar. I yttrandena lämnades förslaget i all-

mänhet utan erinran. De anmärkningar, som i några yttranden framställdes, berörde detaljbestämmelser i förslaget. Endast i ett fall framställdes invändningar, avseende förslaget i dess helhet. För de sålunda gjorda erinringarna redogöres; i den mån så ansetts erforderligt, i samband med motiveringen till de sakkunnigas förslag.

De sakkunnigas förslag.

Uti den av processlagberedningen utarbetade promemorian angående särskild lagstiftning rörande rättegångsväsendet till följd av krig eller krigsfara m. m. ha påvisats de behov, som i fråga om domstolarna och deras rättsskipning kräva beaktande vid vissa av krig föranledda utomordentliga förhållanden. Dessa behov avse dels domstolarnas organisation och dels förfarandet. I stort sett göra sig likartade synpunkter gällande i fråga om de statliga och kommunala förvaltningsmyndigheterna och deras verksamhet. Måhända framträder dock ännu starkare än i fråga om rättsskipningen angelägenheten ur allmän synpunkt av den statliga och kommunala förvaltningens obehindrade fortgång även i krigstid.

Organisatoriska frågor.

Den ledande synpunkten i fråga om förvaltningsmyndigheternas organisation måste vara, att förvaltningsorganens funktionsduglighet såvitt möjligt upprätthålles. Detta är av desto större vikt som de krav förvaltningen har att tillgodose under de utomordentliga förhållanden, som krigstiden medför, i vissa fall framträda med långt större styrka liksom de erhålla en helt annan omfattning än under normala förhållanden. Dessa omständigheter ha ock redan i stor utsträckning nödvändiggjort bildande av nya organ särskilt för tillvaratagande av folkhushållningens intressen. Dessas organisation har reglerats genom särskilda av Kungl. Maj:t utfärdade författningar, och för ändamålet ha erforderliga anslag anvisats. I den mån för nu antydda uppgifter behov uppstår av nya organ eller förändringar i organisationen av de redan bildade, torde dessa behov böra tillgodoses i enahanda ordning.

De förhållanden, som krigstiden redan framkallat eller kan väntas medföra, påverka ock i andra hänseenden statsmyndigheternas funktioner. I vissa fall torde för att befordra ärendenas skyndsamma handläggning en decentralisation av förvaltningsuppgifterna vara ofrånkomlig. Det kan sålunda visa sig erforderligt, att förvaltningsuppgifter, som tillkomma Kungl. Maj:t, i viss omfattning må kunna utövas av underordnad myndighet, närmast de centrala verken eller länsstyrelserna. En decentralisation, innebärande att uppgifter, som tillkomma central statsmyndighet, anförtros åt lokala myndigheter, statliga eller kommunala, kan vidare vara påkallad. Beträffande fördelningen av arbetsuppgifter de olika statsmyndigheterna emellan kan i övrigt ifrågakomma en överföring av arbetsuppgifter mellan inbördes jämställda myndigheter. Även eljest kunna organisatoriska förändringar i av-

seende å statsmyndigheterna bliva oundgängliga. Tydligt är att ändrade föreskrifter kunna bliva påkallade i fråga om myndigheternas förläggningssorter. Avvikelser från gällande ordning i fråga om beslutförhet kunna motiveras såväl av ökad arbetsbelastning och en i förhållande till denna otillräcklig personaltillgång som av mera exceptionella förhållanden. Det kan t. ex. visa sig lämpligt, att en myndighet uppdelas i olika, från varandra lokalt skilda avdelningar och att till följd härav varje avdelning erhåller en i viss mån självständig ställning. För att tillgodose det personalbehov, som i särskilda fall kan göra sig gällande, torde slutligen böra medges vidgad befogenhet att ålägga befattningshavare tjänstgöring i annan befattning än den han innehar.

Ett motsvarande behov av organisatoriska förändringar torde göra sig gällande vad angår kommunalmyndigheterna. Inkallelser till krigstjänstgöring m. m. kunna göra det påkallat, att förvaltningsuppgifter, som normalt äro fördelade på ett flertal kommunala organ, sammanföras till ett av dessa organ. Även eljest kan behov uppkomma att överföra uppgifter från ett kommunalt organ till annat sådant organ inom samma kommun. Om en kommun under utomordentliga förhållanden blir ur stånd att själv handha sina angelägenheter, bör möjlighet föreligga att få vissa av de kommunala uppgifterna utförda genom andra organ; för sådant ändamål böra kommunala förvaltningsuppgifter i den omfattning, som finnes erforderlig, kunna övertagas av statsmyndighet eller av kommunalmyndighet i annan kommun. Såsom en utväg att underlätta den kommunala verksamhetens upprätthållande synes möjlighet böra införas att utse suppleanter till större antal än eljest är medgivet. I samma syfte torde böra föreskrivas vissa inskränkningar i fråga om befogenheten att avsäga sig kommunalt förtroendeuppdrag ävensom viss skyldighet att kvarstå i sådant uppdrag efter utgången av den tid, som uppdraget avsett. Slutligen böra även i fråga om kommunalmyndigheterna kunna meddelas ändrade bestämmelser angående förläggningssort och beslutförhet.

Ändringar i nu angivna hänseenden torde böra genomföras endast i den mån förhållandena göra det påkallat; för tillämpningen torde därför i allmänhet böra krävas särskilt förordnande. Sådant förordnande synes, i likhet med vad som gäller för motsvarande fall enligt den särskilda rättegångslagen, i första hand böra meddelas av Kungl. Maj:t; dock bör Kungl. Maj:t i lämplig omfattning kunna uppdraga åt underordnad myndighet att meddela förordnande. I trängande fall synes det böra tillkomma länsstyrelse att, även utan uppdrag, inom länet utöva de befogenheter, som enligt vad nu sagts skola ankomma på Kungl. Maj:t.

Åtskilliga av de organisationsfrågor, som här berörts, äro vad angår statsmyndigheterna av den art, att de ingå i de befogenheter i fråga om rikets styrelse och förvaltning, som enligt regeringsformen tillkomma Kungl. Maj:t. I administrativ ordning ha ock utfärdats särskilda bestämmelser, som under rådande förhållanden ansetts påkallade med avseende å länsstyrelserna och arméförvaltningen; instruktionsföreskrifter, avsedda för en krigssituation, ha även meddelats bl. a. för generalpoststyrelsen och telegrafstyrelsen. Hur långt

Kungl. Maj:ts ifrågavarande befogenheter sträcka sig, torde dock vara ovisst. Sedan lång tid tillbaka ha organisationsfrågor av här avsedd natur i samband med anslagsfrågor eller i annan ordning underställts riksdagens prövning. I vissa fall ha ock bestämmelser meddelats av Kungl. Maj:t och riksdagen samfällt. Sålunda förekomma i lag talrika stadganden om att en uppgift skall handhas av länsstyrelse eller visst centralt ämbetsverk. I lagen om arbetstidens begränsning ha upptagits bestämmelser om arbetsrådets sammansättning och beslutförhet. I 31 § lagen om folkpensionering återfinnas stadganden angående beslutförhet m. m. vid behandling i pensionsstyrelsen av frågor om återförvisning och handläggning av besvärsmål. Genom lag ha ock meddelats organisatoriska bestämmelser i patentförordningen angående patentmyndighetens besväravdelning, förordningen den 15 juni 1923 om skogsvårdsstyrelser, polislagen om poliskollegier, lagen angående uppsikt å vissa jordbruk om jordbrukskommissioner, sennesjuklagen om sinnessjuknämnden, alkoholistlagen om länsnykterhetsnämnder och utlänningslagen om utlänningsnämnden. Beträffande kommunalmyndigheterna ha i allmänhet i lag meddelats föreskrifter angående dessa myndigheters uppgifter, sammansättning och beslutförhet. Med hänsyn till det nu anförda torde bestämmelser om befogenhet att meddela förordnanden i förut berörda hänseenden böra upptagas i lag.

Förvaltningsverksamheten.

Även förvaltningsverksamheten måste i många hänseenden påverkas av krigsförhållandena. I det föregående ha redan antytts de nya arbetsuppgifter, som sammanhånga särskilt med folkhushållningen. Det ligger ock i sakens natur, att i en utomordentlig situation vissa arbetsuppgifter, som under normala förhållanden sysselsätta myndigheterna, måste tillsvidare komma i andra rummet. För den nu antydda anpassningen av förvaltningsverksamhetens karaktär torde i allmänhet ej erfordras någon reglering i lag; i den mån bestämmelser därom påkallas, kunna de meddelas i administrativ ordning.

En särskild uppmärksamhet påkalla de bestämmelser, som reglera förfarandet vid förvaltningsärendenas behandling. I främsta rummet framträder även här kravet på förvaltningens effektivitet. Då förvaltningsförfarandet i stor utsträckning är obundet av lagbestämmelser, torde denna synpunkt i många fall omedelbart kunna tillgodoses av den handläggande myndigheten. I detta hänseende må särskilt framhållas angelägenheten av remissförfarandets begränsning till sådana fall, då en remiss kan väntas vara av verklig betydelse för utredningen. I åtskilliga fall ha emellertid i lagar och författningar upptagits regler för förfarandet i förvaltningsärenden. I den mån sådana, efter mera normala förhållanden avpassade bestämmelser, kunna antagas verka hämmande på ärendenas handläggning och avgörande, bör uppenbarligen övervägas, huruvida ej hinder av detta slag kunna av-

lägsnas. I vissa lagar och författningar förekomma sålunda stadganden i fråga om förvaltningsärendens handläggning av innebörd, att myndighet skall höras eller viss annan utredning skall förebringas eller att under vissa förutsättningar återförvisning skall äga rum. I sådana fall torde frihet böra medges den handläggande myndigheten att i annan ordning föranstalta om den utredning, som må erfordras.

Förvaltningsmyndigheternas verksamhet berör i stor utsträckning — i likhet med domstolarnas — enskildas rättigheter och skyldigheter. Förvaltningsmyndigheterna ha ock att avgöra åtskilliga frågor, som angå kommunernas rättigheter och skyldigheter såväl gentemot staten som, på vissa områden, i förhållande till varandra. Såsom exempel å förvaltningsärenden av det slag, som här åsyftas, må erinras om de talrika fall, bl. a. inom näringsrättens område, där den enskilde för bedrivande av verksamhet är beroende av myndighets tillstånd, om mantalsskrivning och kyrkobokföring, om registrering av firma och varumärken o. s. v. I stor utsträckning gäller att enskilda eller kommuner i förvaltningsväg kunna åläggas skyldigheter. Sådant förekommer t. ex. inom byggnads- och hälsovårdsväsendet samt enligt förfogande- och rekvisitionslagstiftningen. Ett betydelsefullt område, som ligger rättsskipningen nära, är förfarandet i skattemål. Ingrepp i enskild frihet äga exempelvis rum enligt alkoholistlagens bestämmelser om intagning å alkoholistanstalt, fattigvårdslagens om intagning å arbetshem samt motorfordonsförordningens om indragning av körkort. Ofta äger ock den enskilde mot det allmänna under vissa villkor framställa anspråk, vilkas prövning tillkommer förvaltningsmyndighet, t. ex. anspråk på avlöning, pension, fattigvård, bidrag av statsmedel för olika ändamål, restitution av tull och dylikt; liknande anspråk från kommunernas sida bliva likaledes i stor utsträckning prövade av förvaltningsmyndigheterna. Förfarandet i mål och ärenden av nu angiven karaktär äger flera beröringspunkter med domstolarnas rättsskipning, och på grund av sakens natur tillämpas å detta område flera av rättegångsförfarandets grundsatser. Sålunda framträder även beträffande nu antydda grupp av förvaltningsärenden behovet av särskilda bestämmelser till skydd för rättsägare, som på grund av krigsförhållanden satts ur stånd att bevaka sina intressen.

Uti förutnämnda, av processlagberedningen utarbetade promemoria har framhållits, att de bestämmelser om laga förfall, som finnas upptagna i 12 kap. 1 § R.B., grunda sig å den uppfattningen, att den enskilde skall i en rättegång, som inletts av eller mot honom, erhålla tillfälle att utföra sin talan och i övrigt bevaka sin rätt. Verkan av laga förfall för part är, att målet skall uppskjutas. De nu antydda reglerna om laga förfall och verkan därav torde i huvudsak få anses äga tillämpning i fråga om förfarandet i sådana förvaltningsärenden, som angå någon tillkommande rättighet eller förmån eller honom åliggande skyldighet. Då förvaltningsförfarandet i allmänhet är skriftligt, torde regeln om uppskov, tillämpad å förvaltningsförfarandet, få anses innebära, att den enskilde erhåller anstånd så länge förfallet varar; föreligger inställeskyldighet, bör denna tillsvidare icke

kunna utkrävas. Liksom i fråga om rättegångsmål torde böra föreskrivas, att då laga förfall hänför sig till krigsförhållanden, det skall åligga myndigheten att, närhelst anledning är att antaga att sådant förfall föreligger, självmant förordna om anstånd. Från denna huvudregel torde liksom i fråga om rättegångsmål vissa undantag böra göras. I vissa fall kan ett omedelbart avgörande vara av stor vikt för den enskilde eller för det allmänna. I sådana fall bör ett laga förfall, som hänför sig till krigsförhållanden, icke utgöra ett ovillkorligt hinder för ärendets prövning. En självklar förutsättning för omedelbart avgörande bör dock vara, att frågan kan nöjaktigt utredas. Enligt den särskilda rättegångslagen skall domstolen för dylikt fall i regel förordna ombud för den bortovarande. I förvaltningsförfarandet torde en motsvarande anordning icke böra komma i fråga. Den handläggande myndigheten har i regel befogenhet att föranstalta om utredning. Det torde ligga i sakens natur, att denna befogenhet särskilt kommer till användning i fall, då part är urståndsatt att själv bevaka sina intressen.

Liksom inom rättsskipningen förekomma även i förvaltningsförfarandet frister av skiftande karaktär. Ut i ett redan inlett förfarande kan den handläggande myndigheten beträffande måls eller ärendes handläggning meddela förelägganden av olika slag och därvid bestämma viss tid, inom vilken det förelagda skall fullgöras. Sådana frister kunna, då behov därav yppas, av myndigheten förlängas. I vissa fall har ock underlåtenheten att iakttaga sådant föreläggande förenats med särskilda påföljder, såsom böter eller vite eller förlust av rätt till talan. Uppenbart är att dylika påföljder icke böra tillämpas, om den, som föreläggandet avser, på grund av krigsförhållanden varit ur stånd att iakttaga föreläggandet. I överensstämmelse med särskilda rättegångslagen torde böra föreskrivas, att i nu antydda fall påföljden icke skall inträda. För att detta syfte skall tillgodoses, torde ock vara nödvändigt att, såsom skett i nyssnämnda lag, myndigheten åläggas att undersöka, huruvida sådant hinder föreligger.

Från de frister, som ut i ett redan inlett förfarande utsättas av myndighet och, då skäl därtill yppas, kunna av myndigheten förlängas, skilja sig, som framhållits i processlagberedningens förenämnda promemoria, de frister, som äro bestämda i lag eller författning för talans fullföljande mot myndighets beslut. I sistnämnda fall äger icke den myndighet, som meddelat beslutet, någon befogenhet att förlänga fristen. Däremot kan under vissa förutsättningar en förlängning ske i extraordinär väg. En förutsättning härför är, att parten styrker laga förfall. Enligt § 18 mom. 1 regeringsformen tillkommer det regeringsrätten att i mål av beskaffenhet att tillhöra dess slutliga prövning upptaga och avgöra alla ansökningar att Konungen må återställa försutten laga tid; i andra fall skall denna befogenhet tillkomma högsta domstolen. I vissa fall torde ock befogenhet i nu angivna hänseende tillkomma Kungl. Maj:t i statsrådet.

Processlagberedningen har i sin promemoria, vad angår fullföljdsfrister-na, framhållit det ur allmän rättssäkerhetssynpunkt viktiga intresset, att

ovissheten huruvida en meddelad dom skall stå fast eller ej såvitt möjligt begränsades till tiden, och av denna anledning ansett sig böra i stort sett upprätthålla kravet på fullföljdsfristernas iakttagande. Härvid torde särskilt ha åsyftats det förhållandet, att fullföljdsfristens utgång i regel är avgörande för frågan om domens verkställbarhet. I anslutning till vad beredningen föreslagit ha dock i den särskilda rättegångslagen vissa lättnader genomförts. Sålunda har stadgats befogenhet för Kungl. Maj:t att förordna om förlängning av nämnda tidsfrister ävensom om rätt att insända fullföljdsinlagor med posten. Dessutom har möjligheten för part att erhålla återställande av försutten tid vidgats.

Då det gäller att bedöma behovet av lättnader i förvaltningsförfarandet beträffande nu ifrågasvarande frister och den lämpligaste utvägen härför, må i första hand framhållas att inom förvaltningsförfarandet rättskraften icke äger lika stor betydelse som inom rättsskipningen. Förvaltningsmyndigheternas avgöranden utgöra, ehuru de vinna formell rättskraft, icke i samma utsträckning som domstolarnas domar hinder för ny saklig prövning. I ett stort antal fall kan ock förvaltningsbeslut verkställas utan hinder därav att tiden för talans fullföljande ännu ej utgått. Bestämmelser av sådan innebörd ha meddelats bl. a. i 39 § motorfordonsförordningen och 49 § vägtrafikstadgan såvitt angår beslut, som enligt nämnda författningar meddelats av länsstyrelse eller polismyndighet, § 27 ordningsstadgan för rikets städer i fråga om påbud, beslut eller föreskrifter av länsstyrelse eller magistrat, 27 § lagen om skyddskoppypning i vad angår beslut av länsstyrelse eller hälsovårdsnämnd, 237 § lagen om bankrörelse och 40 § lagen om fondkommissionsrörelse och fondbörsverksamhet såvitt angår beslut av bank- och fondinspektionen samt 86 § barnavårdslagen i fråga om vissa beslut av länsstyrelse. Erinras må ock om stadgandet i 53 § utsökningslagen, enligt vilket beslut i utsökningsmål med vissa undantag skall gå i verkställighet, ändå att beslutet överklagas.

Vad processlagberedningen framhållit om vikten av att ovissheten, huruvida en meddelad dom skall stå fast eller ej, till tiden begränsas framträder i fall, sådana som de nyss anförda, icke med samma styrka som i rättegångsmål. Det har därför synts böra övervägas, huruvida det ej kan anförtros åt den myndighet, där talan skall fullföljas, att pröva huruvida på grund av krigsförhållanden hinder mött för klaganden att inom den föreskrivna tiden fullfölja talan, och av sådan anledning upptaga en efter tidens utgång fullföljd talan. De sakkunniga ha funnit övervägande skäl tala för att i fall, då lägre myndighets beslut går i omedelbar verkställighet, tillerkänna den högre myndigheten dylik befogenhet. Vad åter angår de fall, då för verkställbarhet förutsättes, att tid för fullföljd av talan utgått, torde den av processlagberedningen angivna synpunkten böra leda till i stort sett motsvarande regler som i den särskilda rättegångslagen införts beträffande fullföljd i rättegångsmål. Kungl. Maj:t bör alltså äga att mera allmänt förordna om förlängning av sådana tidsfrister, varjämte det bör stå vederbörande öppet att i särskilt fall söka återställande av försutten tid. I det-

ta sammanhang må framhållas, att de tidsfrister, som äro föreskrivna i lagen den 22 juni 1939 om särskilda rättsmedel, avse allenast rättegångsmål; de där meddelade bestämmelserna om vissa tidsfrister torde alltså icke äga tillämpning å förvaltningsärenden. Däremot torde de i nämnda lag angivna allmänna grunderna äga viss betydelse även på förvaltningens område. Vad slutligen angår den lätnad, som i fråga om rättegångsmål beretts part att insända inlaga med posten, torde i fråga om förvaltningsärenden någon särskild föreskrift härom icke erfordras. Behovet torde tillgodoses genom redan meddelade bestämmelser om rätt för parter att insända handlingar med posten.

Bland de tidsfrister, som behandlas i den särskilda rättegångslagen, äro ock sådana, som icke äro av processuell natur i egentlig mening utan äro att hänföra till de materiella bestämmelser, som reglera särskilda rättsinstitut, t. ex. tid för bevakande av testamente eller väckande av talan i vissa slag av mål. Beträffande frister av nu antytt slag gäller som allmän regel, att de äro ovillkorliga och alltså icke kunna återställas, med mindre särskild bestämmelse därom meddelats. I den särskilda rättegångslagen har rätten för högsta domstolen att förordna om återställande av försutten tid utsträckt att avse också nu antydda fall. Även inom förvaltningsrätten förekomma frister av motsvarande innebörd. Sålunda skall enligt 33 § lagen om folkpensionering pension ej utgå för längre tid tillbaka än sex månader före den månad, under vilken pensionen söktes, oavsett att pensionsrätt visas ha förvärvats tidigare. Enligt 55 § fattigvårdslagen skall talan, avseende fattigvårdssamhällets inbördes ersättningsskyldighet, som regel anhängiggöras hos länsstyrelsen inom etthundratjugu dagar efter det fattigvård börjat utgå. Särskilda tidsfrister gälla enligt 59 och 61 §§ samma lag också för de fall, då gottgörelse för vårdkostnad kan sökas hos landsting eller av staten; vad angår ansökan om gottgörelse av statsmedel äger dock Kungl. Maj:t, när skäl äro därtill, förordna, att ansökningsen må upptagas till prövning, oaktat densamma gjorts senare än föreskrivits. I 5 § lagen den 30 maj 1916 om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom m. m. stadgas, att den, som vill söka Kungl. Maj:ts tillstånd till förvärv, som avses i lagen, eller påkalla länsstyrelsens prövning såsom för vissa fall är i lagen förutsatt, skall inge ansökan därom till länsstyrelsen inom tre månader från det fånget skedde vid äventyr att fånget eljest är ogillt. Liknande bestämmelser återfinnas i 6 § lagen den 18 juni 1925 angående förbud i vissa fall för bolag, förening och stiftelse att förvärva fast egendom. Ansökan om återbekommande av guldna bidragsbelopp enligt 32 § lagen om barn utom äktenskap skall för att komma under prövning inges till vederbörande länsstyrelse inom ett år från det domen vunnit laga kraft. Enligt 12 § ensittarlagen har nyttjanderättshavare, som förklarats berättigad till inlösen, att vid lösningsrättens förlust hos länsstyrelsen nedsätta den bestämda löse-skillingen inom viss tid efter det beslutet vunnit laga kraft.

Såsom framgår av åtskilliga av regeringsrätten avgjorda rättsfall ha ej heller inom förvaltningsrätten reglerna om återställande av försutten tid

tillämpning i nu åsyftade fall. Förhållandena kunna emellertid nödvändiggöra förlängning även av ifrågavarande frister. En utväg vore att i överensstämmelse med den särskilda rättegångslagen utsträcka reglerna om återställande av försutten tid till förevarande område. Mot en sådan lösning talar emellertid, att en utsträckning av fristerna i flera fall berör viktiga statsintressen, särskilt med hänsyn till statens finansiella ställning. Det torde därför vara lämpligare att befogenheten principiellt tillkommer Kungl. Maj:t i statsrådet. I detta sammanhang må erinras om den motsvarande befogenhet, som tillkommer Kungl. Maj:t enligt nyss omnämnda bestämmelser i 61 § fattigvårdslagen. Befogenheten torde böra inrymma dels rätt för Kungl. Maj:t att, beträffande särskilda grupper av ärenden, medge en allmän förlängning dels ock rätt att i särskilda fall utsätta ny tid. Kungl. Maj:t bör ock äga att överlämna sist antydda befogenhet i lämplig omfattning åt underordnad myndighet.

Den särskilda reglering av förvaltningsverksamheten, som i det föregående berörts, avser i huvudsak att trygga de enskilda parterna mot rättsförlust, då de på grund av krigsförhållandena satts ur stånd att i vanlig ordning tillvarata sina intressen inför förvaltningsmyndigheterna. Även för dessa myndigheter torde emellertid stundom svårigheter uppstå att under här åsyftade förhållanden följa vissa i författningarna givna tidsbestämmelser. Enligt mantalsskrivningsförordningen skall mantalsskrivning förrättas årligen mellan den 15 november och årets slut. Förslag till tider och ställen för mantalsskrivningarna skola av vederbörande myndigheter avlämnas till länsstyrelsen före den 15 september. Före den 15 januari har pastor att tillställa mantalsskrivningsförrättaren vissa handlingar. Mantalslängden jämte bilagor m. m. skola såsom regel senast den 9 februari av mantalsskrivningsförrättaren avlämnas till vederbörande pastor; denne har att inom tio dagar därefter återställa längden m. m. till mantalsskrivningsförrättaren, varefter längden inom ytterligare tio dagar skall i justerat skick avlämnas till ordföranden i taxeringsnämnden. Liknande tidsbestämmelser förekomma i taxeringsförordningen och kommunallagarna. Enligt kommunallagarna gäller sålunda beträffande landskommuner bl. a., att förslag till utgifts- och inkomststat skall uppgöras av kommunalnämnden årligen före den 1 oktober. Specialförslag, avgivna av särskilt tillsatta styrelser, nämnder eller personer, skola för detta ändamål inges till kommunalnämnden före den 1 september. Utgifts- och inkomststaten skall fastställas av kommunens beslutande organ å sammanträde under tiden den 1 oktober—den 15 november. Kommunens räkenskaper skola årligen före den 1 februari tillhandahållas kommunalstämman eller kommunalfullmäktiges ordförande för att av denne överlämnas till revisorerna. Å sammanträde under tiden den 16 mars—den 30 april skall beslut fattas i anledning av berättelsen om föregående årets räkenskaper och förvaltning. Exempel å liknande tidsbestämmelser, vilka emellertid tillkommit huvudsakligen i den enskildes intresse, utgöra föreskrifterna i 162 och 163 §§ U. L. om tid för slutförande av mål angående

utmätning, 30 och 42 §§ sinnessjuklagen om tid för fullgörande av undersökning angående sinnesbeskaffenhet samt 9 § gruvlagen om tid för meddelande av besked över ansökning om inmutningsrätt. Möjlighet synes böra införas att förordna om jämkning av sålunda fastställda tider. Befogenhet härutinnan torde i första hand böra tillkomma Kungl. Maj:t. På uppdrag av Kungl. Maj:t bör emellertid sådant beslut kunna meddelas även av underordnad myndighet. Utväg synes vidare böra beredas förvaltningsmyndigheterna att, då det finnes påkallat av rådande utomordentliga förhållanden, i särskilda fall frångå sådana bestämmelser, enligt vilka sammanträde skall hållas eller annan åtgärd företagas å visst i lag eller författning föreskrivet ställe.

Utöver vad nu berörts ha de sakkunniga ansett erforderligt att föreslå särskilda bestämmelser angående delgivning med den, som fullgör tjänstgöring vid krigsmakten, ävensom angående kungörande av sammanträde med kommunalmyndighet.

Lagstiftningens allmänna karaktär.

Vid sin hemställan i statsrådet om bemyndigande att för ifrågavarande lagstiftningsarbete tillkalla sakkunniga har chefen för justitiedepartementet framhållit svårigheten att i förväg överblicka alla de situationer, som till följd av krigsförhållanden kunde uppkomma beträffande förvaltningsmyndigheterna och deras verksamhet, samt med hänsyn härtill uttalat, att det torde komma att visa sig lämpligt att lämna Kungl. Maj:t tämligen vidsträckt befogenheter. Att ifrågavarande lagstiftning i väsentliga delar måste, i likhet med den särskilda rättegångslagen, innefatta åt Kungl. Maj:t meddelade särskilda fullmakter att, om ock inom vissa i lagen angivna gränser, vidtaga erforderliga åtgärder för mötande av olika uppkommande situationer, synes ofrånkomligt. Dessa situationer liksom de åtgärder, som erfordras, kunna i lagen anges endast i sina grunddrag.

På denna punkt har Svenska stadsförbundets styrelse i sitt yttrande över det preliminära förslaget ifrågasatt en närmare precisering särskilt med hänsyn till de betydande svårigheter, som kunde erbjuda sig även att på administrativ väg med erforderlig snabbhet få de undantagsföreskrifter utfärdade, som kunde vara av behovet påkallade. I den mån det kunde ske borde enligt styrelsens åsikt sådana bestämmelser inrymmas i lag och ej meddelas i administrativ ordning. Skulle denna väg icke kunna följas, anser styrelsen med hänsyn till svårigheten att överblicka alla tänkbara situationer det vara att föredraga, att lagstiftningen begränsades till en i helt allmänna ordalag avfattad fullmakt om meddelande vid krig eller krigsfara i administrativ ordning av sådana undantagsföreskrifter angående stats- och kommunalmyndigheterna, som åsyftades.

Vid fullgörande av sitt uppdrag ha de sakkunniga kommit till den uppfattningen, att den av stadsförbundets styrelse förordade mera fullständiga regleringen i lag av alla de åtgärder, som krigsförhållanden kunna göra

nödvändiga å förvaltningens område, icke är praktiskt genomförbar. Dessa åtgärder måste för att fylla sin uppgift avpassas efter den föreliggande situationen. Vad angår den andra av styrelsen ifrågasatta utvägen, eller meddelande åt Kungl. Maj:t av en mera allmän fullmakt än förslaget innehåller, kunna till förmån för densamma anföras vissa skäl. Ur konstitutionell synpunkt torde dock de i förslaget angivna begränsningarna vara av betydelse, och mot dessa ha i stort sett ej heller framställts någon erinran från de hörda förvaltningsmyndigheternas sida. Tydligt är emellertid att sådana nödsituationer kunna inträda, då varje i förväg åstadkommen reglering kan visa sig otillräcklig. Med beaktande i viss mån av nu antydda förhållande har ock i förslaget införts bestämmelse om att länsstyrelse i trängande fall äger självständigt vidtaga sådana åtgärder för statsförvaltningens och den kommunala verksamhetens upprätthållande inom länet, som förslaget åsyftar.

Enligt de grunder, som nu angivits, ha de sakkunniga utarbetat *förslag till lag med särskilda bestämmelser angående stats- och kommunalmyndigheterna och deras verksamhet vid krig eller krigsfara m. m.*

I 1 § ha upptagits de allmänna förutsättningarna för tillämpning av den reglering, förslaget avser att genomföra. Denna tillämpning har gjorts beroende av Kungl. Maj:ts förordnande, utfärdat med riksdagens samtycke eller, om riksdagen då ej är samlad, inom viss tid gillat av riksdagen. Dessutom har i samma paragraf närmare angivits lagens tillämpningsområde. Angående de befogenheter, som i fråga om förvaltningsorganisationen tillkomma Kungl. Maj:t, upptagas de grundläggande bestämmelserna i 2 §. Uti 3 § behandlas fråga om anstånd med val eller med utseende för viss tid i annan ordning av ledamot i kommunal representation eller innehavare av annat allmänt uppdrag samt om vidgad skyldighet för enskilda att åtaga sig sådant uppdrag eller kvarstå däri. Till lättnad för myndigheterna i deras verksamhet meddelas i 4 § vissa undantagsbestämmelser om de tider, inom vilka förvaltningsuppgifter skola fullgöras, och den plats, där det skall ske. De i 5—9 §§ upptagna bestämmelserna behandla förfarandet. Stadgandet i 5 § avser vissa förenklingar vid måls eller ärendens handläggning, innefattande befogenhet för myndighet att i annan ordning än den i lag eller författning föreskrivna införskaffa utredning eller, då återförvisning är stadgad, utan sådan fortsätta med handläggningen. Bestämmelserna i 6—8 §§ ha till syfte att bereda rättsskydd för rättsägare, som på grund av krigsförhållanden satts ur stånd att vid myndighets handläggning av mål eller ärende inför myndigheten bevaka sina intressen. Uti 9 § upptagas vissa undantagsbestämmelser rörande fullföljdstider. Stadgandena i 10 § avse vissa tidsfrister av materiell innebörd. Enligt 11 § äger Kungl. Maj:t att, då behov därav yppas, i viss omfattning åt underordnad myndighet uppdraga att utöva särskilda befogenheter, som enligt lagen tillkomma Kungl. Maj:t, varjämte länsstyrelse bemyndigats att i trängande fall även utan uppdrag utöva sådan befogenhet.

Slutligen meddelas i 12 och 13 §§ vissa undantagsbestämmelser om delgivningar och kallelser. Enligt 14 § äger Kungl. Maj:t att meddela närmare föreskrifter angående lagens tillämpning.

Som framgår av den lämnade redogörelsen för förslagets huvudsakliga innehåll, avser detta allenast organisation och förfarande. Bestämmelser av materiell innebörd innefattas emellertid i reglerna om vissa tidsfrister i 10 §; att dessa bestämmelser intagits i förslaget, har föranletts av ifrågavarande fristers nära samband med de processuella fristerna. På dessa punkter föreligger full överensstämmelse med särskilda rättegångslagen. Uti vissa av de yttranden, som infordrats till ledning för de sakkunnigas arbete, har fråga framförts även om andra av krigsförhållandena påkallade materiella ändringar i lagar och författningar (jfr sid. 92—97 i bilagan). Sålunda framhålls behovet av ändringar i lagar och författningar rörande fångvården samt vissa författningar, avseende kontrollåtgärder och regleringar av olika slag, ävensom jämkningar i gällande villkor för beviljande av anslag för olika ändamål. Tydligt är, att de undersökningar, som erfordras för framläggande av förslag i nu berörda och andra dylika frågor, falla utanför de sakkunnigas uppgift. I detta sammanhang må ock framhållas, att förslaget ej heller avser att reglera de svårigheter av ekonomisk natur, som på grund av krigsförhållanden kunna föreligga för kommuner eller enskilda att fullgöra ingångna förpliktelser eller dem eljest på grund av lag, författning eller myndighets avgöranden åliggande skyldigheter; såsom framhållits i processlagberedningens promemoria böra dylika frågor regleras i annan ordning.

Även i formellt hänseende gälla i fråga om förslagets räckvidd vissa begränsningar. Förslaget avser icke riksdagen och allmänna kyrkomötet eller deras avdelningar, utskott, nämnder, deputerade och revisorer. Undantaget innefattar även val till riksdag och kyrkomöte. En utredning rörande de särskilda bestämmelser i nu antydda ämnen, som kunna bliva erforderliga, faller utanför de sakkunnigas uppdrag. Icke heller å riksdagens ombudsmän och verk har förslaget ansetts böra äga tillämpning. Då möjligheten att genomföra de föreslagna bestämmelserna icke bör bero av den tid, då allmänt kyrkomöte härnäst kan komma att hållas, har vidare förslaget så begränsats, att det icke avser kyrkliga myndigheter och deras verksamhet, i den mån för bestämmelse därom erfordras samtycke av allmänt kyrkomöte. En ytterligare begränsning av förslagets tillämpningsområde har varit påkallad för de fall, då en motsvarande reglering redan genomförts eller är avsedd att genomföras i särskild ordning. Av denna anledning ha undantag gjorts dels med avseende å den särskilda rättegångslagen, dels ock i anledning av det förslag till lag med särskilda bestämmelser angående patent vid krig eller krigsfara m. m., vilket förelagts 1940 års urtima riksdag genom proposition nr 4.

Speciell motivering.

1 §.

De två första styckena av paragrafen överensstämmer med motsvarande stadganden i den särskilda rättegångslagen. I likhet med nämnda lag skola alltså förslagens bestämmelser kunna tillämpas vid krig eller krigsfara, vari riket befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden. För bestämmelsernas tillämpning förutsättes ett allmänt förordnande enligt denna paragraf. Sådant förordnande skall under tid, då riksdagen ej är samlad, kunna meddelas av Kungl. Maj:t med iakttagande av vissa i förslaget närmare angivna föreskrifter. Är riksdagen samlad, måste dess samtycke inhämtas, innan förordnande meddelas om lagens tillämpning. Liksom i fråga om den särskilda rättegångslagen har förutsatts, att den föreslagna lagen skall i dess helhet på en gång sättas i tillämpning. En följd härav blir, att i de fall, då för ett lagrums tillämpning icke erfordras särskilt förordnande utöver det allmänna förordnandet enligt denna paragraf, sådant lagrum träder i funktion omedelbart sedan det allmänna förordnandet meddelats. Detta är förhållandet med 3 § tredje stycket — i viss mån även andra delar av 3 § —, 4 § andra stycket, 5—8 §§, 9 § andra, tredje och fjärde styckena, 10 § andra stycket samt 12 och 13 §§. Särskilda förordnanden förutsättas däremot enligt 2 §, 3 § första och andra styckena, 4 § första stycket, 9 § första stycket och 10 § första stycket. Sådana särskilda förordnanden behöva ej meddelas samtidigt med det allmänna förordnandet enligt 1 §. Utan att förslaget direkt utsäger det, är tydligt att förordnandet icke heller behöver täcka hela det område, som avses i varje särskild paragraf; förordnandet kan inskränkas att gälla vissa grupper av ärenden, vissa myndigheter, vissa delar av riket o. s. v.

Även det i tredje stycket upptagna stadgandet överensstämmer med motsvarande stycke i 1 § särskilda rättegångslagen. Bestämmelsen innebär, att förslagens föreskrifter äga giltighet framför de avvikande stadganden, som äro meddelade i andra lagar och författningar. Tydligt är att denna prioritet icke avser bestämmelser av grundlags karaktär. En viss tvekan kan råda om prioritet för förslaget bör gälla även i förhållande till sådana lagar och författningar, som tillkommit i det särskilda syftet att reglera vissa med den nu rådande kristiden sammanhängande förhållanden. Vid dessa lagars och författningars tillkomst torde, åtminstone i viss utsträckning, samma synpunkter, som fullföljts i förslaget, redan ha vunnit beaktande. I den mån så skett, påkallas icke någon tillämpning av förslagens bestämmelser. I andra fall åter torde vid ifrågavarande författningars tillkomst de frågor, som sammanhänga med organisation och förfarande, icke ha gjorts till föremål för särskild undersökning. Med hänsyn härtill och då stora svårigheter möta för en lämplig avgränsning av förslagens giltighet i förhållande till dessa författningar, har något undantag från prioritetsregeln i tredje stycket icke införts i förslaget.

I paragrafens näst sista stycke göras vissa undantag från lagens tillämpning. Dessa ha redan i korthet berörts (sid. 24). Då beträffande kyrkliga myndigheter och deras verksamhet undantag gjorts endast i den mån för bestämmelse därom erfordras samtycke av allmänt kyrkomöte, följer härav att förslaget blir tillämpligt exempelvis i fråga om den verksamhet, som tillkommer prästerliga tjänstemän enligt mantalsskrivningsförordningen. Även den kyrkliga kommunala förvaltningen faller under förslagets bestämmelser. Däremot kunna icke ändringar i fråga om domkapitlens organisation genomföras med stöd av de här föreslagna bestämmelserna. Detsamma torde gälla vad angår stiftsnämnd och boställsnämnd, rörande vilka myndigheter bestämmelser meddelats genom författning, som tillkommit med kyrkomötets samtycke. Vad angår domstolarna äro undantagna icke blott de domstolar, som avses i den särskilda rättegångslagen, utan även krigsdomstolarna. Däremot avser förslaget myndigheter, som ha att utöva dömande verksamhet i administrativa mål, såsom regeringsrätten och kammarrätten. I viss utsträckning är den särskilda rättegångslagen tillämplig även i fråga om myndigheter, som avses i förevarande förslag. Såsom framgår av 8 § sagda lag är detta fallet beträffande sådana hos överexekutor anhängiga utsökningsmål, i vilka någon skall höras i den ordning, som stadgas i 195 § U. L. Bestämmelserna i 10 § tredje stycket särskilda rättegångslagen äro vidare tillämpliga i fråga om mål, som fullföljas hos överexekutor. I den mån stadganden berörande andra myndigheter än domstolarna sålunda meddelats i den särskilda rättegångslagen, skola bestämmelserna i förevarande förslag icke vara tillämpliga.

De i sista stycket upptagna definitionerna å stats- och kommunalmyndigheter ansluta sig nära till motsvarande definitioner i § 2 1:o andra stycket tryckfrihetsförordningen. I enlighet härmed avser definitionen å statsmyndighet att — med den begränsning som framgår av näst sista stycket av förevarande paragraf — omfatta samtliga statens förvaltningsorgan, sålunda bl. a. statsdepartementen, de centrala verken och länsstyrelserna med dem underställda myndigheter, överexekutorer och utmätningmän, innehavare av prästerliga tjänster, statliga nämnder såsom sinnessjuknämnden, interneringsnämnden, utlänningsnämnden, allmänna lönenämnden och länsnykterhetsnämnderna ävensom olika slag av kristidskommissioner såsom industrikommissionen och arbetsmarknadskommissionen. Icke blott civila utan även militära förvaltningsmyndigheter äro inbegripna under definitionen å statsmyndighet. Till kommunalmyndigheter äro enligt förslaget att hänföra bl. a. kommunalstämma och kommunalfullmäktige, stadsfullmäktige, kyrkostämma och kyrkofullmäktige, municipalstämma och municipalfullmäktige, landsting och vägstämma jämte deras förvaltande och verkställande organ, särskilt tillsatta styrelser och nämnder samt underlydande verk och inrättningar. Som gemensam beteckning å stats- och kommunalmyndigheter har i förslaget använts uttrycket myndighet.

Gränsen mellan stats- och kommunalmyndigheter kan med de föreslagna definitionerna emellanåt framstå såsom oviss. Med hänsyn till reglerna an-

gående organets tillsättning, sammansättning eller uppgifter kan tvekan råda, huruvida exempelvis magistrater, överförmyndare, vissa beskattningsnämnder, pensionsnämnder, valnämnder eller ledamöter i expropriationsnämnder rätteligen äro att anse såsom statsmyndigheter eller såsom kommunalmyndigheter. Då enligt förslaget i huvudsak samma regler komma att gälla för de bägge slagen av myndigheter, torde antydda osäkerhet i gränsdragningen dock icke behöva vålla någon nämnvärd olägenhet.

Förslaget avser endast stats- och kommunalmyndigheterna och deras verksamhet. Sådan verksamhet, som i statens eller kommuners intresse eller under deras medverkan utövas av andra rättssubjekt än stat och kommun, regleras icke i förslaget.

2 §.

Första stycket.

I första stycket av denna paragraf inrymmes befogenhet för Kungl. Maj:t att beträffande den statliga och kommunala förvaltningen vidtaga vissa organisatoriska förändringar, som påkallas av de i 1 § angivna krigsförhållandena. Som framgår av 11 § kan denna befogenhet i viss utsträckning utövas även av underordnad myndighet.

Första punkten.

Uti yttrandena (sid. 65 och 66) har från olika håll uttalats att uppgifter, som tillkomma Kungl. Maj:t, böra kunna överflyttas till underordnad myndighet. En dylik överflyttning kan för närvarande anses medgiven endast i den mån överlåtelsen ej strider mot grundlag eller lag eller författning, som antagits av riksdagen. Uppenbart är att i detta sammanhang icke kan ifrågakomma att möjliggöra en överflyttning av befogenheter, som grundlagsenligt tillkomma Kungl. Maj:t. I lagar och författningar förekomma emellertid härutöver talrika stadganden, enligt vilka bestämmanderätt i olika hänseenden uteslutande förbehållits Kungl. Maj:t. Då avgörandet sålunda lagts i Kungl. Maj:ts hand, torde detta ha berott på, att en sådan anordning ansetts påkallad med hänsyn till ärendenas vikt eller eljest funnits vara den mest ändamålsenliga. Under de utomordentliga förhållanden, som avses i förslaget, torde nu antydda ordning icke alltid kunna eller lämpligen böra upprätthållas. Ett överförande av arbetsuppgifter från Kungl. Maj:t till underordnad myndighet lär stundom få anses önskvärt för att i ett krisläge med dess för den högsta statsmyndigheten tyngande arbetsbördorna ernå en viss avlastning ävensom för att påskynda ärendenas avgörande eller eljest vinna en med hänsyn till rådande förhållanden mera ändamålsenlig handläggning. Sålunda kan tänkas att ärenden, som i en farofylld situation framstå såsom mindre viktiga, böra överlämnas åt centralt verk eller annan myndighet ävensom att ärenden, som förutsätta utredning rörande tekniska eller lokala förhållanden, böra överlämnas till avgörande åt någon på området sakkunnig myndighet. En överflyttning kan anses särskilt påkallad, då förbindelsen mellan Kungl. Maj:t och den sakkunniga myndigheten kan väntas bli av-

bruten eller avsevärt försvårad. I enlighet med vad nu anförts har under punkt 1 i första stycket av denna paragraf upptagits ett stadgande, innefattande befogenhet för Kungl. Maj:t att meddela uppdrag åt underordnad myndighet i här angivna hänseenden. Såsom exempel på fall, då dylikt förordnande kan ifrågakomma, har i yttrandena anförts, att befogenheten att meddela dispens från föreskrifter i vissa författningar på jordbrukets område bör kunna överlätas åt centralt verk eller annan myndighet samt att indelningsärenden av viss mindre omfattning kunde anförtros åt kammarkollegiet. Tänkbart är att på motsvarande sätt bör överlämnas åt länsstyrelserna att i viss omfattning meddela tillstånd till expropriation eller att fatta vissa beslut, som enligt stadsplanelagen ankomma på Kungl. Maj:t. Såsom riksförsäkringsanstalten framhållit lär det kunna bli erforderligt, att sådan befogenhet att medge eftergift från bestämmelserna i 19 § första stycket lagen om arbetarskydd, som under rådande utomordentliga förhållanden tillagts Kungl. Maj:t enligt lag den 8 december 1939, överlåtes åt riksförsäkringsanstalten eller densamma underställd myndighet. Likaså torde omständigheterna kunna göra det nödvändigt, att åt länsstyrelse uppdrages att föreskriva ingripanden i olika hänseenden enligt allmänna förfogandelagen.

I fall, då överflyttning till underordnad myndighet äger rum, uppkommer frågan, om dennas avgörande skall kunna överklagas hos Kungl. Maj:t. I Kungl. Maj:ts befogenhet enligt denna punkt torde få anses ligga rätt att meddela förbud mot sådan fullföljd. Har förbud ej meddelats, kan talan fullföljas enligt allmänna fullföljdsregler.

Andra punkten.

Ett överförande av arbetsuppgifter kan bli erforderligt även mellan de olika statsmyndigheterna, antingen så att uppgifter överföras till en sidordnad myndighet eller ock så att överordnad myndighets befattning med vissa ärenden överlämnas till en denna underställd myndighet. Uteslutet är ej heller att i något fall med hänsyn till vissa ärendens särskilda vikt för krigsförhållandena en överflyttning kan ske från underordnad till överordnad myndighet. Under vissa omständigheter torde uppgift, som tillkommer statsmyndighet, böra kunna överflyttas å kommunalmyndighet. I yttrandena har i nu berörda hänseenden framhållits bl. a. att fångvårdsstyrelsen bör kunna bemyndigas att fullgöra de åligganden, som åvila interneringsnämnden och ungdomsfängelnsnämnden, att arbetsmarknadskommissionen bör kunna övertaga de uppgifter, som tillkomma arbetsrådet, att uppgifter böra kunna överföras från en länsstyrelse till annan länsstyrelse samt att viss egnahemsnämnd bör kunna tillfälligt övertaga uppgifter från annan sådan nämnd. Marinförvaltningen, generalpoststyrelsen, riksförsäkringsanstalten såsom yrkesinspektionens chefsmyndighet och domänstyrelsen ha anført att vissa på dessa verk ankommande uppgifter lämpligen kunde överflyttas å underordnade lokala organ.

Ett stadgande om befogenhet för Kungl. Maj:t att meddela förordnande av nu angiven innebörd har upptagits under punkt 2 i första stycket av den-

na paragraf. Såsom i yttrandena antytts kan en överföring av arbetsuppgifter från en myndighet till annan avse samtliga åligganden eller endast en del av dem. I bägge fallen bör naturligen tillses att överflyttningen sker på sådant sätt, att förutsättningar finnas för en tillfredsställande handläggning. I några av yttrandena (jfr sid. 71 och 72) ha ur denna synpunkt framförts betänkligheter mot att länsstyrelse tillkommande uppgifter skulle ens till någon del kunna anförtros åt underordnad lokal myndighet. Vissa uppgifter ha i yttrandena ansetts vara av beskaffenhet, att de överhuvud icke böra överflyttas å annan myndighet. Sålunda uttalar kammarkollegiet, att förhållandena icke synas medge att dess åligganden övertagas av annan myndighet. I några yttranden framhålles, att vissa på länsstyrelse ankommande uppgifter icke lämpligen kunna övertagas av annan myndighet. En begränsning av det föreslagna stadgandets räckvidd kan också vara betingad av grundlagarna. Sålunda är det icke förenligt med § 46 regeringsformen, att den civila förvaltningen inom ett län helt överflyttas å militär myndighet. Däremot torde hinder ej föreligga, att å militär myndighet överföras vissa arbetsuppgifter från civil myndighet.

Naturligt är att i regel ett överflyttningsbeslut hänför sig till målens eller ärendenas beskaffenhet. Något hinder föreligger emellertid ej, att beslutet ges en viss territoriell begränsning, så att arbetsuppgifter, som hänföra sig till viss del av ett län eller annat förvaltningsdistrikt, överföras till länsstyrelsen i ett angränsande län, respektive myndighet i ett angränsande förvaltningsdistrikt. I dylikt fall kan förordnandet innebära en provisorisk reglering av förvaltningsdistrikten.

Då beslutanderätten överflyttas till underordnad myndighet, torde enligt allmänna regler besvärsmått till den överordnade myndigheten stå vederbörande öppen, såvitt ej Kungl. Maj:t meddelat särskilda bestämmelser därom.

Tredje punkten.

Under punkt 3 ha upptagits bestämmelser om överförande av uppgifter från viss kommunalmyndighet till annan myndighet. Rörande lämpligheten av en dylik överflyttning ha i de först inkomna yttrandena uttalats olika meningar. Under det att anordningar av här ifrågasatt slag förordades av fem länsstyrelser ävensom i en inom ecklesiastikdepartementet upprättad promemoria, framhöll statssekreteraren i socialdepartementet, att befogenhet att överflytta uppgifter från en myndighet till en annan icke syntes böra avse de kommunala myndigheterna. Styrelsen för Sveriges advokatsamfund fann det helt uteslutet att överflytta handläggningen av kommunala ärenden till kommunalmyndighet i annan kommun.

Såsom framhållits i den allmänna motiveringen torde omregleringar i organisatoriskt hänseende i krigstid kunna bliva erforderliga även beträffande de kommunala myndigheterna. Olika åtgärder kunna ifrågakomma för att underlätta den kommunala förvaltningens fortsatta bedrivande. Sålunda föreslås i denna paragraf under punkterna 4—6 bestämmelser, avsedda att

möjliggöra att suppleanter kunna utses till större antal än eljest är medgivet, att myndighet må utöva sin verksamhet utom den vanliga förläggningsorten ävensom att myndighet äger fatta beslut i annan sammansättning eller med mindre antal ledamöter än eljest är stadgat. I 3 § föreslås bl. a. inskränkningar i rätten att avsäga sig allmänt uppdrag. I detta sammanhang må också erinras om de omläggningar, som möjliggöras med stöd av lagen den 15 juni 1939 (nr 254) om skyldighet för kommun att fullgöra vissa av krig m. m. föranledda arbetsuppgifter.

Anordningar, sådana som de nu berörda, torde emellertid icke alltid visa sig tillfyllest. Det kan härutöver vara erforderligt att vidtaga särskilda förändringar i den kommunala organisationen. Sålunda torde vara lämpligt att möjliggöra en minskning av antalet förvaltande organ; uppgifter, som fördelats mellan flera sådana organ, böra, om det erfordras, kunna överlämnas till ett av dessa organ, exempelvis kommunalnämnd eller drätselkammare. Om de ledamöter i det beslutande organet, som äro i tillfälle att delta i arbetet, äro så fåtaliga, att beslutanderätten icke lämpligen bör utövas av dem, kan vidare ifrågasättas att låta kommunens beslutanderätt tills vidare utövas av ett förvaltande organ. Förslag att sådan befogenhet må kunna tilläggas landstings förvaltningsutskott, kommunalnämnd och drätselkammare ha i yttrandena framställts av länsstyrelserna i Gotlands och Skaraborgs län. En motsvarighet härtill föreligger redan nu i vissa fall; sålunda kan enligt rekvisitionslagen kommuns beslutanderätt i fall, som avses i 4 § nämnda lag, utövas av kommunalnämnd, om avvaktande av sammanträde med kommunalstämma eller kommunalfullmäktige skulle medföra att rekvisition ej fullgjordes å bestämd tid.

I vissa fall torde ock kunna ifrågakomma att låta kommunala uppgifter övertagas av statsmyndighet eller av kommunalmyndighet i annan kommun. Sålunda synes lämpligt att länsstyrelse äger möjlighet att utse representanter i kommunalt förvaltningsorgan, om kommunen själv är ur stånd härtill. I trängande fall torde också andra uppgifter böra kunna övertagas av länsstyrelsen, därest uppgifterna icke kunna ombesörjas av kommunen. Det kan ock understundom visa sig lämpligt att låta kommunala uppgifter övertagas av kommunalmyndighet i annan kommun, särskilt då kommunens område helt eller delvis avskilts från riket i övrigt. Vissa på kommunen ankommande uppgifter torde i sådant fall kunna övertagas av närliggande kommun. Förslag av denna innebörd ha framställts av länsstyrelserna i Värmlands och Örebro län. I detta sammanhang må även erinras om det i sammanställningen av yttranden (sid. 86) omnämnda förslaget, att vid fullständig utrymning ansökan om folkpension bör kunna göras hos pensionsnämndens ordförande i den ort, dit befolkningen överförts, i stället för såsom eljest hos pensionsnämndens ordförande i det distrikt, där sökanden senast blivit mantalsskriven.

I enlighet med vad nu anförts skall enligt förslaget Kungl. Maj:t kunna förordna, att uppgifter, som tillkomma viss kommunalmyndighet, skola helt eller delvis övertagas av annan kommunalmyndighet i samma kommun

eller, om hinder härför möter, av statsmyndighet eller av kommunalmyndighet i annan kommun. Som framgår av sammanhanget användes i förslaget kommun som en beteckning för de förvaltningsenheter, till vilka de i 1 § sista stycket angivna kommunalmyndigheterna höra.

Förordnande enligt denna punkt skall som framgår av 11 § kunna meddelas också av underordnad myndighet efter uppdrag av Kungl. Maj:t; i trängande fall skall länsstyrelse även utan uppdrag kunna meddela förordnande. Det kan antagas att uppdrag, varom här är fråga, i allmänhet kommer att meddelas länsstyrelsen. I vissa fall synes emellertid kommun kunna erhålla bemyndigande att själv förordna om överförande av uppgifter mellan de olika organen i kommunen. Som regel torde förordnande böra meddelas först sedan i det särskilda fallet behov därav framträtt. Tänkbart är emellertid att även generella förordnanden böra meddelas, avseende riket i dess helhet eller vissa landsdelar, t. ex. angående befogenhet för ordförande i kommunal representation att i representationens ställe bestämma om ort för sammanträde.

I och för koncentrerings av förvaltningsuppgifterna inom en kommun kunna redan i förväg vissa åtgärder vidtagas i fråga om den organisation, som i ett inträtt krisläge skall träda i funktion. Planläggningen av dessa åtgärder torde lämpligen böra ske genom kommunens egna organ.

Då förordnande meddelas om överflyttning av kommunala uppgifter till statsmyndighet eller kommunalmyndighet i annan kommun, torde vissa begränsningar böra föreskrivas. Särskilt synas sådana kunna ifrågakomma beträffande myndighetens befogenhet att handha kommunens ekonomiska angelägenheter. Sålunda bör myndigheten icke tillåtas att utöva beskattningsrätt för kommunen, något som icke skulle stå i överensstämmelse med § 57 regeringsformen. Däremot torde ofta vara lämpligt att myndigheten handhar den löpande ekonomiska förvaltningen, omhändertar tillgängliga kassamedel, ombesörjer uppbörd, verkställer amorteringar och andra utbetalningar m. m.

Vad angår den rättsliga ställning, som tillkommer det för annan kommun handlande organet vare sig detta utgöres av statsmyndighet eller kommunalmyndighet i annan kommun, torde denna böra bedömas enligt reglerna för ställföreträdarskap. Detta innebär, att skyldigheter, som den ställföreträdande myndigheten ikläder sig för den kommun, vars organ försatts ur verksamhet, komma att åvila den sistnämnda. I de fall, då myndigheten å kommunens vägnar ingår förbindelse med tredje man, måste emellertid detta komma till uttryck vid förbindelsens ingående. I detta sammanhang må framhållas att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i yttrande till statssekreteraren i kommunikationsdepartementet förklarar sig förutsätta, att förevarande stadgande möjliggjorde en överflyttning av vissa väghållningsuppgifter från vägdistrikten till särskilda genom styrelsens försorg organiserade vägunderhållsavdelningar, varvid dock vägdistriktens betalningsskyldighet borde bibehållas.

Då en kommuns förvaltning enligt vad nu angivits handhas av utomstå-

ende myndighet, uppkomma, såsom framgår av nyss anförda exempel, dem emellan vissa ekonomiska mellanhavanden. Det torde ofta visa sig erforderligt att för kommunens behov medel förskjutas av staten eller av den kommun, där förvaltningen utövas. Om den slutliga regleringen av dessa mellanhavanden — som bör äga rum, så snart förhållandena medge det — ha de sakkunniga ej haft att yttra sig.

Fjärde punkten.

Om det antal suppleanter, som må utses, meddelas i åtskilliga fall bestämmelser i lag eller författning. Suppleanter till samma antal som ledamöternas skola utses bl. a. i interneringsnämnden, länsnykterhetsnämnd och kommunalnämnd. Detsamma gäller beträffande suppleanter för valda ledamöter i taxeringsnämnd. I valnämnd utses, förutom en suppleant för ordföranden, sammanlagt två suppleanter för de fyra ledamöterna. I vissa fall må suppleanter utses till det antal, som finnes lämpligt. Sålunda stadgas beträffande sinnessjuknämnden att en eller flera suppleanter utses för varje ledamot och beträffande riksvärderingsnämnden att erforderligt antal ställföreträdare utses för varje ledamot. För vissa ledamöter i arbetsrådet skola utses minst dubbelt så många suppleanter. Suppleanter i kyrkoråd utses till det antal, som finnes lämpligt. I fattigvårdsstyrelse skola utses suppleanter, motsvarande minst halva antalet ledamöter eller, om ledamöternas antal ej är jämnt, minst det antal, som är närmast över hälften.

I vissa yttranden har, närmast med tanke på de kommunala myndigheterna, ifrågasatts att möjlighet borde beredas att under krigsförhållanden öka antalet suppleanter utöver vad eljest vore medgivet. I anslutning härtill föreslås i denna paragraf under punkt 4 att förordnande skall kunna meddelas, att i fall, då enligt lag eller författning suppleanter skola utses till visst antal, sådana må utses till visst större antal. Förordnande meddelas av Kungl. Maj:t eller, under villkor som anges i 11 §, underordnad myndighet. Tydligt är att om i lag eller författning är förutsatt att suppleant skall utses för viss bestämd ledamot, denna grundsats bör följas även då det ifrågakommer att enligt nu föreslagna bestämmelser utse flera suppleanter för varje ledamot. Om nya suppleanter utses under löpande mandatperiod, bör uppenbarligen valet avse återstående del av perioden.

I detta sammanhang må erinras om ett i yttrandena framkommet förslag att för sådan ledamot i kommunal representation, som på grund av militärtjänstgöring vore hindrad att deltaga i sammanträdena, borde — av den myndighet som hade att verkställa sammanräkning vid val — kunna inkallas den person, som i händelse av ledamotens avgång skulle ha inträtt i dennes ställe. De sakkunniga ha icke ansett sig böra upptaga detta förslag. I stort sett torde de svårigheter, som förslaget avser att avhjälpa, kunna lösas genom eftergifter i fråga om kravet på beslutförhet; härutinnan hänvisas till bestämmelserna under punkt 6 i denna paragraf. Erinras må ock om den förut berörda möjligheten att enligt bestämmelserna under punkt

3 överlåta kommunal beslutanderätt å något av kommunens förvaltande organ.

Femte punkten.

I allmänhet har icke i lag eller av Kungl. Maj:t och riksdagen antagen författning uttryckligen fastslagits den ort, där statsmyndighet skall ha sitt säte. Även om stadgande härom saknas eller meddelats i administrativ ordning, torde emellertid ofta i samband med behandlingen av anslagsfrågor eller eljest från statsmakternas sida ha förutsatts, att myndigheten skall ha sitt säte eller utöva sin verksamhet å viss ort. I fråga om kommunalmyndigheterna förekomma i författningarna allmänt bestämmelser angående sammanträdesplats. Kommunalstämma och sammanträde med kommunalfullmäktige skola hållas i sockenstuga eller å annat ställe, som för sådant ändamål blivit av stämman eller fullmäktige särskilt bestämt. Stadsfullmäktige skola sammanträda å ställe, som för sådant ändamål av dem bestämts. Kyrkostämma och sammanträde med kyrkofullmäktige skola hållas i sockenstuga, församlingshus eller kyrka eller å annat ställe, som för sådant ändamål blivit av stämman eller fullmäktige särskilt bestämt. Lands- ting sammanträder i länets residensstad; på därom av föregående landsting gjord framställning eller i anseende till inträffade utomordentliga händelser, kan dock länsstyrelsen utsätta annan samlingsort. Vägstämma skall hållas å ort inom vägdistriktet eller å annat ställe, som för sådant ändamål blivit av stämman särskilt bestämt. Beträffande de förvaltande organen ha i allmänhet icke meddelats föreskrifter i förevarande avseende; det torde ankomma på organet eller dess ordförande att bestämma sammanträdesplatsen. Åtminstone såvitt angår de beslutande organen har ansetts, att sammanträde ej kan hållas utom kommunens verksamhetsområde.

Såsom i yttrandena framhållits torde vara erforderligt att utan hinder av vad i lag eller författning finnes stadgat eller eljest är förutsatt rörande myndighets verksamhetsort möjliggöra ett snabbt beslut om förflyttning, då sådant påkallas av krigsförhållanden. Under punkt 5 i första stycket av denna paragraf har därför upptagits ett allmänt stadgande om befogenhet för Kungl. Maj:t att förordna, att myndighets verksamhet må förläggas till annan ort än den, där verksamheten eljest skall utövas. Då omständigheterna föranleda därtill, bör förordnandet kunna avse endast viss del av myndighetens verksamhet. I yttrandena har i sådant hänseende föreslagits bl. a. att länsstyrelse bör kunna uppdelas på flera avdelningar, förlagda på olika orter. Härvid har framhållits, att även om den del av länsstyrelsens tjänstemän, som omhänderhade ordnings- och säkerhetsfrågor, vid krig borde i det längsta kvarstanna i residensstaden, syntes hinder ej böra möta att andra delar av länsstyrelsen, vilka sysslade med kamerala frågor m. m., förflyttades till tryggare ort. Såsom framgår av 11 § skall Kungl. Maj:ts befogenhet i förevarande avseende kunna uppdragas åt underordnad myndighet samt i trängande fall utövas av länsstyrelse även utan sådant uppdrag.

Från fall, som avses i förevarande lagrum, äro att skilja sådana, då ett

enstaka sammanträde eller en viss förrättning eller åtgärd måste hållas eller företagas å annat ställe än som i lag eller författning är föreskrivet. Enligt 4 § andra stycket tillkommer det i en sådan situation vederbörande myndighet att själv besluta om annat ställe för den åtgärd, varom är fråga.

Sjätte punkten.

Såsom redan antytts torde såväl på den statliga som på den kommunala förvaltningens område kunna visa sig erforderligt att under här avsedda förhållanden genomföra ändrade regler om formerna för besluts fattande.

Vad angår statsmyndigheter har i den allmänna motiveringen framhållits att dylika ändringar kunna motiveras av ökad arbetsbelastning och en med hänsyn härtill otillräcklig personaltillgång men även av andra särskilda förhållanden. I sådant avseende omnämndes att det kan finnas lämpligt, att en myndighet uppdelas i olika från varandra lokalt skilda avdelningar med i viss mån självständig ställning för varje avdelning. Rörande de önskemål av nu antydd innebörd, som framförts av de hörda myndigheterna, hänvisas till redogörelsen för yttrandena (sid. 61—64, 69, 70 och 73). Såsom därav framgår har bl. a. beträffande medicinalstyrelsen och länsstyrelserna ifrågasatts möjlighet till myndighetens uppdelning på mer eller mindre självständigt arbetande avdelningar, eventuellt i samband med avdelningarnas förläggning på skilda orter. Det har vidare i vissa fall ansetts erforderligt, att beslut kunde fattas med mindre antal ledamöter än eljest ävensom att i viss omfattning kunde åt lägre befattningshavare överlåtas att utöva funktioner, som regelmässigt skola ankomma på högre. Bestämmelser i förstnämnda hänseende ha ifrågasatts bl. a. beträffande kammarkollegiet, kammarrätten och ungdomsfängelnsnämnden. Hit torde också kunna hänföras förslag om möjlighet att genomföra ändrad sammansättning av statliga nämnder såsom interneringsnämnden och ungdomsfängelnsnämnden. Ytterligare må i detta sammanhang erinras om önskemål angående vidgad befogenhet för ordföranden i arbetsrådet eller, vid förfall för honom, annan ledamot att fatta interimistiska beslut. Befogenhet att uppdraga beslutanderätt och därmed sammanhängande funktioner åt lägre befattningshavare har ifrågasatts bl. a. av armé- och marinförvaltningarna samt pensionsstyrelsen.

Bestämmelser om formerna för besluts fattande ha stundom meddelats i lag eller av Kungl. Maj:t med riksdagen utfärdad författning. Exempel härpå utgöra stadgandena i 6 § lagen om ungdomsfängelse angående ungdomsfängelnsnämndens sammansättning, 126 § taxeringsförordningen om kammarrättens sammansättning vid handläggning av vissa taxeringsmål och 31 § lagen om folkpensionering angående behandlingen av besvärsmål m. m. inom pensionsstyrelsen. Även då en reglering skett i administrativ ordning, torde denna ofta ha grundats på statsmakternas beslut rörande anslag åt vederbörande myndighet.

Behov av ändring i fråga om reglerna för myndighets beslutförhet m. m. möter, såsom förut nämnts och i yttrandena framhållits, även såvitt angår

kommunalmyndigheterna. Hithörande lagar och författningar innehålla i åtskilliga fall bestämmelser, enligt vilka vid sammanträde visst antal ledamöter måste vara tillstädes. Vid sammanträde med kommunalfullmäktige, stadsfullmäktige och kyrkofullmäktige erfordras, att mer än hälften av ledamöterna äro närvarande. Vid vägstämman skola närvara ombud med sammanlagt mer än hälften av vägdistriktets rösttal. I landsting skola minst två tredjedelar av tingets ledamöter vara närvarande. Beträffande förvaltande och verkställande organ gäller som regel, att mer än hälften av ledamöterna måste vara tillstädes. I några fall äro därjämte särskilda bestämmelser att iakttaga; sålunda stadgas t. ex. beträffande fattigvårdsstyrelse, att om ledamöterna äro endast tre, hela antalet bör tillstädesvara.

För att tillgodose behovet av ändringar i nu angivna hänseenden har i denna paragraf under punkt 6 föreslagits att Kungl. Maj:t skall äga förordna, att myndighet må fatta beslut i annan sammansättning eller med mindre antal ledamöter eller i annan ordning än eljest är stadgat. Förordnande skall enligt 11 § kunna meddelas av underordnad myndighet efter uppdrag av Kungl. Maj:t samt i trängande fall av länsstyrelsen i vad angår länet även utan särskilt bemyndigande.

Ett förordnande att myndighet må besluta i annan sammansättning än eljest är stadgat kan, såsom av det föregående torde framgå, avse exempelvis att självständig beslutanderätt i samband med uppdelning av en myndighet tillerkännes de olika avdelningar, på vilka myndigheten organiserats, eller att myndighets beslutanderätt må utövas av befattningshavare i lägre tjänsteställning än eljest.

Vad angår förordnanden rörande minskning av antalet ledamöter, som erfordras för beslutförhet, torde beträffande statliga myndigheter i vissa fall kunna ifrågakomma att frånträda kravet på kollegiala beslut. I detta sammanhang har kammarrätten uttalat, att en sådan eventualitet för förvaltningsdomstolarnas del icke vore tillrådlig. Vad sålunda framhållits torde vid lagens tillämpning böra beaktas. Förslaget synes i förevarande del även möjliggöra en sådan anordning som den av arbetsrådet ifrågasatta, nämligen att interimistiska beslut i andra fall än nu är medgivet må fattas av arbetsrådets ordförande eller, vid förfall för honom, annan ledamot. Beträffande kommunernas förvaltande organ kan i vissa fall bliva erforderligt att tillerkänna ordföranden ensam bestämmanderätt. Även såvitt angår de beslutande organen kunna fordringarna på minsta antal närvarade ledamöter behöva inskränkas. Den omständigheten att en kommun kan väntas bliva alltför fåtaligt representerad vid sammanträden med dess beslutande organ, torde emellertid, såsom i det föregående antytts, stundom böra föranleda att beslutanderätten i stället uppdrages åt ett av kommunens förvaltande organ.

Med befogenheten att förordna att beslut må fattas i annan ordning än eljest är stadgat åsyftas sådana fall som att viss tjänsteman skall närvara såsom föredragande eller samråd skall äga rum eller att för beslutets giltighet erfordras kontrasignation.

Andra stycket.

I andra stycket av denna paragraf föreslås bestämmelse om skyldighet för befattningshavare i statens tjänst att tjänstgöra i annan befattning än den han innehar.

För närvarande gäller i sådant avseende enligt 3 § civila avlöningsreglementet bl. a., att annan tjänsteman än domare som regel är pliktig att låta förflytta sig till annan stationeringsort eller annan befattning vid det verk han tillhör liksom ock, om Kungl. Maj:t så prövar lämpligt, till befattning vid annat verk, å vilket reglementet är tillämpligt. Enligt reglementet är tjänsteman vidare skyldig att under sammanlagt högst tre månader av ett och samma kalenderår såsom vikarie bestrida befattning inom högre lönegrad vid det verk han tillhör, dock att detta stadgande ej innebär inskränkning i den vidsträcktare skyldighet i sådant hänseende, som kan vara föreskriven av Kungl. Maj:t. Med sistnämnda förbehåll åsyftas särskilda kategorier av befattningshavare såsom tjänstemän vid fångvårdsstaten, diplomatisk och konsulär personal, provinsialläkare och distriktsveterinärer.

Såsom i yttrandena framhållits torde nu återgivna bestämmelser icke vara tillräckliga för att tillgodose det behov av arbetskraft, som under här avsedda förhållanden kan uppstå på grund av inkallelser till militärtjänstgöring eller i samband med en av krigsförhållanden betingad omreglering av myndigheternas verksamhet m. m. Det lär sålunda kunna ifrågakomma, att befattningshavare måste tagas i anspråk för vikariatsförordnande vid annat verk eller vid samma verk under andra förutsättningar än nyss angivits. Tjänsteman, som nu nämnts, synes även böra kunna förordnas att tjänstgöra i tillfälligt statsorgan såsom kristidskommission eller eljest i befattning, varå civila avlöningsreglementet icke är tillämpligt. Det torde också vara önskvärt, att statstjänsteman må kunna tagas i anspråk för tjänstgöring hos kommunalmyndighet. Skyldighet att underkasta sig ändrad tjänstgöring bör åligga även de befattningshavare i statens tjänst, å vilka civila avlöningsreglementet ej är tillämpligt.

För att möjliggöra ändrad tjänstgöringsskyldighet i nu antydd riktning kunde ifrågasättas en tillämpning av lagen om tjänsteplikt. Nämnda lag torde emellertid icke vara avsedd eller lämpad för att tillgodose det behov, varom här är fråga. Sålunda må erinras att tillämpningen av lagen om tjänsteplikt under Kungl. Maj:t är anförtrodd åt arbetsmarknadskommissionen med underlydande arbetsnämnder ävensom att i lagen stadgats att statsanställda endast i den omfattning Kungl. Maj:t föreskriver må tagas i anspråk för annan tjänsteplikt än tvångsförlängning. Med hänsyn härtill och då den ifrågasatta skyldigheten för statstjänstemän att underkasta sig ändrad tjänstgöring torde böra gälla, oavsett huruvida förordnande meddelats om allmän tjänsteplikt eller ej, ha de sakkunniga ansett erforderligt att i förevarande förslag upptaga särskilda bestämmelser i detta ämne. Motsvarande föreskrifter ha för domstolarnas personal meddelats i den särskilda rättegångslagen.

De sakkunniga ha ej förbisett, att betänkligheter mot vad sålunda föreslagits kunna göras gällande ur den synpunkten, att förslaget innebär ett ingrepp i den rättsställning, som tillförsäkrats tjänstemännen. Dessa betänkligheter måste emellertid anses som mindre vägande i förhållande till det allmännas intresse att i ett kritiskt läge den inom statsförvaltningen tillgängliga arbetskraften kommer till användning så fullständigt och ändamålsenligt som omständigheterna medge.

Tillämpningen av det föreslagna stadgandet förutsätter förordnande av Kungl. Maj:t eller, på sätt framgår av 11 §, underordnad myndighet. Enligt sakens natur bör det endast tillkomma statsmyndighet att i Kungl. Maj:ts ställe meddela bestämmelse i förevarande hänseende. Med uttrycket befattningshavare avses icke personer, som förordnats att utöva allmänt uppdrag utan att därmed är förenad anställning i statens tjänst, t. ex. ledamöter i vissa statliga styrelser och nämnder. Stadgandet torde medge även en sådan tillämpning, att befattningshavare, om förhållandena föranleda därtill, kan förordnas att tjänstgöra samtidigt hos såväl stats- som kommunalmyndighet.

I några yttranden ha ifrågasatts särskilda garantier för en varsam tillämpning av det föreslagna stadgandet. Sålunda har kammarrätten, under erinran att motsvarande bestämmelser i den särskilda rättegångslagen föreskreve, att domare kunde förordnas att tjänstgöra endast i domarbefattning, påyrkat enahanda förbehåll såvitt anginge ledamöter i förvaltningsdomstol. Länsstyrelsen i Örebro län har förordat en liknande begränsning med avseende å befattningshavare i ansvarig ställning. Att på ett lämpligt sätt avgränsa de befattningshavare, som härvid böra komma i fråga, har emellertid syntts alltför vanskligt. Även utan särskilt stadgande lär kunna förutsättas att mera kvalificerade befattningshavare ej utan tvingande skäl komma att tagas i anspråk för en tjänstgöring, som icke svarar mot deras utbildning och kvalifikationer i övrigt.

Här avsedda förändringar i tjänstgöringsskyldigheten äro uppenbarligen av tillfällig art; att en tjänsteman förordnas att upprätthålla annan befattning än den han innehar, innebär icke att han har att avgå från sistnämnda befattning. Som allmän regel bör gälla att ändrad tjänstgöring icke skall leda till försämring i ekonomiskt hänseende för den tjänstgöringsskyldige. Sålunda torde tjänstemannen icke böra åtnjuta lägre löneförmåner än i sin vanliga befattning. För särskilda utgifter och merkostnader bör gottgörelse beredas. Då en tjänsteman förordnas att upprätthålla befattning hos kommunalmyndighet, torde han fortfarande böra åtnjuta lön från statsverket. I särskild ordning bör regleras frågan om återbetalningsskyldighet för kommunen gentemot statsverket.

De sakkunniga ha icke föreslagit bestämmelser om skyldighet för kommunernas tjänstemän att upprätthålla befattning hos annan kommunalmyndighet eller hos statsmyndighet. Något mera framträdande behov av dylika bestämmelser torde icke vara att förvänta. En utvidgning av stadgandet att omfatta även kommunernas tjänstemän torde därjämte medföra särskil-

da svårigheter i fråga om fördelning av kostnaderna för löner till dessa tjänstemän.

3 §.

I ett stort antal fall gäller, att innehavare av uppdrag inom stats- eller kommunalförvaltningen skola, genom val eller annorledes, utses för viss i lag eller författning bestämd tid. Vad angår ledamöter i kommunala representationer väljas sålunda kommunalfullmäktige, stadsfullmäktige, kyrkofullmäktige, ombud i vägstämman och landstingsmän för fyra år. Samma tid är föreskriven angående val av ledamöter och suppleanter i kommunalnämnd, kyrkoråd, folkskolestyrelse, fortsättningsskolestyrelse, skolråd, fattigvårdsstyrelse, barnavårdsnämnd, kommunal nykterhetsnämnd, hälsovårdsnämnd, byggnadsnämnd, polisenämnd och vägstyrelse. I vissa fall är härvid successiv förnyelse föreskriven, så att ett antal ledamöter skall väljas vart annat år. Detta är fallet bl. a. beträffande fattigvårdsstyrelse, barnavårdsnämnd och hälsovårdsnämnd. Även för val till andra kommunala befattningar kan viss tid vara stadgad. För en tid av fyra år utses i regel ordförande och vice ordförande i kommunalstämma, kommunalnämnd, fattigvårdsstyrelse, barnavårdsnämnd, kommunal nykterhetsnämnd och vägstyrelse. Årligen väljas bl. a. ordförande och vice ordförande i kommunalfullmäktige, stadsfullmäktige, kyrkofullmäktige, folkskolestyrelse, fortsättningsskolestyrelse, skolråd och byggnadsnämnd. Vad angår statsmyndigheter må nämnas att ledamöter och suppleanter i ett stort antal råd, nämnder och kommissioner, som äro verksamma antingen självständigt eller ock som rådgivande vid vissa statsmyndigheters sida, utses för viss tid. Sålunda förordnas eller väljas ledamöter och suppleanter i arbetsrådet och länsnykterhetsnämnderna för en tid av två år samt ledamöter och suppleanter i skogsvårdsstyrelse för en tid av tre år. Femårig mandattid är stadgad för ledamöter och suppleanter i interneringsnämnden och ungdomsfängelnsnämnden. Som regel torde gälla, att om på grund av avgång under mandatperioden ny tillsättning erfordras, denna skall avse återstående del av perioden.

Beträffande tidpunkten för besättande av uppdrag i den ordning, varom här är fråga, meddelas i vissa fall i författningarna särskilda bestämmelser. Till en början må erinras om sådana stadganden, som ange när innehavare av uppdraget första gången skola utses. Härigenom vinnes i fråga om befattningar med flerårig mandatperiod en utgångspunkt för bestämmande av de år, då innehavare av befattningen framdeles böra utses. På grund av dylika föreskrifter gäller bl. a., att allmänna val i kommunerna skola hållas nästa gång under 1942 samt att ledamöter i länsnykterhetsnämnd böra utses under 1940. Enligt stadganden i kommunallagarna skola vissa befattningar tillsättas året efter det allmänna val i kommunerna hållits. Så är fallet i fråga om vissa förvaltande organ såsom kommunalnämnd. I samband därmed har även angivits den tid på året, då valet skall ske; sålunda stadgas att val av ledamöter och suppleanter i kommunalnämnd skall förrättas i december. Även i övrigt

innehålla kommunallagarna närmare föreskrifter angående den tidpunkt, då val skall hållas. Enligt kommunala vallagen skola förrättas val av stadsfullmäktige och landstingsmän tredje söndagen i september samt val av kommunal- och municipalfullmäktige under tiden den 13 september—den 20 oktober. Under samma tid skall förrättas val av kyrkofullmäktige i vissa församlingar; i andra församlingar skall val hållas under tiden den 13 september—den 30 november. Enligt särskilda stadganden i kommunallagarna skola vid ordinarie sammanträde i december förrättas val till de kommunala befattningar, vilka bliva lediga vid årets slut, ävensom val av revisorer. Enligt lagen om vägdistrikt skall val av ledamöter och suppleanter i vägstyrelse samt av revisorer förrättas under tiden den 15—den 31 augusti. Då stadganden sådana som de nu berörda icke meddelats, torde den utseende myndigheten ha att vidtaga på densamma ankommande åtgärder i tillräckligt god tid för att den eller de utsedda skola kunna tillträda sin befattning vid mandatperiodens början eller då eljest behov därav föreligger, såsom vid avgång under löpande mandatperiod.

Såsom framhållits i yttrandena är att förutse, att vid krig eller därmed jämförliga förhållanden svårighet kan möta att inom därför bestämd eller förutsatt tid föranstalta om val eller utseende i annan ordning av innehavare av uppdrag, varom här är fråga. Med hänsyn härtill har enligt denna paragraf Kungl. Maj:t tillerkänts befogenhet att förordna om erforderligt anstånd i sådant hänseende. Angående anstånd med val ha härvid bestämmelser meddelats i första stycket; dessa bestämmelser skola enligt andra stycket äga motsvarande tillämpning i fall, då uppdraget skall tillsättas annorledes än genom val.

Då i paragrafen talas om anstånd med val, framgår härav, att avsikten ej är att möjliggöra att valet helt och hållet inställes. Ett beslut om anstånd torde böra innefatta ett bestämt angivande av den tid, då valet skall äga rum. Skulle hinder härför även i fortsättningen föreligga, kan nytt förordnande meddelas. Till undvikande av rubbning i mandatperioderna synes i samband med beslut om anstånd böra föreskrivas den jämkning av mandatperiodens längd, som må påkallas av anståndet. Av 1 § fjärde stycket framgår att anstånd med val till riksdagen icke kan beslutas med stöd av förevarande paragraf.

Som föreskrifterna i 11 § utvisa kan förordnande enligt första eller andra stycket av denna paragraf under vissa förutsättningar meddelas även av underordnad myndighet.

Då förordnande meddelas om anstånd, varom nu är fråga, torde den tidigare utsedde böra fortfarande tjänstgöra, till dess annan utsetts och har att tillträda befattningen. Detsamma bör gälla även om förordnande enligt denna paragraf av någon anledning ej skulle hinna meddelas, men valet likväl på grund av mellankommande hinder ej ägt rum. Bestämmelser härom, i stort sett motsvarande vad i särskilda rättegångslagen stadgats angående nämndemän, ha, vad angår val, upptagits i första stycket andra punkten av denna paragraf. Genom hänvisning i andra stycket bliva bestämmelserna tillämp-

liga även för det fall, då fråga är om uppdrag, som tillsättes för viss tid i annan ordning än genom val.

I åtskilliga lagar och författningar förekomma stadganden om rätt för den, som uppnått viss ålder eller viss tid innehaft allmänt uppdrag, att vägra mottaga sådant uppdrag eller att avgå från mottaget uppdrag. Sålunda är den, som fyllt sextio år, berättigad att avsäga sig uppdrag såsom överförmyndare eller såsom ledamot i expropriationsnämnd, länsnykterhetsnämnd, beskattningsnämnd och valnämnd. Detsamma gäller i fråga om ett stort antal kommunala befattningar. Rätt att vid val avsäga sig uppdrag såsom överförmyndare tillkommer den, som efter de fyra sistförflutna årens tjänstgöring såsom överförmyndare är i tur att avgå. Liknande föreskrifter gälla i allmänhet även beträffande övriga nyss omförmälda befattningar. Såsom särskild grund för rätt till avsägelse stadgas i fråga om beskattningsnämnd, att kvinna äger avsäga sig uppdrag såsom ordförande, ledamot eller suppleant i sådan nämnd.

Under en tid, då den manliga befolkningen i stor utsträckning togs i anspråk för militärtjänstgöring, måste det anses erforderligt att i högre grad än som eljest kan anses påkallat utnyttja den arbetskraft, som alltjämt står till förfogande för andra allmänna ändamål. Ur denna synpunkt kan det icke vara lämpligt att bibehålla föreskrifter sådana som de nyss berörda om rätt till avsägelse från uppdrag i allmän tjänst. I tredje stycket av denna paragraf ha därför upptagits föreskrifter av innehåll, att stadganden därom att kvinna eller den, som redan innehaft uppdrag viss tid eller uppnått viss ålder, må avsäga sig sådant uppdrag, icke skola äga tillämpning. För skyldigheten att tjänstgöra torde dock böra gälla en viss övre åldersgräns. I detta sammanhang må erinras, att enligt lagen om tjänsteplikt sådan skyldighet ej skall kunna åläggas någon senare än under det kalenderår, då han fyller sjuttio år. I huvudsaklig anslutning härtill föreslå de sakkunniga, att den som fyllt sjuttio år ej skall vara skyldig att mottaga uppdrag eller kvarstå däri. Bestämmelserna avse såväl uppdrag, som tillsätts genom val, som övriga uppdrag, varom här är fråga. Tydligt är att som innehavare av sådant uppdrag icke äro att anse befattningshavare i statlig eller kommunal tjänst. Dessas tjänstgöringsskyldighet kommer alltjämt att regleras genom föreskrifter, som meddelats för dessa befattningar i avlönings- och pensionsreglementen eller särskild lagstiftning, såsom tjänstepliktlagen.

4 §.

I åtskilliga fall regleras förvaltningsverksamheten av särskilda tidsbestämmelser. Syftet kan härvid ha varit att åstadkomma ordning och reda i myndigheternas verksamhet samt hindra uppkomsten av arbetsbalanser. I vissa fall äro dylika bestämmelser påkallade för att möjliggöra föreskriven samverkan mellan olika myndigheter. Stundom avse tidsbestämmelserna närmast att tillgodose enskildas intresse av en snabb handläggning. I den allmänna motiveringen (sid. 21 och 22) ha omnämnts åtskilliga stadganden

av ifrågavarande slag, avseende åligganden i samband med mantalsskrivning och behandling av kommunal utgifts- och inkomststat. Som exempel å bestämmelser, som huvudsakligen få anses tillkomna i enskildas intresse, erinrades om föreskrifterna i 162 och 163 §§ U. L., 30 och 42 §§ sennesjuklagen och 9 § gruvlagen. Ytterligare må här nämnas, hurusom tid för sammanträden i stor utsträckning fastställts i kommunallagstiftningen. Enligt lagen om kommunalstyrelse på landet gäller sålunda att i kommun, där kommunalfullmäktige ej finnas, årligen under i lagen angivna tidsperioder skola hållas tre ordinarie kommunalstämmor. Samma bestämmelser gälla för ordinarie sammanträden med kommunalfullmäktige. Även i fråga om ordinarie kyrkostämmor, ordinarie sammanträden med kyrkofullmäktige och ordinarie vägstämmor äro liknande föreskrifter meddelade. Ordinarie sammanträden med stadsfullmäktige hållas enligt ordning, som bestämmas av stadsfullmäktige; vissa i lag angivna tidsbestämmelser äro härvid att iakttaga. Landsting sammanträder till lagtima möte varje år första måndagen i september. För de förvaltande organen förekomma mera allmänt hållna bestämmelser. Fattigvårdsstyrelse, kommunal nykterhetsnämnd och barnavårdsnämnd samt hälsovårdsnämnd på landet skola hålla ordinarie sammanträden i mån av behov och på regelbundet återkommande tider. Hälsovårdsnämnd i stad skall hålla ordinarie sammanträde minst en gång i månaden, likaså byggnadsnämnd i stad, om ej annat bestämts i byggnadsordningen. Sjukhusdirektion skall sammanträda minst en gång i kvartalet.

I flera av de inkomna yttrandena har framhållits att behov av jämkning av sålunda fastställda tidsbestämmelser kan uppkomma på grund av krigsförhållanden. Med hänsyn härtill har i första stycket av denna paragraf föreslagits att Kungl. Maj:t skall äga meddela förordnande av sådan innebörd. Närmast torde härvid bliva fråga om ett framflyttande av tidpunkten för fullgörandet av viss uppgift. Tänkbart är emellertid att behov någon gång kan föreligga, att uppgiften fullgöres före den i lag utsatta tiden, såsom i anledning av förestående evakuering. Förslaget avser att medge ett förordnande även i sådan riktning. Då i förslaget utsagts att förordnande må avse jämkning av fastställd tid, framgår härav att stadgandet ej avser att medge inställande helt och hållet eller för obestämd tid av den åtgärd, varom är fråga. Sålunda må förordnande icke meddelas om inställande under visst år av mantalsskrivning eller av den årliga taxeringen. Icke heller avses med bestämmelsen att lämna en fullmakt, berättigande till förlängning av den nuvarande femårsperioden för den allmänna fastighetstaxeringen. Däremot medger stadgandet, att åtgärder, som i fråga om mantalsskrivning eller taxering skola vidtagas under viss månad, i stället må företagas en eller annan månad senare. Liksom i fråga om anstånd med val enligt 3 § torde böra gälla att förordnandet skall innehålla en särskild tidsbestämmelse i stället för den, som genom förordnandet sättes ur kraft. Sedan anstånd meddelats torde, i mån av behov, ytterligare anstånd kunna medges genom nytt förordnande. Tydligt är att anstånd i föreslagen ord-

ning ej behöver utverkas, därest redan gällande bestämmelser medge ett överskridande av den fastställda tiden, såsom under vissa omständigheter är fallet enligt 162 § U. L. och 42 § sinnessjuklagen.

Som framgår av det anförda avses med bestämmelserna i första stycket en av förhållandena påkallad omläggning av de statliga eller kommunala myndigheternas verksamhet med hänsyn till den lämpliga tidpunkten för fullgörande av vissa arbetsuppgifter. Till sin innebörd äro de att likställa med stadgandet i 2 § särskilda rättegångslagen om ändrad tid för domstols sammanträden. Bestämmelserna kunna icke åberopas som stöd för anstånd med fullgörande av förpliktelser, som åligga stat eller kommun i förhållande till enskilda, t. ex. utbetalning av avlöning. Det sagda torde ock gälla i fråga om anspråk, som tillkommer en kommun mot annan kommun. Den nu antydda begränsningen betingas därav, att förslaget, såsom framhållits i den allmänna motiveringen (sid. 24), ej avser att reglera de svårigheter av ekonomisk art, som kunna föreligga för fullgörande av en förpliktelse. Beträffande de svårigheter, som på grund av krigsförhållanden kunna möta för enskilda och myndigheter att inom föreskriven tid bevaka sina intressen, hänvisas till 6—10 §§.

Särskilda bestämmelser angående det ställe, där sammanträde eller annan åtgärd skall äga rum, äro i åtskilliga fall meddelade i lag eller författning. Sålunda gäller enligt § 1 mantalsskrivningsförordningen att mantalsskrivning skall försiggå inom mantalsskrivningsdistriktet, dock att undantag härifrån kan medges i viss föreskriven ordning vad beträffar landsbygden. I 29 § expropriationslagen stadgas att expropriationsnämnd skall sammanträda i den ort, där fastigheten är belägen. Enligt 98 § U. L. äger gäldenären bestämman, huruvida auktion å fast egendom skall hållas å landskansliet eller å tingsställe i orten. Auktionen kan också hållas å annat av gäldenären uppgivet ställe, om överexekutor finner det lämpligt. Inom det kommunala förvaltningsområdet förekomma ett flertal bestämmelser angående plats för sammanträde; en närmare redogörelse för dessa bestämmelser har lämnats i motiveringen till 2 §.

Enligt punkt 5 i förslagets 2 § äger Kungl. Maj:t eller, på sätt framgår av 11 §, underordnad myndighet förordna, att myndighets verksamhet helt eller delvis må förläggas till annan ort än den, där verksamheten eljest skall utövas. Ett dylikt förordnande, som åsyftar en mera stadigvarande förändring i fråga om myndighetens verksamhetsort, kan uppenbarligen omedelbart medföra att även sammanträden kunna hållas och andra förrättningar företagas utom den ort, som eljest är bestämd. Denna verkan torde emellertid ej inträda beträffande samtliga nyss omnämnda fall. Under krigsförhållanden torde ock kunna inträffa att, ehuru behov ej föreligger att flytta en myndighets verksamhet till annan ort, ett visst sammanträde eller viss annan åtgärd likväl måste företagas utom den ort, som är i lag eller författning föreskriven. Ett behov av sådan tillfällig ändring kan naturligen föreligga även i fall, då ett förordnande enligt 2 § erfordras men

ännu ej hunnit meddelas. Med hänsyn till det nu anförda har i andra stycket av förevarande paragraf upptagits ett stadgande, enligt vilket då på grund av förhållanden, som avses i 1 § första stycket, visst sammanträde eller viss annan åtgärd, som myndighet har att företaga, icke utan väsentlig olägenhet kan äga rum å det ställe, som i lag eller författning är föreskrivet, annat lämpligt ställe må bestämmas. Bestämmanderätten torde härvid i allmänhet tillkomma den myndighet, som har att företaga åtgärden. Såsom framhållits vid 2 § torde med stöd av punkt 3 i nämnda paragraf kunna förordnas att ordförande i kommunal representation äger å representationens vägnar bestämma ort för sammanträde. Har sådant förordnande meddelats, tillkommer det tydligen ordföranden att meddela beslut enligt förevarande stadgande. Även eljest lär kunna ifrågakomma att sådant beslut meddelas av annan myndighet än den, som har att företaga åtgärden. Sålunda böra måhända föreskrifterna i § 2 mantalsskrivningsförordningen föranleda, att beslut om ändrat ställe för mantalsskrivningsförrättning meddelas av länsstyrelsen.

Vid stadgandets tillämpning böra, såväl vad angår frågan om behovet av att annat ställe utsättes som beträffande valet av sådant ställe, beaktas de fördelar eller nackdelar, som ur allmän eller enskild synpunkt kunna vara förenade med den ifrågasatta ändringen. Särskilt då en förrättning enligt sakens natur är bunden till viss plats, torde dylika överväganden böra föranleda, att om platsen för tillfället ej är tillgänglig, förrättningen tillsvidare får anstå.

Förevarande paragraf avser endast sådana fall, då tid eller ställe för sammanträde, förrättning eller dylikt föreskrivits i lag eller författning. När sådana bestämmelser ej meddelats, lär det ankomma på vederbörande myndighet att själv bestämma därom under beaktande av vad som i varje särskilt fall kan anses lämpligt. Därest på grund av krigsförhållanden hinder skulle föreligga att företaga viss åtgärd å tid eller plats, som av myndigheten bestämts, torde det ankomma på myndigheten att, under iakttagande av stadgade former för kungörande av åtgärden, meddela nya föreskrifter om tid eller plats för ärendets företagande. Stundom torde emellertid även i dessa fall omständigheterna böra föranleda till, att ärendets handläggning i stället tillsvidare får anstå i avvidan på ändrade yttre förhållanden.

5 §.

Som framhållits i den allmänna motiveringen äro i åtskilliga fall de ärenden, som under nu rådande utomordentliga förhållanden ankomma på myndigheternas behandling, av beskaffenhet att kräva ett skyndsamt avgörande. Understundom möta dock särskilda svårigheter för myndigheters hörande eller åstadkommande av viss föreskriven utredning. I anslutning härtill har i de avgivna yttrandena (sid. 87 och 88) framhållits vikten av förenklingar i förfarandet och eftergivande i viss mån av anspråken på utredningens fullständighet. I viss utsträckning torde det även utan uttrycklig lagbestäm-

melse ligga inom myndighetens befogenhet att anpassa förfarandet efter de olika förhållanden, som kunna inträda. I flera fall är emellertid förfarandet reglerat genom föreskrifter av tvingande natur, och det tillkommer icke myndigheten att avvika från dem. Sålunda föreskrives i vissa lagar som villkor för saklig prövning att myndighet skall höras eller viss annan åtgärd vidtagas. Som exempel på föreskrifter av detta slag framhåller pensionsstyrelsen, att enligt 30 § lagen om folkpensionering pensionsnämnd skall avge yttrande över besvär, som anförts hos styrelsen, samt att enligt 31 § femte stycket samma lag återförvisning till pensionsnämnden skall ske i ärende, där styrelsen finner nämndens beslut icke vara lagligen grundat. Styrelsen anser, att båda dessa bestämmelser under vissa förhållanden böra kunna frångås. Uti en inom finansdepartementet upprättad promemoria har erinrats om att det för pensionssökande kunde möta svårighet att förete vissa handlingar, som skola fogas vid ansökan om tjänstepension, samt föreslagits viss eftergift från vad härom är föreskrivet. I åtskilliga fall föreligger skyldighet för sökande eller myndighet att för ärendes utredning anskaffa prästbevis; hinder härför kan under vissa förhållanden tänkas möta.

De nu antydda synpunkterna torde böra beaktas. Åt den prövande myndigheten bör anförtros att tillgodose det sålunda föreliggande utredningsbehovet på det sätt, som i varje fall finnes lämpligt. Härigenom kan onödig omgång undvikas och skyndsamheten i handläggningen befordras. I förevarande paragraf har alltså föreskrivits att myndigheten i annan ordning än den föreskrivna äger föranstalta om den utredning, som må erfordras. En förutsättning för sådan eftergift är emellertid, att hindret eller svårigheten med avseende å utredningen hänför sig till krigsförhållandena.

Uti åtskilliga lagar och författningar förekommer föreskrift om att den, mot vilken ett framställt påstående riktar sig eller vars rätt eljest är i fråga, skall själv eller genom någon, som företräder honom, erhålla tillfälle att yttra sig. Som exempel härpå kunna nämnas fattigvårds- och barnavårds-lagarna. Tydligt är att något undantag från föreskrifter av ifrågavarande slag icke bör äga rum. I allmänhet ha dessa till syfte att den, som omedelbart beröres av ett myndighetens avgörande, sättes i tillfälle att bevaka sin talan i överensstämmelse med vad som gäller om part i rättegång. I detta sammanhang må ock framhållas att det föreslagna stadgandet endast avser att reglera det sätt, på vilket utredning må förebringas; det innebär alltså ej något eftersättande av kravet på att vissa förhållanden skola vara utredda för att ett avgörande må komma till stånd. Frågan om det mått av utredning, som erfordras för att ett ärende må avgöras, regleras för visst slag av mål eller ärenden i följande paragraf.

I anslutning till det nu anförda må beröras en fråga, som väckts av vattenfallsstyrelsen. Som framgår av redogörelsen för yttrandena (sid. 66) har styrelsen ansett erforderligt, att s. k. förhandstillstånd att utföra elektrisk starkströmsledning under här avsedda förhållanden kunde meddelas styrelsen generellt och icke, såsom förutsattes i 2 § 5 mom. lagen den 27 juni 1902 om elektriska anläggningar, för varje särskilt fall. Även statssekrete-

raren i handelsdepartementet har funnit skäl föreligga att frångå den ordning, som föreskrives i 1902 års lag, förslagsvis genom att Kungl. Maj:t erhöle befogenhet att för krigsförhållanden meddela generellt förhandstillstånd, i så fall icke blott vad anginge vattenfallsstyrelsens anläggningar utan även beträffande de enskilda kraftbolagens ledningsnät. Ett dylikt generellt tillstånd torde väl icke kunna meddelas med stöd av föreliggande förslag, då 1902 års lag för beviljande av förhandstillstånd förutsätter ansökningsfrån fall till fall. I viss mån torde emellertid förslaget vara ägnat att tillgodose det krav på omedelbart avgörande, som ligger till grund för berörda yrkanden. Sålunda synes med stöd av förevarande paragraf vara möjligt att bifalla ansökningsfrån om förhandstillstånd, ehuru icke enligt 3 § 3 mom. 1902 års lag karta kan tillhandahållas. Enligt 2 § i förslaget torde vidare, om så anses lämpligt och frångans avgörande därigenom skulle påskyndas, kunna överlåtas åt annan myndighet än Kungl. Maj:t att meddela förhandstillstånd. Kommerskollegium har i sådant hänseende föreslagit, att befogenhet härutinnan måtte tillkomma kollegium.

6 §.

Som framhållits i den allmänna motiveringen ha förvaltningsmyndigheterna i stor utsträckning att behandla frågor om skyldigheter, som på grund av lag eller författning åligga den enskilde i förhållande till det allmänna, ävensom frågor om rättigheter och förmåner, som på sådan grund tillkomma honom i förhållande till stat eller kommun. Förvaltningsmyndigheterna ha likaledes att behandla frågor om kommunernas rättigheter och skyldigheter i förhållande till staten. Till behandling i förvaltningsväg äro ock hänvisade åtskilliga frågor, som röra kommunernas inbördes förhållande, t. ex. angående fattigvård. Beträffande mål av nu antydd beskaffenhet äga på grund av sakens natur de grundsatser, som reglera partsförhållandet i rättegångsmål, i viss mån motsvarande tillämpning. Till dessa grundsatser hör främst att den, vars rätt är i fråga, skall erhålla tillfälle att vid målets handläggning bevaka sin talan. Liksom i den särskilda rättegångslagen ha därför vissa av krigsförhållandena betingade föreskrifter till skydd för rättsägare, i förslaget betecknad som part, ansetts böra upptagas i förslaget. I överensstämmelse härmed föreslås, i nära anslutning till stadgandena i 4 § nyssnämnda lag, att anstånd under vissa förutsättningar skall äga rum med behandling av mål eller ärende, när sådant i parts intresse får anses påkallat av krigsförhållandena.

Såsom förutsättningar för anstånd anges att anledning är att antaga, att på grund av förhållanden, som avses i 1 § första stycket, part är ur stånd att bevaka sin talan eller hinder eljest möter för utredningen. Hinder för bevakande av talan kan, vad angår enskilda, särskilt föreligga på den grund, att parten tjänstgör vid mobiliserat truppförband eller fullgör tjänsteplikt utom hemorten. Ifrågakommer personlig inställelse, torde, på sätt framhållits vid motsvarande stadgande i den särskilda rättegångslagen, hänsyn

böra tagas även till den ökning av inställesekostnaden, som kan ha inträtt till följd av att myndighetens verksamhet förlagts till annan ort eller att parten för fullgörande av tjänsteplikt eller av annan sådan anledning vistas å avlägsen ort. I fråga om juridiska personer kunna hinder av nu antydd art föreligga med avseende å den, som har att företräda parten.

Hinder för utredningen behöver icke alltid hänföra sig till part. Anstånd kan sålunda vara erforderligt även av den anledningen, att annan, enskild eller myndighet, som skall höras, är på grund av krigsförhållanden hindrad att inställa sig eller avge yttrande. Myndigheten har härvid att pröva, om ett sådant hörande är av betydelse för utredningen, och därvid tillika beakta, om ej utredning kan åvägabringas på annat sätt. Som framgår av 5 § är myndigheten härvid ej bunden av att i lag eller författning utredning av visst slag är föreskriven. I detta sammanhang torde böra framhållas att anledning till anstånd icke föreligger enbart på grund därav, att brister föreligga i utredningen; dessa brister skola tillika ha sin grund i krigsförhållandena. Emellertid är på denna punkt tillräckligt att anledning till sådant antagande föreligger. I flera fall torde parten ha meddelat myndigheten det uppkommande hindret. I fall, då någon underlåtit att efterkomma föreläggande, vid vilket knutits viss påföljd, kan enligt 8 § myndigheten vara skyldig att inhämta upplysning om anledningen till nämnda underlåtenhet; i samband därmed torde böra utredas, om skäl för anstånd med handläggningen enligt förevarande paragraf föreligger. Ett beslut om anstånd torde böra komma till uttryck genom särskild förklaring av den beslutande myndigheten.

Som framhållits i den allmänna motiveringen bör emellertid under vissa förutsättningar handläggningen kunna fortsättas. En förutsättning härför bör vara, att frågan finnes kunna nöjaktigt utredas. Häri ligger att myndigheten äger att bortse från viss, av krigsförhållandena betingad brist i utredningen. Som ytterligare förutsättning för fortsatt handläggning har upptagits att handläggningen för part är av synnerlig vikt eller att eljest särskilda skäl föranleda därtill. I sistnämnda hänseende är särskilt att beakta det allmännas intresse av att frågan utan dröjsmål avgöres. Då handläggningen enligt vad nu angivits fortsättes, bör det åligga myndigheten att tillse, att parternas rätt och bästa tillvaratages. Stundom kan det härvid tänkas vara lämpligt, att åt en särskild tjänsteman uppdrages att i partens intresse föranstalta om viss utredning. Den omständigheten, att handläggningen fortsättes, hindrar icke att senare förklaras skola anstå därmed; så bör alltid ske, om det under den fortsatta handläggningen skulle visa sig, att nöjaktigt utredning icke kan åstadkommas.

7 §.

Anstånd enligt 6 § bör icke äga rum under längre tid än som påkallas av de omständigheter, som föranlett anståndsförklaringen. Har anstånd beslutats av den anledningen, att part på grund av krigsförhållanden varit ur stånd att bevaka sin talan, bör handläggningen återupptagas, då hinder i nämnda

hänseende ej längre föreligger. Även om hindret fortfarande består, kan ett återupptagande ifrågakomma med hänsyn till inträdda ändrade förhållanden, som enligt 6 § berättiga till fortsatt handläggning. Initiativ till återupptagande tillkommer myndigheten; enligt sakens natur kan emellertid myndighetens beslut härom ofta vara beroende av att part gör framställning om handläggningens återupptagande.

8 §.

Lagar och författningar på förvaltningens område innehålla i åtskilliga fall stadganden om befogenhet eller skyldighet för myndighet att genom förelägganden för parter eller andra sörja för måls eller ärendes utredning. Sådant föreläggande kan avse åtgärder av skilda slag såsom avgivande av yttrande eller förebringande av annan utredning, i vissa fall också inställeskyldighet för part eller annan. Föreskrifter äro även meddelade angående den påföljd, som skall tillämpas vid underlåtenhet att efterkomma myndighetens föreläggande. Sålunda kan i åtskilliga fall, då föreläggandet avser part, såsom påföljd inträda, att den ansökning, varom är fråga, kommer att avslås eller att partens talan icke upptages till prövning. Sådant påföljd är föreskriven i 6 § lagen om skydd för vissa mönster och modeller, 56 § 1 mom. andra stycket fattigvårdslagen, 18 § alkoholistlagen och 7 § gruvlagen. I ett flertal fall är underlåtenhet att iakttaga föreläggande förknippad med vite, böter eller hämtning. Som exempel på fall, då vitesföreläggande kan komma till användning, må hänvisas till bestämmelserna i 28 § hälsovårdsstadgan, 75 § barnvårdslagen, 45 § lagen om kommunalstyrelse på landet och 12 § alkoholistlagen. Enligt sistnämnda tre lagrum kan i stället för vite även ifrågakomma bötesstraff eller hämtning.

I vissa fall är uttryckligen föreskrivet att påföljd må inträda endast då någon utan laga förfall uraktlåter att efterkomma föreläggande. Samma regel torde vara att iakttaga även i övriga här avsedda fall. Om någon på grund av krigsförhållanden är ur stånd att iakttaga meddelat föreläggande, bör alltså påföljd icke inträda. För att laga förfall skall kunna beaktas kräves emellertid, att förfallet är för myndigheten känt. Någon skyldighet för myndigheten att självant verkställa efterforskning härom torde icke i vanliga fall föreligga. Det ankommer alltså på den, som föreläggandet avser, att lämna upplysning i detta hänseende; föreligger hinder härför, är han hänvisad att överklaga beslut, varigenom påföljden tillämpats, eventuellt att söka återställande av försutten tid.

Uppenbart är att under krigstid särskilda svårigheter föreligga för parter eller andra att lämna upplysning om förfall, som har sin grund i krigsförhållanden. I den särskilda rättegångslagen har med hänsyn härtill beträffande rättegångsmål föreskrivits skyldighet för vederbörande myndighet att, innan påföljd göres gällande för underlåtenhet att efterkomma myndighetens föreläggande, undersöka, huruvida underlåtenheten orsakats av förfall av nyss angiven beskaffenhet. Motsvarande skyldighet torde böra införas även såvitt angår mål och ärenden hos förvaltningsmyndigheterna. Be-

stämmelser av nu angiven innebörd ha upptagits i andra punkten av denna paragraf; i första punkten har med hänsyn till sammanhanget införts den huvudregel, som redan nu torde gälla, att hinder på grund av krigsförhållanden skall beaktas som laga förfall.

I vissa fall, såsom i 56 § 1 mom. sista stycket fattigvårdslagen och 19 § alkoholistlagen, upptages såsom påföljd att målet må avgöras i befintligt skick. Någon skyldighet för myndigheten att i dessa fall verkställa undersökning, huruvida på grund av krigsförhållanden hinder mött för den part, varom är fråga, att iakttaga föreläggandet, ha de sakkunniga icke ansett böra föreskrivas. En sådan skyldighet skulle med hänsyn till förvaltningsärendenas stora antal komma att i hög grad tynga förvaltningsverksamheten och leda till avsevärda dröjsmål i ärendenas avgörande. Frågan, huruvida i nu antydda fall ett avgörande bör ske, är att bedöma enligt reglerna i 6 §. Om alltså anledning föreligger till antagande, att uraktlåtenheten har sin grund i krigsförhållandena, skall i regel med behandlingen förklaras skola anstå; i vissa fall kan, som framgår av sistnämnda paragraf, dock ett avgörande komma till stånd.

Såsom anförts vid 6 § torde vid tillämpning av förevarande paragraf myndigheten, då sådant påkallas, böra utreda ej blott, om förfall av här avsett slag förelegat för fullgörande av myndighetens föreläggande, utan även, om eljest föreliggande sådana omständigheter, som enligt 6 § böra medföra en anståndsförklaring. Då fråga är om part eller annan, som fullgör militärtjänstgöring, underlättas fullgörandet av myndighetens undersökningsplikt genom de i 12 § meddelade bestämmelserna. Skulle myndighetens utredning visa, att giltig ursäkt för underlåtenheten icke förelegat, bör den omständigheten, att anstånd för utredningens verkställande ägt rum, icke utgöra hinder för tillämpning av den påföljd, som enligt vanliga regler skolat drabba den försuamlige, förutsatt att med hänsyn till förhållandena i övrigt sådan påföljd alltjämt anses kunna ifrågakomma.

I åtskilliga fall gäller att annan myndighet än den, som meddelat föreläggande, har att besluta, huruvida påföljd skall inträda för underlåtenhet att efterkomma föreläggandet. Sålunda ankommer i regel på domstol att utdöma av förvaltningsmyndighet förelagt vite. Som framgår av paragrafens lydelse är avsett att föreskriven undersökning även i dylika fall skall verkställas av den myndighet, som meddelat föreläggandet. Endast om myndigheten efter verkställd utredning finner att giltig ursäkt icke förelegat, bör framställning göras om tillämpning av påföljden; handlingarna rörande myndighetens undersökning böra därvid bifogas framställningen.

Patent- och registreringsverket har framhållit, att särskilda svårigheter möta för stadgandets tillämpning i fall, då sökande — såsom ofta inträffade inom ämbetsverkets verksamhetsområde — vore bosatt eller eljest mera varaktigt vistades utom rikets gränser. I anledning härav må anmärkas att förslaget endast avser att avhjälpa sådana svårigheter, som på grund av krigsförhållanden göra sig gällande inom riket. Någon undersökning rörande förhållanden utom riket, som kunna tänkas utgöra hinder för utom-

lands bosatta personer att här bevaka sina intressen, påkallas alltså icke av förevarande bestämmelser.

Paragrafen avser endast påföljder, som hänföra sig till myndigheters förelägganden, meddelade för måls eller ärendes handläggning. Den är alltså icke tillämplig å påföljder, som av myndighet föreskrivits eller eljest gälla i fråga om fullgörandet av myndighets sakliga avgörande. På denna punkt överensstämmer förslaget med särskilda rättegångslagen, som ej heller avser verkställighet av domar i rättegångsmål. Sålunda torde hälsovårdsnämnd, när någon underlåtit att inom föreskriven tid utföra arbete eller vidtaga annan åtgärd, som förelagts honom av nämnden, enligt 57 § hälsovårdsstadgan vara berättigad att låta verkställa arbetet eller åtgärden, oaktat för underlåtenheten kan åberopas förfall, varom här är fråga.

I yttrandena (sid. 77, 84, 89 och 95) ha påyrkats särskilda bestämmelser även beträffande vissa andra slag av påföljder än hittills berörts. Bl. a. har ifrågasatts en uppmjukning av sådana bestämmelser i kommunallagarna med flera författningar, vilka stadga böter för ledamot, som uteblir från sammanträde. Vidare har erinrats om den bötespåföljd, som är förknädd med underlåtenhet att enligt 51 § barnvårdslagen göra anmälan om mottagande av fosterbarn. Riksförsäkringsanstalten har framhållit, att underlåten anmälan enligt olycksfallsförsäkringslagen i vissa fall kan medföra böter eller nedsättning i ersättningsbelopp; enligt anstaltens mening borde sådan påföljd icke inträda, om hinder för anmälan förelegat på grund av krigsförhållanden. Pensionsstyrelsen har gjort gällande, att försummelse i fråga om inbetalning av pensionsavgift icke bör medföra reduktion av grundpensionens fasta belopp, därest försummelsen är föranledd av militärtjänstgöring.

I vissa av de här åsyftade fallen torde utan särskilt stadgande kunna fästas tillbörligt avseende å hinder på grund av krigsförhållanden. Vad angår böter för utevaro från kommunala sammanträden m. m. anses denna påföljd inträda omedelbart; något särskilt utdömande av böterna ifrågakommer alltså icke. Redan nu torde emellertid gälla att böterna icke uttagas, därest laga förfall för utevaron förelegat. Hänsyn bör härvid kunna tagas till hinder på grund av krigsförhållanden. På motsvarande sätt torde i vissa fall även domstol, som har att tillämpa påföljd, kunna taga hänsyn till förfall på grund av krigsförhållanden. Detta synes gälla bl. a. vid underlåten anmälan enligt 51 § barnvårdslagen. Vad angår av riksförsäkringsanstalten och pensionsstyrelsen framförda önskemål att nedsättning i olycksfallsersättning eller pension icke måtte ske vid försummelse, som beror av krigsförhållanden, torde i vissa fall en tillämpning av stadgandena i 10 § kunna ifrågakomma. Härom hänvisas till vad som yttras i motiven till nämnda paragraf.

9 §.

Bestämmelserna i paragrafens två första stycken avse att möjliggöra en förlängning av fullföljdstider. I första stycket är fråga om en generell för-

längning, varigenom den tid, som är i lag eller författning utsatt för fullföljd av talan, utsträcker, lämpligen med visst tidsmätt, t. ex. en vecka. Förordnande härom skall meddelas av Kungl. Maj:t. Andra stycket avser befogenhet för den myndighet, där talan skall fullföljas, att i särskilda fall upptaga till saklig prövning besvär, som inkommit efter fullföljdstidens utgång; en förutsättning härför är, att klaganden finnes på grund av krigsförhållanden ha haft giltig ursäkt för sin underlåtenhet att iakttaga den föreskrivna fullföljdstiden. Rörande de skäl, som föranlett dessa bestämmelser, hänvisas till den allmänna motiveringen (sid. 18—20).

Som redan antytts bör en förlängning enligt första stycket lämpligen omfatta ett visst angivet tidsmätt. Något ovillkorligt hinder föreligger emellertid ej för att fullföljdstiden bestämmas på annat sätt. Sålunda innebär förslaget i förevarande del icke, att någon ändring behöver ske i fråga om 12 § allmänna krigsförvaltningsreglementet, vilken föreskriver att i besvärfrister, som avses i reglementet, icke må inräknas den tid klagande tillhört förband m. m., som är mobiliserat eller organiserat vid förstärkt försvarsberedskap.

Rörande första stycket må i övrigt anmärkas att klagan över förvaltningsmyndighets beslut i vissa fall föres hos domstol. Exempel härför ha anförts i motiveringen till 10 § av den särskilda rättegångslagen. I sådana fall skall förlängning av fullföljdstider ske med stöd av nämnda paragraf i den särskilda rättegångslagen, icke enligt nu förevarande stadgande.

Om myndighet enligt andra stycket av denna paragraf beslutar upptaga för sent inkomna besvär till prövning, torde, då upptagande av sådan besvärstalan kan påverka beslutets verkställighet, den myndighet, som har att ombesörja verkställigheten, böra underrättas därom.

Vad angår tredje stycket i paragrafen har kammarrätten omnämnt, att i vissa på dess prövning ankommande mål klagande ägde inge sina till kammarrätten ställda besvär antingen till vederbörande länsstyrelse eller direkt till kammarrätten, under det att i andra slag av mål besvären alltid skulle inges till länsstyrelsen. Enligt kammarrättens mening vore det lämpligt att under här avsedda utomordentliga förhållanden klaganden även i sistnämnda fall ägde välja att inge sina besvär antingen till länsstyrelsen eller till kammarrätten. Liknande bestämmelser som de nu omnämnda gälla även i fråga om besvär till vissa andra myndigheter. Sålunda skola besvär över pensionsnämnds beslut inlämnas till pensionsnämndens ordförande för att av denne översändas till pensionsstyrelsen. Vid klagan över vissa beslut av länsstyrelse enligt alkoholistlagen skola till Kungl. Maj:t ställda besvär inlämnas till länsstyrelsen. Då det under vissa förhållanden kan vara ägnat att medföra lättnad för klagande att i fall, sådana som de nu omnämnda, få insända besvären direkt till den myndighet, som har att pröva den fullföljda talan, ha de sakkunniga ansett sig böra tillgodose de önskemål, som uttalats av kammarrätten. De härvid föreslagna bestämmelserna avse emellertid samtliga fall, då besvär enligt lag eller författning skola inges till annan myndighet än den, som har att pröva besvären. Det torde kunna påräknas,

att då sålunda besvär få inlämnas hos besvärmyndigheten i stället för den myndighet, hos vilken de normalt skola inlämnas, sistnämnda myndighet i en eller annan form underrättas om inkomna besvär.

I detta sammanhang må omnämnas att styrelsen för Sveriges advokatsamfund ifrågasatt en ändring av reglerna för inlämnande av besvär av i viss mån annan innebörd. Enligt en särskild kungörelse av den 26 maj 1909 må besvär, som anföras hos kammarkollegiet, avlämnas till länsstyrelse. Advokatsamfundets styrelse föreslår, att den möjlighet, som sålunda givits att inlämna till central myndighet ställda besvär till länsstyrelse, måtte utvidgas att avse besvär över samtliga lokala myndigheters beslut. Med hänsyn till den enligt särskilda bestämmelser föreliggande möjligheten att insända besvärshandlingar till förvaltningsmyndigheter med posten och då den föreslagna anordningen kunde vara ägnad att fördröja ärendenas avgörande ha de sakkunniga icke funnit tillräcklig anledning att föreslå bestämmelser i denna riktning.

Enligt 10 § särskilda rättegångslagen äger Kungl. Maj:t förordna, att handlingar, som skola inges till domstolarna, må dit insändas med posten; i sådant fall skall stadgande därom, att handling skall inges före visst klockslag å dagen, ej äga tillämpning i fråga om handlingens ingivande eller insändande. Som nyss antytts torde i fråga om förvaltningsärenden, med hänsyn till redan meddelade bestämmelser, behov ej föreligga av föreskrifter om rätt att insända fullföljdshandlingar med posten. I väsentlig överensstämmelse med vad som skett i fråga om rättegångsmål synes däremot böra föreskrivas att vad i lag eller författning stadgas därom, att handling skall inges före visst klockslag å dagen, ej skall äga tillämpning. Bestämelse härom har upptagits i sista stycket av denna paragraf.

Då, såsom framhållits i den allmänna motiveringen, förslaget icke avser val till riksdagen eller kyrkomötet, inverka föreskrifterna i denna paragraf ej på reglerna om besvär över sådana val.

10 §.

I denna paragraf föreslås med avseende å vissa andra frister än fullföljdstider bestämmelser, i stort sett jämförliga med föreskrifterna i 9 § första och andra styckena om förlängning av fullföljdstider. En olikhet i de föreslagna anordningarna föreligger emellertid såtillvida, att andra stycket av denna paragraf avser befogenhet för Kungl. Maj:t — eller under förutsättningar, som anges i 11 §, underordnad myndighet — att efter ansökan utsetta ny tid, under det att i 9 § andra stycket är fråga om befogenhet för besvärmyndighet att själv besluta om upptagande till saklig prövning av för sent inkomna besvär.

De frister, som här avses, äro sådana i lag eller författning föreskrivna frister — dock icke fullföljdsfrister — inom vilka någon har att för bevakande av honom tillkommande rättighet eller förmån eller fullgörande av

honom åliggande skyldighet hos myndighet göra ansökan eller anmälan eller företaga annan sådan åtgärd. Dessa frister avse i de flesta fall enskilda; i vissa fall kan vara fråga om kommuners anspråk mot stat eller kommun. Åtskilliga exempel på dylika frister ha anförts i den allmänna motiveringen (sid. 20). Vissa andra fall äro omnämnda i redogörelsen för yttrandena (sid. 83—85).

Rörande de skäl, som föranlett upptagande i förslaget av nu ifrågavarande bestämmelser, hänvisas till vad därom anförts i den allmänna motiveringen (sid. 20 och 21). Paragrafen avser att avhjälpa endast svårigheter av processuell natur, som på grund av krigsförhållanden kunna möta för intressens bevakande inom föreskriven tid, däremot icke svårigheter av ekonomisk art, som kunna uppkomma att fullgöra en förpliktelse. Detta framgår i huvudsak av beskrivningen å de olika slag av åtgärder, som paragrafen åsyftar. Det skall sålunda vara fråga om en ansökan eller anmälan eller annan sådan åtgärd, som skall företagas hos myndighet. I uttrycket »annan sådan åtgärd» torde under vissa omständigheter kunna inbegripas även nedsättning av löseskilling eller ersättning, som någon har att vid påföljd av rättsförlust verkställa hos myndighet, t. ex. enligt 12 § ensittarlagen. I sådana fall måste emellertid hindret hänföra sig till själva nedsättningens företagande. Den omständigheten, att vederbörande på grund av krigsförhållanden ej förfogar över erforderliga medel, kan komma i beaktande endast enligt lagstiftning om moratorium.

I 11 § av den särskilda rättegångslagen ha meddelats bestämmelser, i viss mån motsvarande de här upptagna, bl. a. för de fall, då någon är skyldig att för bevakande av sin enskilda rätt inom viss i lag eller författning föreskriven tid instämma talan till domstol. Därmed ha jämförts vissa fall, då någon under i övrigt enahanda villkor är skyldig att »påkalla prövning i annan ordning». Enligt motiven avses därmed bl. a. fall, då enligt 188 § U.L. för upprätthållande av kvarstad erfordras att inom tid, som anges i sagda lagrum, begäres dispasch. Tydligt är att, i den mån särskilda rättegångslagen sålunda förklarats vara tillämplig, förevarande paragraf icke skall komma till användning.

11 §.

Såsom framhållits vid 1 § förutsättas enligt 2 §, 3 § första och andra styckena, 4 § första stycket, 9 § första stycket och 10 § första stycket särskilda förordnanden utöver det allmänna förordnande, som meddelas med stöd av 1 §. Enligt vad som angivits i de olika paragraferna tillkommer det Kungl. Maj:t att meddela sådana särskilda förordnanden. I viss utsträckning bör emellertid Kungl. Maj:t, då det finnes erforderligt eller lämpligt, kunna uppdraga åt underordnad myndighet att utöva ifrågavarande befogenheter. Bestämmelser härom ha upptagits i första punkten av denna paragraf. Såsom därav framgår kan uppdrag, som nu nämnts, ej meddelas i fråga om befogen-

heten att förordna om förlängning av frister enligt 9 § första stycket eller 10 § första stycket. En överlåtelse kan ej heller ifrågakomma såvitt angår befogenhet, som tillkommer Kungl. Maj:t enligt 2 § första stycket 1. Som framhållits i den allmänna motiveringen bör Kungl. Maj:t vidare äga att uppdraga åt underordnad myndighet att utsätta ny tid enligt 10 § andra stycket. Även här om meddelas bestämmelse i första punkten av förevarande paragraf.

Åt vilken myndighet uppdrag bör meddelas, har ej närmare angivits i lagtexten. I en inom finansdepartementet upprättad promemoria har i anledning härav framhållits, att en preciserande begränsning av delegationsrätten syntes sakligt möjlig och alltså borde tagas under överbägande. Tveksamheten om lämpligheten av den vida formulering, delegationsfullmakten erhållit, vunde, enligt promemorian, av formella skäl i styrka vid det förhållandet, att åt myndighet enligt stadgandet skulle kunna överlämnas att besluta bl. a. rörande annan myndighet även när den senare myndigheten vore sidoordnad den förra inom den centrala förvaltningen. Likartade formella invändningar kunde för anledas av den obegränsade möjligheten att delegera beslutanderätten angående befattningshavares tjänstgöringsskyldighet. En begränsning kunde enligt promemorian tänkas ske på olika sätt. Sålunda kunde ifrågasättas att undanta vissa av punkterna i 2 § från delegationsrätten eller att begränsa de myndigheter, till vilka delegation finge ske, eller också att till det föreslagna stadgandet foga begränsningen, att till myndigheterna finge delegeras rätt att besluta allenast beträffande vissa grupper av ärenden. Kombinationer mellan dessa alternativ vore tänkbara. Valet av form för en eventuell begränsning syntes få bestämmas av å ena sidan önskvärldheten av att de antydda formella oegentligheterna undanröjdes, å andra sidan strävan att ge delegationsrätten blott den utsträckning, som av sakliga skäl vore erforderlig.

Som framgår av detta uttalande torde ganska stora svårigheter möta att ange den lämpliga omfattningen av delegationsrätten. De sakkunniga ha ej heller ansett erforderligt att i detta hänseende i lagtexten föreskriva några begränsningar. Med avseende å handhavandet av denna rätt ha de sakkunniga emellertid ansett sig böra framhålla följande synpunkter.

Befogenhet att förordna, att uppgifter, som tillkomma viss statsmyndighet, skola övertagas av annan statsmyndighet eller av kommunalmyndighet (2 § första stycket 2), bör kunna anförtros åt vissa högre statsmyndigheter såsom centrala verk och länsstyrelser. Uppdraget bör härvid kunna omfatta befogenhet för myndigheten att förordna såväl för egen del som för myndigheten underställda organ. I detta fall, liksom överhuvud vid meddelande av uppdrag enligt förevarande paragraf, bör tillses att uppdraget så bestämmas, att kompetenskonflikter mellan myndigheterna icke behöva uppstå. För meddelande av förordnande, att uppgifter, som tillkomma viss kommunalmyndighet, skola övertagas av annan sådan myndighet eller av statsmyndighet (2 § första stycket 3), synes i allmänhet länsstyrelse böra ifrågakomma. Som framhållits vid 2 § bör emellertid i vissa fall kommunalmyndighet kunna erhålla bemyndigande att själv förordna om överförande av uppgifter mellan de olika

organen i kommunen. Befogenhet att bestämma om ökning av antalet suppleanter eller om ändrad förläggningssort (2 § första stycket 4 och 5) synes, efter vad som i varje fall kan finnas lämpligt, kunna tilläggas myndigheten själv eller densamma överordnad myndighet. Vad angår kommunalmyndigheterna synes, då behov av delegation föreligger, befogenheten böra överlämnas åt länsstyrelsen i de fall, då den ej anses böra tillkomma kommunalt organ. Rörande befogenhet att förordna, att myndighet må fatta beslut i annan sammansättning eller med mindre antal ledamöter eller i annan ordning än eljest är stadgat (2 § första stycket 6), bör, i fråga om statsmyndigheterna, gälla detsamma som nyss anförts beträffande förordnande enligt 2 § första stycket 2. För kommunalmyndigheternas del torde i allmänhet böra anförtros åt länsstyrelse att meddela förordnande. Uppdrag att besluta om ändrad tjänstgöring för befattningshavare i statens tjänst (2 § andra stycket) bör kunna meddelas högre statsmyndighet såsom centralt verk eller länsstyrelse. Därest förordnande om anstånd med val enligt 3 § icke kan meddelas av Kungl. Maj:t, torde befogenhet i sådant hänseende böra tilläggas länsstyrelse. Vad angår möjligheten att förordna om jämkning av tidsbestämmelser enligt 4 § första stycket synes befogenhet härutinnan i regel icke böra överlåtas åt myndigheten själv; dock torde högre myndigheter såsom centrala verk och länsstyrelser böra äga meddela förordnanden av detta slag både för egen del och för myndigheten underordnade organ. Befogenhet att utsätta ny tid enligt 10 § andra stycket torde böra förbehållas sådana högre statsmyndigheter, som nyss nämnts.

Såsom antytts i den allmänna motiveringen kunna vid krig sådana situationer uppkomma, att i förväg vidtagna anordningar med avseende å förvaltningen kunna visa sig otillräckliga. En viss befogenhet för länsstyrelse att självständigt vidtaga de åtgärder, som i sådana fall kunna finnas erforderliga för förvaltningens upprätthållande inom länet, har därför ansetts böra inrymmas i förslaget. Redan nu ha för länsstyrelserna meddelats vissa direktiv av sådan innebörd. Enligt den i redogörelsen för yttrandena (sid. 69) omnämnda kungörelsen den 27 oktober 1939 (nr 777) om särskilda åligganden, som under vissa förhållanden tillkomma länsstyrelserna m. fl., skall, om förbindelsen mellan någon del av riket och dess övriga delar avbrytes, länsstyrelse inom det avskilda området vidtaga de åtgärder för den civila statsförvaltningens gång och de militära myndigheternas understödjande, som påkallas av förhållandena. Med denna vidsträckta befogenhet torde få anses förenligt att länsstyrelsen i en dylik situation tillerkännes möjlighet att utan särskilt uppdrag utöva sådan befogenhet för statsförvaltningens och den kommunala verksamhetens upprätthållande inom länet, som enligt förslaget tillkommer Kungl. Maj:t. Tydligt är att som förutsättning härför bör gälla, att lagen enligt 1 § satts i tillämpning. Ett stadgande av nu angivna innebörd har upptagits i andra punkten av denna paragraf. Stadgandet möjliggör meddelande av förordnanden icke blott i fall, som avses i första punkten av förvarande paragraf, utan även enligt 2 § första stycket 1, 9 § första stycket och

10 § första stycket; tillika innefattas däri befogenhet att meddela föreskrifter, som avses i 14 §.

Som framgår av stadgandets lydelse har länsstyrelsens befogenhet icke uttryckligen begränsats till det fall, då förbindelsen mellan skilda delar av riket avbrutits. Ehuru stadgandet närmast åsyftar en dylik situation, kan det alltså tillämpas även då eljest i ett allvarligt läge ett snabbt beslut är av nöden. Ett sådant läge lär endast i sällsynta undantagsfall kunna inträda utan att riket är invecklat i krig. Ett ingripande i de befogenheter, som tillkomma ämbetsverk och därmed jämställda myndigheter, kan medföra betydande organisatoriska olägenheter och bör uppenbarligen icke ske i andra fall än då dessa myndigheter satts ur stånd att inom länet utöva på dem ankommande funktioner.

12 §.

Enligt 12 § i den särskilda rättegångslagen skall delgivning med den, som tjänstgör vid krigsmakten, ske genom militär myndighets försorg. Delgivning, som verkställts annorledes än genom militär myndighet, skall emellertid godtagas med den i lagen stadgade inskränkningen, att delgivning ej må ske genom handlings införande i allmänna tidningarna eller dess fästande å den söktes husdörr och uppläsande för hans husfolk eller på annat sådant sätt.

I motiven till detta stadgande (jfr prop. nr 183 sid. 12—14 samt bilaga till nämnda prop. sid. 31 och 32) erinrades om svårigheterna att under krig och därmed jämförliga förhållanden på vanligt sätt verkställa delgivning med den, som tjänstgjorde vid krigsmakten. Vidare framhölls bl. a. att de föreslagna bestämmelserna möjliggjorde att i samband med delgivningsbevis kunde meddelas uppgift, huruvida den som kallats att infinna sig vid domstol vore på grund av tjänstgöringen hindrad att inställa sig, ävensom att de särskilda delgivningsregler, som meddelats rörande förfarandet i fall, då någon för delgivning förgäves sökts i sitt hemvist, icke kunde tillämpas beträffande den, som fullgjorde militärtjänstgöring. Då förhållandena stundom vore sådana, att delgivning kunde försiggå utan anlitande av militär delgivningsmyndighet, borde emellertid delgivning i vanlig ordning alltjämt vara medgiven. Härvid syntes dock skäligen hänsyn till den tjänstgöringsskyldiges intressen kräva, att denna möjlighet begränsades till sådan delgivning, som skedde med den tjänstgöringsskyldige personligen. Delgivning genom handlings införande i allmänna tidningarna eller dess fästande å den söktes husdörr och uppläsande för hans husfolk eller dylikt borde sålunda icke godtagas. I anslutning till yrkanden i flera av de inkomna yttrandena ha i denna paragraf upptagits bestämmelser, i huvudsak likalydande med nyss omnämnda regler i den särskilda rättegångslagen.

Uti vissa under senare tid tillkomna lagar har befogenhet tillerkänts Kungl. Maj:t att förordna om delgivning i annan ordning än som avses i denna para-

graf. Härutinnan må erinras om 28 § allmänna förfogandelagen och 19 § lagen den 21 juni 1940 (nr 645) om skyldighet att bortföra varuförråd. Med stöd av nämnda lagrum ha särskilda delgivningsbestämmelser meddelats i 8 § allmänna förfogandeförordningen och 4 § förordningen den 21 juni 1940 (nr 648) med närmare bestämmelser angående tillämpning av lagen om skyldighet att bortföra varuförråd. Det kunde ifrågasättas, att en sådan mera allmän befogenhet skulle i detta sammanhang inrymmas åt Kungl. Maj:t. Med hänsyn till den stora betydelse, som delgivningen har ur synpunkten av den enskildes rättssäkerhet, och då i de yttranden, som avgivits av de hörda myndigheterna, något sådant önskemål icke framförts, ha de sakkunniga dock icke ansett sig böra föreslå något stadgande härom. I övergångsbestämmelserna till förslaget har emellertid intagits ett förbehåll rörande den befogenhet, som enligt vad nyss sagts tillkommer Kungl. Maj:t på grund av särskilda lagstadganden.

I likhet med delgivningsreglerna i den särskilda rättegångslagen avse de i denna paragraf föreslagna bestämmelserna endast sådana fall, då delgivning skall verkställas omedelbart med någon, som fullgör tjänstgöring vid krigsmakten. Stadgandet länder sålunda icke till inskränkning i de föreskrifter, som genom Kungl. brev den 5 januari 1808 meddelats angående kungörande av resolutioner och utslag m. m. i vissa mål, vilka »röra antingen hela menigheter eller så många särskilda personer, att en bestyrkt avskrift av samma beslut icke kan varje person utan större kostnad och besvär tillställas». Av samma anledning beröras icke av förslaget stadganden, sådana som de i 3 kap. 1 § jorddelningslagen och 6 § ensittarlagen om kungörelse angående för rättning, 26 och 71 §§ lagen om kommunalstyrelse på landet om tillkännagivande av protokollsjustering och kungörande av tid, då debiterings- och uppbördslängd skall vara framlagd, eller 27 § 1 mom. 1930 års motorfordonsförordning om hörande vid sammanträde av intressenter rörande ansökan om trafiktillstånd. Icke heller har med stadgandet åsyftats sådana fall, då meddelande må ske genom posten, såsom enligt nyssnämnda lagrum i jorddelningslagen och ensittarlagen, 3 § varumärkeslagen eller 53 § 3 mom. fattigvårdslagen. Erfordras däremot att handling överlämnas direkt till den, som tjänstgör vid krigsmakten, skall detta ske med iakttagande av bestämmelserna i förevarande paragraf. Detta innebär — såvitt ej Kungl. Maj:t med stöd av särskilt lagstadgande förordnat annorledes — bl. a., att de särskilda regler, som eljest gälla rörande förfarandet i fall, då någon för delgivning förgäves sökts i sitt hemvist, icke kunna tillämpas beträffande den, som fullgör tjänstgöring vid krigsmakten. Härav torde följa exempelvis att det icke för utmätningens verkställande är tillräckligt, att underrättelse om utmätningen enligt 60 § U.L. meddelas gäldenärens make eller husfolk eller anslås å hans husdörr. Uppenbart är, att om den, med vilken delgivning skall ske, för sig ställt fullmäktig, som är behörig att mottaga delgivning, sådan kan ske med fullmäktigen.

Paragrafen avser varje person, som fullgör tjänstgöring vid krigsmakten.

Hit äro sålunda att hänföra icke blott befäl och meniga, däri inbegripet viss frivillig personal, utan även civil personal, som fullgör tjänstgöring vid krigsmakten, t. ex. hantverkare och arbetare samt viss polispersonal (jfr 1 och 6 §§ strafflagen för krigsmakten). Som framhållits i motiven till den särskilda rättegångslagen torde under fullgörande av tjänstgöring böra inbegripas även den tid, då avbrott däri sker på grund av tillfällig permission, intagande i militärt häkte, sjukhus eller dylikt.

På sätt skett i fråga om den särskilda rättegångslagen (jfr kungörelse den 10 maj 1940, nr 313), torde även såvitt angår förevarande stadgande närmare föreskrifter rörande själva delgivningsförfarandet böra meddelas av Kungl. Maj:t.

13 §.

Rörande sättet för kallelse till kommunalmyndigheternas sammanträden meddelas åtskilliga bestämmelser i lag. Kungörelse om kommunalstämma — som utfärdas av ordföranden eller, vid hinder för honom, vice ordföranden — skall på ordförandens föranstaltande anslås å plats eller platser inom kommunen, som stämman för ändamålet bestämt. Kungörelsen skall vidare uppläsas från predikstolen i församlingens kyrka fjorton dagar eller minst en vecka före stämman. Innefattar kommunen jämte moderförsamlingen annex- eller kapellförsamling och hålles i dennas kyrka gudstjänst inom nämnda tid, skall kungörelse uppläsas även där. Är stämman utsatt till dag, då gudstjänst tidigare hålles, skall kungörelsen den dagen ånyo uppläsas. För ärende, som fordrar så skyndsam handläggning att kungörelse i nu angiven ordning icke medhinnes, får emellertid, med undantag för vissa ärenden, stämma hållas efter kortare kungörelsetid och även samma dag som den pålysts; i sistnämnda fall förutsättes dock att stämman hålles å gudstjänstdag, så att kungörelsen kan uppläsas i församlingens kyrka. Slutligen skall tillkännagivande om stämman införas i en eller flera ortstidningar, såvida ej beträffande stämma för ärende, som fordrar skyndsam handläggning, hinder härför möter. Att kungörelse om stämma ej anslagits eller införts i tidning eller att kungörelse om stämma, som utsatts till dag, då gudstjänst hålles i annex- eller kapellförsamlings kyrka, ej där upplästs, utgör emellertid ej hinder för stämmans hållande. Liknande föreskrifter som de nu återgivna gälla även i andra fall, t. ex. beträffande sammanträde med kommunalfullmäktige och kyrkofullmäktige; särskilda kallelser skola i dessa fall härjämte om möjligt tillställas fullmäktiges ledamöter. Kallelser till de enskilda ledamöterna äro också föreskrivna beträffande stadsfullmäktige. Däremot ifrågakommer icke kungörande från predikstolen av stadsfullmäktiges sammanträde. Landsting sammanträder till lagtima möte utan särskild kallelse; om urtima möte utfärdar länsstyrelsen kungörelse, som intages i vissa tidningar, varjämte särskilda kallelser tillställas samtliga landstingsmän.

I yttrandena har från flera håll gjorts gällande, att föreskrifterna om uppläsande i kyrka eller införande i ortstidningar av kallelser till kommunala

sammanträden kunde bliva omöjliga att upprätthålla under krigstid. Det har också framhållits att krigsförhållandena kunde nödvändiggöra, att sammanträde hölles så snabbt, att kungörelse i kyrkan ej kunde medhinnas. Av skäl, sådana som de nu anförda, förordar bl. a. styrelsen för Svenska landskommunernas förbund, att i stället för kungörande i kyrka finge godtagas t. ex. anslag å förut tillkännagiven plats. Styrelsen ifrågasätter även, om ej i vissa fall till sammanträden med fullmäktigerepresentationer kunde vara tillräckligt med personliga kallelser genom telefon eller post.

I enlighet med sålunda framställda yrkanden föreslås i denna paragraf att kommunalmyndighet skall, utan hinder av vad därom är i lag eller författning föreskrivet, äga besluta om kungörande av sammanträde på annat sätt, som finnes betryggande. Närmast till hands torde härvid ligga att kallelsen anslås å ställe, som förut bekantgjorts för allmänheten. Därest ett sådant förfarande av någon anledning skulle vara olämpligt, torde, vad angår fullmäktigerepresentationer, kunna vara tillfyllest att ledamöterna kallas personligen med anlitande av post eller telefon. Som huvudregel bör emellertid fasthållas att sammanträdet skall bringas även till allmänhetens kännedom. Å andra sidan torde, då särskilda kallelser till enskilda ledamöter äro föreskrivna, sådant kallelseförfarande icke böra frångås.

Stundom torde under förhållanden, som här avses, kunna inträffa att myndigheten själv icke är i tillfälle att besluta om erforderliga ändringar i fråga om sättet för sammanträdes kungörande. Med hänsyn härtill har i förslaget intagits föreskrift därom, att sådant beslut i trängande fall må fattas av den, som har att utfärda kallelse till sammanträdet.

Bestämmelser om kungörande i kyrka eller vissa angivna tidningar förekomma i ett stort antal andra fall än som avses i denna paragraf. Kungörelse i kyrka är sålunda föreskriven i det under nästföregående paragraf omnämnda Kungl. brevet den 5 januari 1808 ävensom i vissa andra där åberopade lagrum, avseende kallelse till förrättning m. m. Ytterligare må här erinras om stadgandena i 101 § U.L. angående kungörande av exekutiv auktion å fast egendom, 57 § expropriationslagen om kungörande av sammanträde för fördelning av expropriationsersättning samt 3 kap. 3 § G.B. om kungörande av lysning. Kungörande i tidningar är föreskrivet i 101 § U.L., 6 § varumärkeslagen, 19 och 90 §§ byggnadsstadgan jämte åtskilliga andra författningar.

Det kunde ifrågasättas att även för nu berörda fall medge kungörande i annan ordning än som föreskrivits, då sådant påkallas av krigsförhållanden. Styrelsen för Sveriges advokatsamfund har ock i sitt yttrande framhållit, att föreskrifterna om kungörande i kyrka enligt förenämnda Kungl. brev den 5 januari 1808 borde ersättas av för krigsförhållanden mera lämpade bestämmelser.

Vid övervägande av hithörande spörsmål ha de sakkunniga funnit, att det i vissa fall överhuvud icke kan anses tillrådligt att för krigsförhållanden medge kungörande i annan ordning än som nu är föreskriven. Detta torde

gälla exempelvis föreskrifterna om kungörande av exekutiv auktion. På grund härav och då utan ingående utredning stora svårigheter möta att genom allmänt hållna författningsbestämmelser lämna anvisning om det kungörelsesätt, som i varje fall kan anses lämpligt och betryggande, ha de sakkunniga funnit sig böra avstå från att föreslå några ändringar på denna punkt. Skulle på grund av krigsförhållanden kungörelse i föreskriven ordning icke kunna ske, torde — därest iakttagande av nämnda ordning utgör en förutsättning för vidtagande av den åtgärd, varom är fråga — böra anstå med åtgärden, till dess kungörande på vanligt sätt kan äga rum.

14 §.

I vissa hänseenden, såsom i anledning av bestämmelserna i 2 och 12 §§, torde närmare föreskrifter kunna bliva erforderliga rörande tillämpningen av förevarande lag. Enligt nu ifrågavarande paragraf ankommer på Kungl. Maj:t att utfärda sådana föreskrifter. Det må omnämnas, att kammarkollegiet framhållit såsom önskvärt att för underlättande av tillämpningen tämligen ingående tillämpningsföreskrifter måtte meddelas.

I kraftträdande m. m.

I likhet med vad som föreskrivits beträffande särskilda rättegångslagen och åtskilliga andra fullmaktslagar torde förevarande lag böra gälla för begränsad tid, lämpligen till och med den 31 mars 1942.

I anslutning till vad som yttrats under 12 § har i förslaget efter föreskrifterna om ikraftträdande intagits ett förbehåll angående den befogenhet att förordna om delgivning, som enligt särskilda lagstadganden tillkommer Kungl. Maj:t.

Av allmänna grundsatser torde följa att lagen och med stöd av densamma meddelade särskilda förordnanden bliva omedelbart tillämpliga, då de sätts i kraft. Sålunda komma reglerna i 5—8 §§ att bliva tillämpliga icke blott i fråga om ett förfarande, som inledes efter nämnda tidpunkt, utan även med avseende å mål och ärenden, vilkas handläggning påbörjats tidigare men ännu icke hunnit slutföras. Detsamma torde gälla även beträffande sådana ändringar i fullföljdsförfarandet, som kunna föranledas av bestämmelserna i 9 §. För att möjliggöra en ändamålsenlig avveckling av den särskilda ordning, som lagen avser att genomföra, torde erfordras vissa övergångsstadganden. Kungl. Maj:t torde sålunda böra erhålla befogenhet att meddela de föreskrifter, som erfordras i samband med upphörande av förordnande enligt 2 §. Även i fråga om 3, 6, 9 och 10 §§ torde böra meddelas vissa övergångsbestämmelser. Vad förslaget härutinnan innehåller ansluter sig till de bestämmelser, som för motsvarande fall upptagits i den särskilda rättegångslagen.

Vad förut sagts angående tillämpligheten av ny lagstiftning av den processuella karaktär, som utmärker förslaget, gäller icke i fråga om åtgärder,

som vidtagits före ikraftträdandet med stöd av då gällande lag; sådana åtgärder böra alltså anses giltiga. I enlighet härmed torde också utan uttryckligt stadgande gälla, att ett förordnande om anstånd med val m. m. enligt 3 § eller om jämkning av tid enligt 4 § första stycket skall fortfarande tillämpas även om den tid, som genom förordnandet bestämts, infaller först efter det den föreslagna lagen upphört att gälla.

Sammanställning av yttranden

inkomna till sakkunniga för utredning rörande förvaltningsdomstolornas och förvaltningsmyndigheternas verksamhet vid krig eller krigsfara m. m.

Avd. 1. Organisationen.

I. Kungl. Maj:t, centrala myndigheter m. fl.

A. Organisatoriska särbestämmelser av militära skäl.

Enligt vad som påpekats finnas för vissa centrala myndigheter instruktioner, avsedda att gälla vid krig eller krigsfara. Dylika instruktioner ha sålunda utfärdats för *generalpoststyrelsen* (267/1929), *telegrafstyrelsen* (487/1938) och *statens meteorologisk-hydrografiska anstalt* (51/1939). Enligt särskilda kungörelser (573/1939 och 268/1940) hava berörda instruktioner i vissa delar trätt i tillämpning.

I fråga om den militära förvaltningen har erinrats om Kungl. Maj:ts reglemente den 31 augusti 1939 (nr 595) angående allmänna grunder för förvaltningen vid krigsmakten vid mobilisering och i krig (allmänt krigsförvaltningsreglemente). Vissa bestämmelser i detta — rörande besvär förfarandet — komma nedan att göras till föremål för ett något utförligare omnämnande. Föreskrifter angående anpassningen av *arméförvaltningen* till krigs- och därmed jämställda förhållanden äro i viss mån meddelade i kungörelsen den 8 september 1939 (nr 676) med vissa bestämmelser för arméförvaltningens verksamhet vid krig eller krigsfara. Nämnda kungörelse skall tillämpas då mobilisering anbefallts eller Kungl. Maj:t eljest så föreskriver.

B. Andra organisatoriska omdaningar med hänsyn till krigsförhållanden.

I fråga om de centrala myndigheternas *sammansättning* har påpekats att under krigsförhållanden vissa ändringar måste vidtagas. Så kan det visa sig nödigt att minska på det antal tjänstemän som nu kräves för beslutförhet — en utveckling i riktning från plenimål till enmansmål — samt att låta lägre tjänstemän utöva funktioner som nu tillkomma högre.

Enligt instruktionen för *kammarkollegiet* (221/1929, ändr. 155/1933, 357/1936 och 451/1939) gäller beträffande vissa grupper av ärenden att dessa skola handläggas i plenum, därvid ämbetsverkets chef och samtliga ledamöter eller minst två av dem skola vara närvarande. I sitt yttrande påpekar kollegiet att under sådana omständigheter, varom nu blivit fråga, fall torde kunna inträffa, då förutom chefen icke två ledamöter kunna vara tillstädes. Särskilt torde detta kunna inträffa om — såsom ifrågasatts — en mindre del av kollegiet skulle på grund av Kungl. Maj:ts beslut flyttas till ort utom Stockholm. *Kammarrätten* framhåller, att på grund av ett flertal befattningsha-

vares inkallelse till tjänstgöring vid krigsmakten kammarrätten tidvis gått miste om arbetskrafter. Till motverkande av de olägenheter, som uppkomma därigenom, kunde enligt kammarrättens mening bl. a. ifrågasättas, att ändrade bestämmelser införas beträffande domfört antal ledamöter vid behandlingen av de olika slag av mål, vilka tillhöra kammarrättens handläggning.

Arbetsrådet fattar beslut å sammanträden, som i regel hållas två eller tre gånger i veckan. Emellertid äger arbetsrådets ordförande viss befogenhet att meddela beslut i brådskande fall mellan sammanträdena. Arbetsrådet har då att vid sitt första därefter följande sammanträde taga under omprövning, huruvida beslutet skall äga bestånd. I sitt yttrande till de sakkunniga framhåller arbetsrådet att denna ordförandens befogenhet att fatta interimistiska beslut bör utvidgas. Arbetsrådet föreslår sålunda, att rådets ordförande eller vid förfall för honom annan ledamot beträffande beslut enligt 5 och 8 §§ allmänna arbetstidslagen, 5, 8 och 15 §§ lantarbetstidslagen samt 5, 9, 10 och 17 §§ arbetstidslagen för detaljhandeln tilläggas samma befogenhet, som jämlikt 9 § 8 mom. allmänna arbetstidslagen tillkommer ordföranden i fråga om beslut enligt 6 och 7 §§ i förenämnda tre lagar.

Statssekreteraren i justitiedepartementet ifrågasätter om icke bestämmelserna i förvarings- och interneringslagarna samt ungdomsfängelselagen i vad angår sammansättningen av *interneringsnämnden* resp. *ungdomsfängelsenämnden* borde kunna sättas ur kraft. I ett yttrande av ungdomsfängelsenämndens ordförande uttalas ock att det torde böra övervägas om ej ungdomsfängelsenämnden även vid handläggning av ärenden enligt ungdomsfängelselagen skulle kunna bestå av allenast ordförande och två ledamöter. Måhända kunde nämnden i undantagsfall vara beslutför med två ledamöter, nämligen om ordföranden och representanten för fångvården äro om beslutet ense.

I en inom finansdepartementet utarbetad promemoria uttalas att den i reglementet för *statens pensionsanstalt* § 1 föreskrivna sammansättningen av styrelsen för anstalten icke torde kunna upprätthållas vid krig m. m. Befogenhet synes därför böra lämnas Kungl. Maj:t att vid behov förordna att styrelsen skall hava annan sammansättning, eventuellt att styrelsen tillkommande befogenhet skall utövas av direktören för anstalten jämte annan tjänsteman därstädes.

I förordningen angående *konungariket Sveriges stadshypotekskassa* föreskrives, att samtliga ledamöter i styrelsen skola vara tillstädes vid beslut om uppläggande av obligationslån eller upptagande av annat lån. Enligt nyssnämnda promemoria bör möjlighet finnas att dispensera från denna bestämmelse.

Såsom förut nämnts kan ändringen i myndighetens sammansättning även avse att lägre tjänstemän beklädas med befogenhet som hittills tillkommit högre. Sålunda kan nämnas att *arméförvaltningen* i en underdånig framställning den 18 december 1939 hemställt om bemyndigande för departementschef att tillvidare, så länge tillämpning av ovanberörda kungörelse den 8 september 1939 (nr 676) är anbefalld, uppdraga åt lämplig inom departementet tjänstgörande beställnings- eller befattningshavare att, efter departementschefs bestämmande, inträda i dennes ställe vid handläggning av visst ärende eller viss grupp av ärenden. — Det centrala i organisationen för *marinförvaltningen* karakteriseras av att dels chefen för ämbetsverket på vederbörande avdelningschefs föredragning beslutar i det övervägande flertalet till ämbetsverket inkomna ärenden, dels ock i princip antingen chefen för civilavdelningen eller chefen för kameralbyrå, allt efter ärendenas beskaffenhet, skall vara närvarande och i ärendet uttala sin mening. Erfaren-

heten från den förstärkta försvarsberedskapstiden hittills har emellertid enligt marinförvaltningens mening visat, att med denna organisation arbetsbördan för såväl chefen för ämbetsverket som ock de civila ledamöterna kan bli allt för betungande. Marinförvaltningen föreslår därför att hos riksdagen utverkas fullmakt för Kungl. Maj:t att i utomordentliga fall medgiva tillfälliga ändringar av ämbetsverkets organisation i huvudsak innebärande, att chefen för ämbetsverket i betydligt större utsträckning än för närvarande skall kunna delegera till avdelningschefer att besluta i ärenden, dels ock att biträde eller samråd vid beslut skall kunna uppdragas även åt andra civila befattningshavare inom marinförvaltningen än cheferna för civilavdelningen respektive kameralbyrå.

Pensionsstyrelsen har även upptagit en fråga av förevarande beskaffenhet. Styrelsen erinrar om att i lagen den 28 juni 1935 om folkpensionering 31 § sjätte stycket lämnas en reglering av bl. a. handläggningen av besvärsmål. Ytterligare föreskrifter rörande behandlingen av pensions- och därmed jämställda ärenden äro meddelade i instruktionen för pensionsstyrelsen (1034/1937, 12 §). Pensionsstyrelsen förklarar, att det synes nödvändigt att styrelsen skall äga möjlighet att under krigsförhållanden anförtro avgörandet av ifrågavarande ärenden även åt därför lämpade tjänstemän i lägre grad än ledamots. Då detta, vad beträffar bestämmelserna i folkpensioneringslagen, fordrar medverkan av riksdagen, bör möjlighet föreligga att därest så skulle visa sig erforderligt sätta bestämmelserna i 31 § sjätte stycket ur kraft.

I detta sammanhang torde böra framhållas att en icke obetydlig del av de ovan åsyftade organisatoriska bestämmelserna innehållas i av Kungl. Maj:t utfärdade instruktioner, vilka torde kunna ändras i administrativ ordning. Kammarkollegiet anser sålunda att det torde få anses ligga inom Kungl. Maj:ts befogenhet att, utan särskilt bemyndigande av riksdagen, föreskriva att under viss omständighet ärenden få hos kollegiet prövas och avgöras även med ett mindre antal ledamöter än som i instruktionen föreskrives eller ock att annan lämplig befattningshavare hos kollegiet får inträda i ledamots ställe. Kammarrätten påpekar, att såväl domförhållningarna för kammarrätten som bestämmelserna angående dess arbetsformer i övrigt äro givna uti den i administrativ ordning tillkomna instruktionen för kammarrätten. Härtill fogar kammarrätten den anmärkningen, att då vid sådant förhållande erforderliga ändringar i nämnda regler och bestämmelser lära kunna i enahanda ordning åvägabringas, de olägenheter som må uppkomma icke synas giva anledning till en särskild lagstiftning, såvitt angår kammarrättens verksamhetsområde.

I anslutning till vad sålunda uttalats från kammarkollegiets och kammarrättens sida må emellertid här erinras om att organisationen av respektive verk ofta i viss mån blivit beroende av de anslag, vilka beviljats av riksdagen. Anmärkas må även att i 126 § av den av Kungl. Maj:t med riksdagen utfärdade taxeringsförordningen bestämmelser givas om viss sammansättning av kammarrätten vid handläggning av mål angående fastighetstaxering eller virkestaxering.

Bland de förslag till organisatoriska förändringar som i övrigt ifrågasatts beträffande den centrala förvaltningen vid krig eller krigsfara, märkes tanken att åstadkomma en uppdelning av verket å olika avdelningar, eventuellt i samband med en utflyttning av de särskilda avdelningarna till olika orter i landet. En sådan decentralisation får givetvis en annan karaktär än en anordning, varigenom ämbetsverket uppdrager åt detsamma underordnade lokala myndigheter att utöva å verket ankommande funktioner. För

förslag i sistnämnda hänseende skall redogörelse lämnas längre ned. En uppdelning av ämbetsverket förordas uttryckligen i vissa yttranden. *Marinförvaltningen* föreslår att hos riksdagen utverkas fullmakt för Kungl. Maj:t att i mån av behov delegera marinförvaltningens förvaltningsuppgifter på de särskilda avdelningarna. Först i andra hand skulle uppgifterna delegeras på de lokala förvaltningsorganen. *Medicinalstyrelsen* förklarar att styrelsen kan bli nödsakad att dela upp sig i två eller flera fristående avdelningar, mellan vilka samarbetet blir försvårat om ej omöjliggjort. För sådana fall böra bestämmelser finnas som giva generaldirektören rätt att ordna arbetet så, att en eller flera av styrelsens avdelningar kunna arbeta självständigt med samma befogenheter, som styrelsen äger på de områden, avdelningen omfattar. Medel böra ställas till styrelsens förfogande för de extra utgifter, som betingas av provisorisk förläggning eller uppdelning.

Pensionsstyrelsen anför i fråga om en eventuell decentralisering av styrelsens verksamhet att, med hänsyn dels till att styrelsens arbetsuppgifter i regel intimt sammanhänga och gripa in i varandra, dels till den särskilda sakkunskap handläggningen av ifrågavarande ärenden påfordrar, en decentralisering är synnerligen svår att genomföra och kan bli mycket kostsam för statsverket.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län påpekar, att vid länsstyrelsens förflyttning till ort, där *riksbankskontor* icke finnes, uppstår frågan om ordnandet av länsstyrelsens kassarörelse å den nya orten. Det torde måhända böra i förväg bestämmas, huruvida i så fall ett tillfälligt riksbankskontor skall upprättas å sådan ort eller genom riksbanksledningens försorg avtal skall träffas med å orten varande privatbankkontor angående fullgörandet av riksbankens åligganden i förhållande till länsstyrelsen.

Även andra åtgärder ha ifrågasatts till mötande av de svårigheter som uppkomma till följd av militärinkallelser i större omfattning o. dyl. *Kammarrätten* ifrågasätter sålunda ett temporärt nedläggande av kammarrättens verksamhet med avseende å viss eller vissa grupper av mål utan att dock målen till annan myndighet överflyttas. Härför erforderliga instruksioneella ändringar kunna emellertid, såsom förut omnämnts, enligt kammarrättens mening åvägbringas i administrativ ordning.

Beträffande organisationen i övrigt har från en del håll uttalats önskemål om ett mera allmänt bemyndigande för vederbörande ämbetsverk att vidtaga erforderliga ändringar. Så har skett från marinförvaltningens och fångvårdsstyrelsens sida. Lotsstyrelsen anser att i fråga om instruksioneella föreskrifter av mindre vikt ett lagande efter lägligheten bör efter verkets bedömande få äga rum även utan uttrycklig fullmakt härutinnan.

I en inom ecklesiastikdepartementet utarbetad promemoria uppställs det önskemålet, att Kungl. Maj:t medgives generell befogenhet att meddela bestämmelser om förflyttning av viss myndighet från en plats till en annan. Då en dylik förflyttning kan medföra ändrade dyrortsförhållanden samt ökade omkostnader, torde riksdagens medgivande härtill vara påkallat.

Kammarkollegiet uttalar, att i händelse det skulle prövas lämpligt att kollegiet eller del därav bortflyttades från Stockholm, Kungl. Maj:t torde äga att utan särskilt bemyndigande av riksdagen meddela beslut därom. Generaltullstyrelsen är av samma mening, för såvitt angår beslut om bortflyttning av styrelsen.

Ordföranden i ungdomsfängelnsnämnden föreslår att i ungdomsfängelsestadgans 34 § angående plats för nämndens sammanträden stipuleras, att

sammanträde må, där så finnes erforderligt, hållas å annan plats än i Stockholm eller å ungdomsanstalt.

Enligt lagen om sparbankernas säkerhetskassa skall kassan förvaltas av en styrelse med säte i Stockholm. Enligt förordningen om grunderna för stadshypoteksföreningars bildande och verksamhet skall ombudsstämman sammanträda i Stockholm. I förordningen angående konungariket Sveriges stadshypotekskassa föreskrives att styrelsen för kassan skall hava sitt säte i Stockholm. Enligt förordningen om Svenska bostadskreditkassan och om bostadskreditföreningar skall kassan förvaltas av en styrelse med säte i Stockholm; ombudsstämman skall sammanträda i Stockholm. I en inom finansdepartementet utarbetad promemoria uttalas att möjligheter böra finnas att dispensera från dessa och liknande bestämmelser.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län anser, att rätten att avsäga sig visst uppdrag för den som uppnått viss ålder eller under viss tid innehåft uppdraget, torde kunna suspenderas. Detta länsstyrelsens yttrande torde närmast ha avsett kommunala tjänster men synes tillämpligt även å vissa statliga uppdrag.

C. Överflyttande av befogenheter och åligganden från en myndighet till en annan.

I åtskilliga yttranden ha framförts önskemål om möjlighet att överflytta befogenheter och åligganden från en myndighet till en annan. I främsta rummet må därvid upptagas frågan om möjlighet för Kungl. Maj:t att överlåta sin beslutanderätt till centralt verk eller annan myndighet. *Telegrafstyrelsen* har ifrågasatt en generell befogenhet för ämbetsverket att besluta i sådana verket berörande frågor som eljest enligt gällande föreskrifter skola underställas statsmakternas prövning. *Marinförvaltningen* framhåller, att om ämbetsverket skulle på något sätt bliva avstängt från förbindelse med Kungl. Maj:t, det bör åligga verket att fortfarande utöva sin verksamhet med rätt att utan Kungl. Maj:ts hörande träffa samtliga för denna verksamhet nödvändiga avgöranden, däri inbegripet förordnanden å samtliga tjänstebefattningar, alltså även å befattningar såsom avdelningschefer och såsom amiralitetsråd. *Domänstyrelsen* anser försiktigheten bjuda att styrelsen tillförsäkras sådan befogenhet, som situationen kan kräva. Kungl. Maj:t borde alltså äga på styrelsen överlåta prövningen av ärenden, vilka äro av beskaffenhet att de eljest skola avgöras av Kungl. Maj:t, liksom det borde i fråga om visst ärende eller viss grupp av ärenden tillkomma styrelsen att överlåta sin prövningsrätt till underordnad myndighet. Enligt styrelsens åsikt bör dock härvid uppställas fordran på att vid utövändet av den sålunda utökade befogenheten förut tillämpad praxis i görligaste mån följes. *Jämväl järnvägsstyrelsen* ifrågasätter att styrelsen erhåller bemyndigande att besluta i en del frågor, vilkas avgörande normalt faller under Kungl. Maj:t.

Inom *jordbruksdepartementets verksamhetsområde* finnes ett icke ringa antal med riksdagen antagna författningar, som upptaga föreskrifter varifrån dispens endast kan lämnas av Kungl. Maj:t. Statssekreteraren i nämnda departement anför, att det synes kunna övervägas att medgiva Kungl. Maj:t en generell befogenhet att överlåta sin beslutanderätt å centralt ämbetsverk eller annan myndighet, där denna enligt lag eller författning ankommer på Kungl. Maj:t. *Kammarkollegiet* uttalar i sitt yttrande att, på grund av de säregna ämbetsuppgifter kollegiet har att utföra och vilka av befattningshavarna fordra speciell utbildning, det knappast torde böra ifrågakomma att å

annan myndighet överföra någon del av kollegiets arbetsuppgifter. Däremot torde det böra övervägas, huruvida icke vissa grupper av ärenden kunde överflyttas från Kungl. Maj:ts till kollegiets avgörande, såsom exempelvis indelningsärenden av viss mindre omfattning och ärenden angående försäljning av städers donationsjord.

Vattenfallsstyrelsen har i två särskilda skrivelser till Konungen den 29 februari 1940 dels anhållit om koncession å låg- och högspänningsledning, dels hemställt, att Kungl. Maj:t måtte förklara att, under den tid rekvisitionslagen äger tillämpning, med stöd av stadgandet i 2 § 5 mom. av 1902 års lag, innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar, hinder icke mötte för vattenfallsstyrelsen att utföra sådana låg- och högspänningsledningar, som styrelsen funne brådskande och som avsåge behov, vilka vid tiden för ledningarnas tillkomst tillgodosåges genom kraft från styrelsens distributionsanläggningar. Såsom kommerskollegium i avgivet yttrande över nämnda framställning framhållit torde Kungl. Maj:t, med hänsyn till elektricitetslagens bestämmelser (jfr 3 § 3 mom.), icke för närvarande hava möjlighet att meddela ett dylikt förhandstillstånd. Vattenfallsstyrelsen uttalar i sitt yttrande till de sakkunniga såsom sin bestämda uppfattning att den enda lösningen av frågan är att styrelsens rörelsefrihet med eller utan lagändring utsträcker i den omfattning styrelsen angivit i sin nyssberörda underdåniga framställning. Även statssekreteraren i handelsdepartementet har uttalat sig i frågan. Han påpekar att det under krigsförhållanden kan inträffa, att en viss ledning behöver ersättas med en ny i något annorlunda sträckning så snabbt att Kungl. Maj:ts tillstånd i det särskilda fallet ej hinner inhämtas. Detta gäller ej blott vattenfallsstyrelsens utan även de enskilda kraftbolagens ledningsnät. Möjlighet borde därför enligt statssekreterarens mening finnas att frågå den ordning, som föreskrives i 1902 års lag, förslagsvis genom att Kungl. Maj:t beredes befogenhet att för krigsförhållanden meddela sådant generellt förhandstillstånd, som vattenfallsstyrelsen ifrågasatt. Slutligen kan beträffande detta spörsmål omnämnas, att jämväl i en å kommerskollegiets elektriska byrå utarbetad promemoria uttalas, att situationer kunna tänkas föreligga då en ännu snabbare handläggning av ansökningar om s. k. förhandstillstånd än som nu är möjlig vore önskvärd. Detta bör emellertid enligt promemorian åstadkommas genom en delegation av Kungl. Maj:ts rätt att lämna förhandstillstånd till *kommerskollegium*.

Riksförsäkringsanstalten förklarar angående förvaltningen av anstaltens olycksfallsförsäkringsfond (reglemente härom 473/1917) att Kungl. Maj:t bör äga befogenhet medgiva anstalten att, om så finnes erforderligt för dess verksamhet, mot säkerhet i fondens tillgångar upptaga lån i riksbanken eller, om detta på grund av förhållandena ej är möjligt, i annan bank med av Kungl. Maj:t fastställt reglemente.

Riksförsäkringsanstalten uttalar vidare beträffande arbetarskyddslagstiftningen att Kungl. Maj:t bör medgivas rätt att överflytta egen befogenhet på underordnad myndighet, nämligen yrkesinspektionens chefsmyndighet (riksförsäkringsanstalten) eller eventuellt yrkesinspektör, bergmästare eller med dem jämställda befattningshavare (specialinspektörer). Sådant rätt synes emellertid, såvitt försäkringsinspektionen nu kan bedöma, icke böra ifrågakomma annat än vid tillämpning av lagen den 8 december 1939 (nr 831), om eftergift under vissa förhållanden från bestämmelserna i 19 § första stycket lagen om arbetarskydd.

Länsstyrelsen i Kristianstads län anser att länsstyrelserna böra erhålla generellt bemyndigande att, där kontakten med de centrala myndigheterna är avbruten, vidtaga åtgärder i statens intresse, vartill eljest erfordras Kungl. Maj:ts medgivande, samt att utanordna medel i den omfattning, som härav

betingas. Även flera andra länsstyrelser uttala sig härom, därvid de hänvisa till 15 § kungörelsen nr 777/1939 (se därom mera nedan).

Länsstyrelsen i Kopparbergs län uttalar att, för möjliggörande av snabb prövning av frågor om tillstånd till nybyggnad vars uppförande med hänsyn till allmänt intresse måste ske utan dröjsmål, den Kungl. Maj:t enligt 13 § stadsplanelagen tillkommande befogenheten att medgiva undantag från stadsplan, stomplan eller utomplansbestämmelser i stad bör i vissa fall överflyttas till länsstyrelse.

I det föregående ha berörts vissa fall då från olika håll ifrågasatts överflyttning av åligganden och befogenheter från Kungl. Maj:t till central myndighet eller annan. Å andra sidan lär behov kunna förefinnas att under de ifrågavarande förhållandena medgiva beslut direkt av Kungl. Maj:t, oaktat det enligt givna bestämmelser ankommer på annan myndighet att i första hand taga ställning till frågan. Så synes, enligt vad statssekreteraren i jordbruksdepartementet i sitt yttrande uppgivit, vara fallet med vissa frågor inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde.

Önskemålet om en decentralisering av vederbörande myndighets verksamhet därigenom att dess beslutanderätt överlåtes till underordnade myndigheter har berörts i flera yttranden. *Marinförvaltningen* uttalar att, om det förhållande skulle inträffa att ämbetsverket skulle bli avstängt från möjligheten att utöva sin verksamhet, det med hänsyn till denna verksamhets karaktär synes icke böra i större utsträckning än som skett eller eventuellt kommer att ske med hänsyn till centralisering av anskaffning av ammunitions- och andra förbrukningsartiklar uppdragas åt annan central förvaltningsmyndighet att utöva denna. I sådant fall bör i stället delegeras till vederbörande lokala förvaltningsmyndigheter vid sjöförsvaret att direkt under Kungl. Maj:t eller därest omständigheterna så bjuda på eget ansvar i full utsträckning handhava förvaltningen inom vederbörligt lokalt förvaltningsområde. För postverkets del framhåller *generalpoststyrelsen* att en sådan situation kan inträda att de befogenheter, som normalt tillkomma styrelsen, överlåtas åt postdirektör och dennes befogenhet åt postmästare o. s. v. I egenskap av yrkesinspektionens chefsmyndighet uttalar *riksförsäkringsanstalten* att det i ett ganska stort antal fall bör beredas möjlighet för Kungl. Maj:t att överflytta befogenhet, som tillkommer yrkesinspektionens chefsmyndighet, på underlydande organ, d. v. s. yrkesinspektör och bergmästare samt med dem jämställda befattningshavare. Det synes med hänsyn härtill enligt anstaltens mening önskvärt, att ett allmänt bemyndigande härutinnan gives Kungl. Maj:t. Riksförsäkringsanstalten lämnar i anslutning härtill en uppräknig av åtskilliga fall hämtade ur arbetarskyddslagen, skogshärbärgeslagen, bageriarbetstidslagen och författningar, utfärdade med stöd av arbetarskyddslagen, vilka fall närmast böra komma i åtanke i här ifrågavarande hänseenden. Vad *pensionsstyrelsen* anført angående en eventuell decentralisering av styrelsens verksamhet har ovan återgivits. Likaledes har förut omtalats att *domänstyrelsen* ifrågasatt att styrelsen skulle äga i fråga om visst ärende eller viss grupp av ärenden överlåta sin prövningsrätt till den lokala förvaltningen, varjämte överjägmästarens prövningsrätt bör kunna överlåtas till jägmästare. Såsom nämnts bör därvid enligt styrelsens uppfattning det villkor uppställas att förut tillämpad praxis i görligaste mån skall följas.

En överflyttning av befogenheter kan även tänkas komma att äga rum mellan likartade eller sidoordnade myndigheter. Stats-

sekreteraren i justitiedepartementet och fångvårdsstyrelsen hålla sålunda före att *fångvårdsstyrelsen* bör kunna bemyndigas att fullgöra de åligganden som åvila *interneringsnämnden* och *ungdomsfängelnsnämnden*. Statssekreteraren i socialdepartementet anför såsom exempel på behovet av bestämmelser, möjliggörande överflyttning av åligganden från en myndighet till en annan, att det skulle kunna visa sig nödvändigt eller lämpligt, att *arbetsmarknadskommissionen* övertog de befogenheter, som tillkomma *arbetsrådet*, eller att till endera av *sinnessjuknämnden* och *interneringsnämnden* överflyttades den andra nämndens åligganden. Statssekreteraren i justitiedepartementet och fångvårdsstyrelsen framhålla, under hänvisning till gällande föreskrifter i lagen den 1 juli 1898 innefattande vissa bestämmelser om beräkning av strafftid, att *fångvårdsstyrelsen* eller *styresmannen för fångvårdsanstalt* bör i stället för *länsstyrelse* kunna meddela vissa beslut angående straffverkställighet.

I detta sammanhang kan nämnas att *lotsstyrelsen* i sitt till de sakkunniga avgivna yttrande påtalat att i mobiliseringsinstruktionen för marinen, vilken enligt Kungl. Maj:ts beslut den 3 september 1939 i viss omfattning skall gälla jämväl under förstärkt försvarsberedskap, lämnas bestämmelser beträffande lotsverket och *chefen för marinen*, som tillerkänna chefen för marinen och honom underställt militärt befäl befogenheter beträffande lotsverkets säkerhetsanstalter för sjöfarten av sådan art att oklarhet uppstått om gränsen för de båda myndigheternas verksamhetsområden. Lotsstyrelsen har också i skrivelser till Kungl. Maj:t den 9 mars 1940 hemställt att till undanröjande av nämnda oklarhet vissa åtgärder borde vidtagas, däribland utfärdandet av en särskild instruktion för lotsstyrelsen vid krig eller krigsfara.

I samband med de ovan omtalade organisationsspörsmålen uppkomma även åtskilliga andra frågor såsom beträffande omreglering av förvaltningsdistrikt, förflyttning av tjänstemän m. m. Generalpoststyrelsen påpekar sålunda att en sådan situation kan inträda att postdistrikten behöva omregleras, en ny postdirektion inrättas med eller utan indragning av en redan bestående etc. Statssekreteraren i socialdepartementet erinrar om att behov kan uppkomma av överflyttning av personal från en myndighet till en annan i större utsträckning än redan gällande bestämmelser möjliggöra. Samma synpunkt framföres även från flera andra håll. Länsstyrelsen i Älvsborgs län anser att länsstyrelsen borde erhålla bemyndigande att tvångspermittera viss del av sin ordinarie och extra ordinarie personal.

I detta avsnitt kan slutligen omnämnas att styrelsen för Svenska landskommunernas förbund framhållit värdet av att i förevarande sammanhang beaktades det stora behov, som inom den kommunala förvaltningen förefinnes av att behandlingen inom förvaltningsdomstolar av mål eller ärenden, vilka äro att hänföra till de särskilda krigsåtgärder, som företagas från det allmännas sida, bliva avgjorda så snabbt som möjligt. Därigenom skulle man vinna, att den speciella kristidsförvaltningen på grundval av vägledande prejudikat kunde snarast möjligt vinna erforderlig stadga och följdriktighet. Styrelsen ifrågasätter därför om icke vissa mål och ärenden, vilka äro att hänföra till kristidsåtgärder, kunna givas förtursrätt eller sammanföras till behandling av särskild avdelning inom vederbörande domstol eller myndighet.

II. Länsstyrelserna.

A. Organisatoriska omdaningar inom myndigheten.

I fråga om länsstyrelserna må erinras om kungörelsen den 27 oktober 1939 (nr 777) om särskilda åligganden, som under vissa förhållanden tillkomma länsstyrelserna och dem underlydande myndigheter. I denna kungörelse stadgas bl. a. följande:

Om förbindelsen mellan någon del av riket och dess övriga delar avbrytes, åligger det länsstyrelse inom det avskilda området att vidtaga de åtgärder för den civila statsförvaltningens gång och de militära myndigheternas understödjande, som av förhållandena påkallas (15 §). Hotas länsstyrelses residensort av fienden, bör länsstyrelsen i god tid vidtaga åtgärder för att hastigt kunna lämna orten. Då så oundgängligen erfordras, bör länsstyrelsen förflytta sig till en tryggare ort, såvitt möjligt inom länet, för att därifrån utöva sitt ämbete. Särskilt är att iakttaga, att handlingar och annat av beskaffenhet att kunna utnyttjas av fienden i tid bringas i säkerhet. Den nya tjänstgöringsorten och tidpunkten för förflyttningen dit böra, om ej särskild föreskrift därom utfärdats av Kungl. Maj:t, bestämmas efter samråd med chefen för försvarsstaben eller, inom krigsskådeplats, med befälhavaren för denna (16 §).

Särskilda bestämmelser gälla också rörande beslutanderätten inom länsstyrelse (17 §):

I trängande fall kan *landshövdingen* meddela beslut i ärende, som tillhör länsstyrelsens prövning, utan att ha inhämtat vederbörande föredragandes mening, och expedition från länsstyrelse utfärdas utan att vara försedd med föredragandens underskrift.

Länsstyrelsen kan också uppdraga åt *föredragande* att i trängande fall ensam besluta även i andra än de i instruktionen angivna ärendena och underteckna däri utgående expeditioner på sätt i instruktionen föreskrives beträffande ärende, som han ensam handlagt på länsstyrelsens vägnar.

Om förhållandena sådant betinga, kan länsstyrelsen bemyndiga *annan där anställd tjänsteman än föredragande eller också polismyndighet* att i trängande fall i utsträckning, som noggrant skall anges, på eget ansvar utfärda bestämmelser angående verkställighet av länsstyrelsens beslut. Rörande sådana bestämmelser skall anmälan ofördröjligen göras hos länsstyrelsen, som har att pröva, om bestämmelserna fortfarande skola äga giltighet.

Enligt 18 § kan länsstyrelse, då det befinnes oundgängligen nödvändigt, anställa extra tjänstemän vid länsstyrelsen samt förordna behövliga extra landsfiskaler och tjänstebiträden hos landsfiskalerna ävensom extra polismän. Anmälan härom göres i socialdepartementet.

Länsstyrelse har i vissa fall att förordna särskild tjänsteman att tjänstgöra vid vissa militära staber (19 §).

Ifrågavarande bestämmelser träda i tillämpning helt vid allmän mobilisering samt eljest, helt eller delvis, i den mån Kungl. Maj:t förordnar därom (1 §). Förordnande om tillämpning av samtliga bestämmelser har meddelats genom K. K. ⁸/₁₂ 1939 (nr 840).

Frågan om en eventuell uppdelning av länsstyrelserna på flera avdelningar, möjligen förlagda på olika orter, samt om beslutförheten inom styrelserna har, mestadels i anslutning till bestämmelserna i nyssnämnda kungörelse nr 777/1939, varit föremål för uttalanden från olika länsstyrelserns sida. Länsstyrelsen i Västmanlands län framhåller att för det fall att länsstyrelsens avdelningar bliva åtskilda bör i landshövdingens

frånvaro länsstyrelses beslutanderätt i alla en avdelnings ärenden kunna övergå på den för avdelningen fungerande avdelningschefen. Skulle under denna förutsättning ärende inkomma till den ena avdelningen, som rätteligen hör till den andras avgörande, bör ärendet icke förty kunna i synnerligen brådskande fall avgöras på den avdelning, dit detsamma inkommit. Länsstyrelsen tillägger att i denna angelägenhet visserligen bestämmelser givits i kungörelsen nr 777/1939 men att dessa likväl icke helt täcka det behov av sådana föreskrifter som av länsstyrelsen antytts.

Länsstyrelsen i Göteborg och Bohus län gör gällande att även efter ikraftträdandet av kungörelsen nr 777/1939 vissa frågor kvarstå olösta; och anför länsstyrelsen härom följande:

Sålunda måste det anses angeläget, att om förhållandena sådant påkalla, länsstyrelsen kan uppdelas på flera avdelningar, förlagda på olika orter. Självfallet måste den del av länsstyrelsens tjänstemän, som omhänderhar ordnings- och säkerhetsfrågor, vid krig eller trängande krigsfara utsättas för risker, vilka sammanhånga med nödvändigheten att finnas till hands. För andra delar av länsstyrelsen, vilka syssla med kamerala frågor eller med rena förvaltnings- eller förvaltningsdomstolsuppgifter, göra sig dessa synpunkter icke i samma grad gällande, och deras förflyttning till tryggare orter borde därför kunna genomföras utan att hindras av att några grupper av ärenden binda en del av länsstyrelsens tjänstemän vid viss ort. Rätt att fördela länsstyrelserna på två eller flera förläggningsorter vid krig eller krigsfara bör alltså finnas. De bestämmelser i 17 § av kungörelsen, vilka medgiva möjlighet för länsstyrelserna att i betydligt vidgad omfattning begagna sig av enmansbeslut, underlätta givetvis genomförandet av en dylik tillfällig uppdelning. Dock böra dessa bestämmelser kompletteras så, att enmansbeslut, där uppdelning skett, icke förbehålles endast »trängande fall».

Statssekreteraren i socialdepartementet pekar på bestämmelsen i 15 § kungörelsen nr 777/1939. För det sålunda behandlade fallet torde enligt statssekreterarens mening några ytterligare särbestämmelser av förvaltningsrättslig innebörd icke vara erforderliga. Vidare lärer behov av sådana bestämmelser, särskilt avsedda för det fall och under den tid en del av riket hålles besatt av fienden, knappast föreligga.

I detta sammanhang kan även omtalas att föreningen Sveriges länsassessorer, länsnotarier och länsbokhållare i underdånig framställning den 15 februari 1940 påyrkat utredning rörande omorganisation av länsstyrelserna vid krig eller krigsfara. Över framställningen — som närmast torde avse inrättande av en eller flera avdelningar vid länsstyrelserna, vid sidan alltså av landskansliet och landskontoret, för behandling av kris- och krigsärenden — har yttrande inhämtats från samtliga länsstyrelser.

Enligt den mening, som uttalats av länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, torde möjlighet böra beredas länsstyrelserna att där så är nödvändigt tillsvidare låta vissa grupper av ärenden vila. Länsstyrelsen i Malmöhus län lämnar exempel på vissa frågor, vilka vid inträdande av krisförhållanden ej torde förekomma i större omfattning. Så torde vara fallet med regleringar i fråga om stadsplaner och tomter m. m. Frågor om ändring av kommunala indelningen samt om bildande av stad, köping eller municipalsamhälle synas icke vara av beskaffenhet att behöva upptagas och behandlas under ifrågavarande förhållanden. Ej heller är det enligt länsstyrelsens mening i allmänhet oundgängligen nödigt att då behandla sådana ärenden som ändringar av byggnadsordningar, ordningsstadgor o. d. Ärenden angående avvikelse i fråga om den i butiksstängningslagen stadgade normala försäljningstiden torde utan våda kunna anstå. Likaledes torde vissa

granskningar för avkortning och avskrivning av kronoutsylder m. m. kunna anstå. Handräckningsförfarande beträffande utskylder och böter att uttagas från i utlandet bosatta personer torde kunna uppskjutas. Detsamma gäller kontroll angående redovisning av beslagttaget gods, som förklarats förbrutet.

Beträffande länsstyrelsernas organisation i övrigt kan omnämnas att länsstyrelsen i Jämtlands län påpekat hurusom i vissa fall särskilda föreskrifter finnas angående plats för vissa sammanträden. Sålunda fastslås i utsökningslagen att exekutiv auktion såsom regel skall hållas å landskansliet eller å tingsställe inom den ort, där vederbörande fastighet är belägen.

Slutligen må omtalas att länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län påpekat att beträffande landsfiskalernas verksamhet en smidigare anpassning efter av krigs- eller krigsriskförhållanden betingade omständigheter bör möjliggöras. Förändringar av tjänstgöringsområden och förläggningssorter böra sålunda kunna utan särskilt bemyndigande under dylika förhållanden beslutas av länsstyrelserna, även där icke 15 § i kungörelsen nr 777/1939 är direkt tillämplig.

B. Överflyttning av länsstyrelses uppgifter till andra myndigheter.

Beträffande frågan om en överflyttning av länsstyrelses uppgifter till andra myndigheter har från en del håll framhållits att en sådan överflyttning icke alltid är möjlig. Länsstyrelsen i Jönköpings län pekar i detta hänseende på sådana uppgifter av mera speciell art som exempelvis dem, vilka hava samband med mobiliseringsarbetet, inbegripet även arbetet för det civila luftskyddet, åtgärder för upprätthållande av ordning och säkerhet, brandväsendet, kommunikationsväsendet, ärenden, som sammanhånga med utöandet av den politiska och kommunala rösträtten, beskattnings-, uppbornds- och indrivningsväsendet samt medelsförvaltningen i länet. Även styrelsen för Sveriges advokatsamfund fäster uppmärksamheten på att en överflyttning av ärenden från en lokal förvaltningsmyndighet till en annan förvaltningsmyndighet i åtskilliga fall icke är genomförbar. Sålunda kan man enligt styrelsens åsikt svårigen låta beskattningsnämnderna i ett län övertaga de uppgifter som tillkomma samma nämnder i ett annat län eller låta häradskskrivaren i ett distrikt övertaga mantalsskrivningsförrättningen i ett annat.

Från flera länsstyrelser sida har emellertid framhållits att en överflyttning av uppgifter från en länsstyrelse till en annan bör kunna ifrågakomma. Som anledning till en sådan åtgärd kan — enligt länsstyrelsens i Malmöhus län yttrande — tänkas det förhållande, att en länsstyrelse blir ur stånd att fungera antingen helt och hållet eller beträffande viss del av länet. Även en anhopning av vissa ärenden, exempelvis rörande evakuering i anledning av krigsfall, kan bliva orsak till sådant överflyttande. Liknande synpunkter beträffande möjlighet för att en länsstyrelses åläggande skall kunna helt eller delvis övertagas av annan länsstyrelse ha framförts av länsstyrelserna i Göteborgs och Bohus, Skaraborgs, Örebro och Jämtlands län.

Vidare kan tänkas en överflyttning av länsstyrelses uppgifter till annan myndighet. Sålunda framhåller länsstyrelsen i Malmöhus län att frågor om åläggande för kommun att tillgodose ett inträffat fattigvårdsbehov kunna i första hand avgöras av magistrat eller polismyndighet. Även hemsändningsfrågor enligt fattigvårdslagen kunna överlämnas åt magistrater eller polismyndigheter att avgöra. Länsstyrelsen i

Gävleborgs län anser att inom den administrativa processen förefinnes ett än starkare behov än inom den judiciella processen av bestämmelser, som möjliggöra överflyttande av ärenden från en myndighet till en annan. Vad på länsstyrelsens eget verksamhetsområde ankommer, tillföres länsstyrelsen för närvarande så gott som dagligen nya arbetsuppgifter. Dessa äro i allmänhet av den vikt och betydelse, att de påkalla länsstyrelsens omedelbara ingripande eller beslut. Det är uppenbart, att vissa länsstyrelsen eljest regelmässigt tillkommande arbetsuppgifter härigenom måste sättas i efterhand. Flera av dessa ärenden äro dock till sin natur sådana, att de utan olägenhet kunna överflyttas till myndighet, vars verksamhet beröres av ärendet och vars yttrande i ärendet alltid inhämtas. Sådana ärenden äro för landskansliets del fastighetsbildningsärenden, tillstånd till nybyggnad, tillstånd till utsträckt tid för utskänkning av rusdrycker och andra drycker, vissa förordnanden av förrättningsman och bevakningspersonal, lotterier med flera ärenden inom den dagliga rutinen. De myndigheter, till vilka dessa ärenden kunna överflyttas, överlantmätare, länsarkitekt, vägingenjör och underordnad polismyndighet, skulle genom överflyttningen icke i nämnvärd mån få sitt arbete utökat, under det att länsstyrelsen skulle vinna en avsevärd lättnad i sin arbetsbörda och tjänstemän inom länsstyrelsen kunna överföras till andra viktigare arbetsuppgifter.

En motsatt åsikt rörande möjligheten och lämpligheten av en överflyttning av arbetsuppgifter från länsstyrelse till andra myndigheter har emellertid även kommit till uttryck. Länsstyrelsen i Blekinge län — vilken ansett sitt yrkande allenast böra avse stadganden vilka antagits av riksdagen — har betonat att ett överförande till annan myndighet av på länsstyrelsen enligt sådana stadganden ankommande arbetsuppgifter näppeligen kan anses av behovet påkallat eller lämpligt. Beträffande en del grupper av ärenden har länsstyrelsen särskilt övernått, huruvida deras avgörande ej möjligtvis skulle kunna överlämnas åt underlydande myndigheter. Sålunda skulle kunna ifrågasättas att åt magistraterna överlåta behandlingen av vissa ansökningar enligt rusdrycksförsäljningsförordningen samt åt polismyndigheterna att avgöra de nu å länsstyrelsen ankommande lotteri- och vapenärendena. Med hänsyn till angelägenheten av att dessa ärenden få en i möjligaste mån enhetlig behandling samt ärendenas delvis ömtåliga natur anser länsstyrelsen sig dock ej kunna tillstyrka att en dylik decentralisation kommer till stånd, helst som det torde vara att antaga att de till de båda förstnämnda grupperna hörande ärendenas antal kommer att i händelse av krig bli i hög grad förminskat och en decentralisering av dem alltså ej kommer att få någon egentlig betydelse ur arbetsbördesynpunkt. Länsstyrelsen i Västerbottens län anser att endast i fråga om åliggandena enligt § 6 mom. 1 p. 12 landshövdinginstruktionen — tillsyn över fångvården m. m. — en överflyttning till annan myndighet behöver ske, därest residensorten evakueras. Åliggandena böra överflyttas på föreståndaren för kronohäktet.

Från flera håll har framhållits att det måste tillses att länsstyrelserna icke på grund av personalbrist i följd av inkallelser bli urståndsatta att nöjaktigt fungera. Detta gäller — såsom länsstyrelsen i Kristianstads län påpekar — givetvis såväl länsstyrelserna själva som dem underställd personal, i första hand landsfiskalerna. Vad dessa sistnämnda angår är beträffande nämnda län att märka, att aspiranttillgången av kända orsaker är ytterst obetydlig, varför några möjligheter att ersätta t. ex. en biträdande landsfiskal knappast finnas. Med hänsyn till den mångfald viktiga göromål, som i krigstid tillkomma landsfiskalerna, måste det därför anses som ett viktigt statsintresse, att dessa grupper av tjänstemän i största möjliga

utsträckning bibehållas i sin civila tjänsteutövning. Detsamma gäller givetvis även länsstyrelsens egen personal, som redan under vanliga förhållanden måste betecknas som alltför ringa till antalet.

III. Andra lokala statliga myndigheter.

Även i fråga om andra lokala statliga myndigheter än länsstyrelserna torde kunna ifrågakomma dispens från sådana bestämmelser, som upptagits i med riksdagen beslutade lagar eller författningar rörande myndigheternas sammansättning eller tiderna för deras beslut eller kompetens. Statssekreteraren i jordbruksdepartementet erinrar i sådant hänseende om förordningen den 15 juni 1923 angående *skogsvårdsstyrelser*, däri upptagits föreskrifter rörande styrelsernas sammansättning och uppgifter. Behov torde enligt statssekreterarens mening kunna uppkomma att pålägga styrelserna andra uppgifter än i förordningen föreskrives och i samband därmed förändra styrelsernas sammansättning. Statssekreteraren påpekar vidare, att i viss mån samma förhållanden gälla i fråga om *hushållningssällskapen*, vilkas verksamhet regleras genom en efter riksdagens hörande utfärdad kungörelse den 8 juni 1923 (nr 229). I dessa författningar finnas också upptagna föreskrifter rörande valperioderna för ledamöter och ombud samt beträffande antalet ledamöter, som skola vara närvarande för beslutförhet. För förvaltningsutskotten fordras att minst två tredjedelar av ledamöterna äro närvarande. För besluts fattande inom skogsvårdsstyrelsen kräves att denna skall vara fulltalig. Vid krig eller krigsfara bör en förlängning av valperioderna kunna ske. I detta sammanhang bör även enligt statssekreterarens mening beaktas att t. ex. i lagen om virkesmätning finnas föreskrifter om att hushållningssällskapet skall avgiva yttrande i visst fall. I detta och liknande fall torde förvaltningsutskottet böra kunna träda i hushållningssällskaps ställe.

Statens egnahemsstyrelse framhåller, att egnahemsverksamhetens organisation torde i stort sett kunna bibehållas i händelse av en krigssituation. Möjligen kan dock tänkas, att någon instruktionsföreskrift kan bli erforderlig, som möjliggör för *egnahemsnämnd* att tillfälligt övertaga vissa uppgifter från annan nämnd, som mer befinner sig i farozonen. En sådan tillfällig överflyttning av uppgifter från ett egnahemsorgan till ett annat kan även ha inflytande på det ansökningsförfarande samt den låne- och bidragsprövning, som tillämpas i olika fall.

I detta sammanhang kan även omnämnas att länsstyrelsen i Skaraborgs län framhållit, att förordnande bör av Kungl. Maj:t kunna meddelas därom, att *överexekutor* skall, där det finnes påkallat, övertaga annan sådan myndighets åliggande.

En del av de myndigheter, som äro att hänföra till detta avsnitt av framställningen, äro verksamma å det kyrkliga förvaltningsområdet. Bland dessa myndigheter märkas *domkapitel*, *stiftsnämnder* och *boställsnämnder*.

I en av kammarrådet Tom Wohlin inom ecklesiastikdepartementet upprättad promemoria framhålles att Kungl. Maj:t torde böra bemyndigas förordna om skyldighet för valda ledamöter i domkapitel, stiftsnämnder och boställsnämnder att, utan avseende därå att den tid utgått, för vilken ledamoten utsetts, fortfarande tillsvidare bestrida uppdraget (lag ¹³/₁₁ 1936 om domkapitel 3—5 §§ jfr 9 § samt ecklesiastik boställsordning 5 och 6 §§).

I alla stiften hava för närvarande domkapitlet och stiftsnämnden gemensam ordförande (biskopen) och i regel även gemensam sekreterare (stiftssekreteraren). Med hänsyn härtill och till det relativt stora antalet utom stiftsstadens bosatta ledamöter i domkapitlet och stiftsnämnden torde det enligt kammarrådet Wohlins åsikt vara av vikt, att föreskrift meddelas för möjliggörande av att stiftets angelägenheter för fall av behov må — vare sig det gäller domkapitlets eller stiftsnämndens verksamhetsområde — kunna, helt eller delvis, ombesörjas av domkapitlet i den särskilda sammansättning (biskopen med stiftssekreteraren såsom föredragande), som för närvarande finnes stadgad för brådskande ärenden och ärenden av mindre vikt. Åt Kungl. Maj:t bör för den skull inrymmas befogenhet att meddela i sådant syfte erforderliga bestämmelser. (Se lag ^{13/11} 1936 om domkapitel 2 och 15 §§ samt ecklesiastik boställsordning ^{30/8} 1932 4 och 6 §§.)

I en annan promemoria, uppsatt inom ecklesiastikdepartementet, framhålls att för domkapitlens del är lämpligt med en motsvarighet till bestämmelsen i 2 § första stycket 2. lagen den 26 april 1940 (nr 272) med särskilda bestämmelser angående domstolarna och rättegången vid krig eller krigsfara m. m., vilken bestämmelse avser övertagande av åligganden, som åvila en domstol eller domare, av annan likställd domstol eller domare. Kammarkollegiet påpekar även att sådana lokala myndigheter som domkapitel och stiftsnämnder böra få övertaga de befogenheter som ankomma å annan sådan myndighet som blivit urståndsatt att fungera.

IV. Kommunala och likartade myndigheter.

A. Den inre organisationen o. d.

a. Förordnanden, val, m. m.

Från flera håll har påpekats, hursom i en del författningar finnas bestämmelser rörande tillsättande av vissa förtroendemän m. fl., vilkas mandattider äro författningens enligt bestämda till vissa år; detta innebär, att förnyande av förordnandena skall ske i god tid före utlöpan det av sagda tid.

Vid inträffande av sådana extraordinära förhållanden, som föranledas av krig, krigsfara etc., kan det emellertid väl tänkas, att hinder av ett eller annat slag uppstår mot att förordnandena kunna ske på därför föreskrivna tider. Med hänsyn därtill torde det vara nödvändigt för undvikande av att samhällsmaskineriet avstannar, att föreskrifter meddelas av innehåll, att, därest extraordinära förhållanden inträda av beskaffenhet nu avses, förtroendemän, som en gång tillsatts, skola fortfarande fungera utan hinder därav att den tid, för vilken de utsetts, gått till ända, och till dess nya förordnanden hinna utfärdas.

Såsom exempel på härmed avsedda fall har bl. a. omnämnts tillsättandet av ledamot i byggnadsnämnd enligt 97 § byggnadsstadgan den 20 november 1931; val av vägombud enligt 7 och 13 §§ lagen om vägdistrikt den 7 juni 1934; utseende av ledamöter och revisorer i vägstyrelse enligt 33 § resp. 47 § samma lag; utseende av ordförande och ledamöter i vägnämnd enligt 47 § lagen om allmänna vägar den 7 juni 1934; utseende av brandfogde och vice sådan enligt 9 § lagen om släckning av skogseld den 7 maj 1937; förordnande av ordförande i pensionsnämnd enligt lagen om folkpensionering den 28 juni 1935, § 20.

Vad nu sagts torde i motsvarande grad gälla jämväl val till kommunala förtroendeposter, som tillsätts av kommunerna att gälla för viss period,

såsom ordförande och ledamöter i kommunalnämnd, ordförande och vice sådan eller föredragande i hälsovårdsnämnd, ordförande och föredragande i nykterhetsnämnd, ordförande i fattigvårdsstyrelse och barnvårdsnämnd, ledamöter i pensionsnämnd m. fl.

Detsamma gäller den kommunala förvaltningen av kyrka och folkundervisningsväsende, reglerad genom församlingsstyrelselagen, lagen om skolstyrelse i vissa kommuner och lagen om församlingsstyrelse i Stockholm.

I hithörande frågor yttrar statssekreteraren i socialdepartementet:

För den händelse en ort utrymmes, saknas förutsättningar för hållandet av kommunalval i orten. Olämpligt lär också kunna vara att hålla sådana val, därest huvudparten av den vuxna manliga befolkningen befinner sig i fält mot fienden. Vid utrymning torde tillika svårigheter kunna möta för den kommunala representationen att inom laga tid utse ledamöter i kommunala nämnder och styrelser. Möjlighet bör därför givas för inställandet av val samt skyldighet kunna stadgas för kommunala förtroendemän att bibehålla sina uppdrag utöver gällande mandattid.

Vidare må återgivas vad länsstyrelsen i Gotlands län anför i ämnet:

När det gäller val av kommunala befattningshavare kan föreskrivas att om hinder för sådant val föreligger på grund av ovannämnda förhållanden, den för vilken valperioden utgått är skyldig kvarstå på sin post till dess val har kunnat hållas, samt att därest absolut hinder för hans kvarblivande i tjänsten förefinnes (t. ex. dödsfall), befattningen skall under nämnda tid upprätthållas av den som länsstyrelsen eller annan vederbörlig myndighet därtill förordnar. Då det på grund av inkallelser till militärtjänstgöring kan bli svårt att erhålla kvalificerat folk till kommunala förtroendeposter, torde det vara lämpligt med en åtstramning av bestämmelserna om rätt till avsägelse, åtminstone kan man tänka sig en höjning av åldersgränsen.

b. Beslutfört antal och sammansättning i övrigt.

Statssekreteraren i socialdepartementet anser att hithörande bestämmelser om sammanträdestider och -platser, kungörelse av sammanträden, beslutfört antal ledamöter etc. böra kunna sättas ur kraft men att i samband därmed garantier böra skapas för dels att flertalet röstberättigade medlemmar av en kommun kunna på förhand erhålla kännedom om att stämma eller allmän rådstuga skall hållas, dels ock att beslut icke må kunna fattas av en kommunal representation eller nämnd, därest antalet närvarande ledamöter måste anses vara alltför ringa.

Såsom exempel på författningar, vari uppställas krav på visst antal för beslutsmässighet inom fullmäktige och nämnder m. fl., har bl. a. omnämnts fattigvårdslagen 15 § 2 mom.; hälsovårdsstadgan 3 § 3 mom. och 38 § 2 mom.; barnvårdslagen 9 § 2 mom.; lagen om kommunalstyrelse på landet 39 och 53 §§; lagen om kommunalstyrelse i stad 21 §; lagen om kommunalförbund 5 §; lagen om landsting 27 §; lagen om församlingsstyrelse 36 §; samt lagen om folkpensionering 24 §.

Ur yttrandena må i denna del återgivas vad som anförts av länsstyrelsen i Skaraborgs län:

För stadsfullmäktig, kommunalfullmäktig eller kyrkofullmäktig, som av militärtjänstgöring är förhindrad deltaga i fullmäktiges sammanträden, bör kunna av vederbörande myndighet, som har att verkställa sammanräkning, efter framställning inkallas person, vilken i händelse av fullmäktigens avgång skulle hava inträtt i dennes ställe. Beträffande andra kommunala myndigheter bör möjlighet beredas till erhållande genom förenklat förfarande av ytterligare suppleanter. Lättnader torde böra meddelas i bestämmelserna om att visst antal ledamöter skola vara närvaran-

de för att kommunal myndighet skall kunna företaga ärende till behandling. Rätt till avsägelse beträffande ledamotskap i kommunal myndighet vid viss ålder eller på grund av tidigare tjänstgöring torde kunna bortfalla.

Styrelsen för Svenska landskommunernas förbund anför härutinnan:

Inkallelserna till militärtjänstgöring torde på många håll komma att i hög grad inverka på sammansättningen av fullmäktige och administrativa myndigheter inom kommunerna. Denna omständighet blir betydelsefull med hänsyn till gällande regler om att tillräckligt antal ledamöter skola närvara vid sammanträde för att vederbörande organ skall äga företaga ärende till behandling. Vad kommunal-, stads- och kyrkofullmäktige beträffar fordras för beslutsmässighet närvaro av flera än hälften av organets ledamöter. (Lagen om kommunalstyrelse på landet § 39, lagen om kommunalstyrelse i stad § 21 och lagen om församlingsstyrelse § 36.) Motsvarande gäller beträffande en del av de administrativa organen. (Lagen om kommunalstyrelse på landet § 53, lagen om församlingsstyrelse § 49, lagen om skolstyrelse i vissa kommuner § 13, lagen om polisväsendet i riket § 13:4, fattigvårdslagen § 15 och barnavårdslagen § 9.) Att uppmärksamma äro för övrigt vissa stadganden, som föreskriva ännu strängare krav i detta avseende såsom exempelvis hälsovårdsstadgan § 3 och § 38, fattigvårdslagen § 15 och alkoholistlagen § 4, vilka röra det fall att vederbörande organ består av allenast tre ledamöter. Dessa stadganden, vilka icke äro de enda av liknande art inom det kommunala området, torde under de utomordentliga förhållanden, som krig eller krigsfara skapa, kunna för- anleda därtill, att det i ett eller annat fall blir omöjligt att hålla ett lagenligt sammanträde. Tänkbart är nämligen att på sina håll en eller annan nämnd bland ledamöter och suppleanter har så många krigstjänstskyldiga att efter inkallelse nämndens ledamotsantal icke blir beslutsmässigt. Denna fråga torde böra uppmärksammas i samband med genomförandet av nu ifrågasatta särskilda bestämmelser. Såvitt angår kommunalfullmäktige skulle man möjligen kunna tänka sig frågan löst helt enkelt på så sätt att man under ifrågavarande extraordinära förhållanden upphäve quorumbestämmelsen. I detta sammanhang må erinras därom, att för kommunalstämma icke finnas särskilda bestämmelser om minimiantalet närvarande.

Beträffande nämnder och styrelser torde måhända ifrågasättas om icke antalet suppleanter i sådant fall borde kunna utökas.

Vidare torde böra här omnämnas en tanke som i fråga om taxeringsnämnderna anförts av länsstyrelsen i Västmanlands län, nämligen att Kungl. Maj:t skulle erhålla befogenhet att förklara person, som befinner sig i värnplikts- åldern, obehörig att väljas till ledamot av beskattningsnämnd. Varom icke torde enligt samma länsstyrelse bestämmelsen i § 8 mom. 3 taxeringsförordningen därom, att suppleanter i taxeringsnämnd skola utses till lika antal som ledamöterna, böra kunna av Kungl. Maj:t ändras därhän, att suppleanterna skola vara fler än ledamöterna, förslagsvis dubbelt så många.

Förslag om andra åtgärder i syfte att under krigsförhållanden underlätta den kommunala förvaltningen genom fullmäktige och nämnder m. fl. ha även framkommit. Sålunda föreslår länsstyrelsen i Kopparbergs län att kommunala organ i stor utsträckning förlänas befogenhet att *delegera* sin beslutanderätt till en eller flera ledamöter. Enligt länsstyrelsens i Gotlands län förmenande borde andra kommunala beslut än val kunna överlätas till *särskild kommitté*, utsedd av det beslutande organet, eller till ett *förut bestående organ*, såsom landstings förvaltningsutskott, kommunalnämnd, drättselkammare. En dylik anordning kunde tänkas kombineras med ökad underställelseskyldighet (t. ex. i fråga om beslut om ansvarsfrihet). Även länsstyrelsen i Skaraborgs län anser, att möjlighet bör beredas kommunala nämnder att i utsträckt omfattning utöva den kommunala beslutanderätten.

c. Böter för ledamöters utevaro från sammanträden m. m.

En uppmjukning av bestämmelserna härutinnan med hänsyn till krigsförhållandena har från sina håll förordats. Såsom exempel på stadganden härom ha nämnts föreskrifterna i fattigvårdslagen 15 § 4 mom.; barnavårdslagen 9 § 4 mom.; lagen om kommunalstyrelse på landet 39 och 53 §§; lagen om kommunalstyrelse i stad 21 §; samt lagen om folkpensionering 24 §.

d. Lagstadgad ordning för sammanträden.

Enligt vad från flera håll anförts böra bestämmelser om tid och plats för sammanträden m. m. kunna under krigsförhållanden jämkas. Såsom exempel å författningsmässigt fastställda *sammanträdestider* ha nämnts föreskrifterna i fattigvårdslagen 15 § 1 mom.; hälsovårdsstadgan 3 § 2 mom. och 38 § 1 mom.; barnavårdslagen 9 § 1 mom.; lagen om kommunalstyrelse på landet 17 och 37 §§; lagen om kommunalstyrelse i stad 19 och 39 §§; lagen om landsting 16 §; samt lagen om folkpensionering 23 §.

Såsom exempel på bestämmelser, vari angivits viss *plats för sammanträden*, har nämnts lagen om kommunalstyrelse på landet 16, 19 och 38 §§ samt lagen om kommunalstyrelse i stad 18, 38 och 41 §§.

e. Viss form för kungörande m. m.

Bestämmelser om visst kungörelseförfarande finnas exempelvis i lagen om kommunalstyrelse på landet 19 och 38 §§ samt lagen om kommunalstyrelse i stad 41 §.

Från flera håll har påpekats att föreskrifterna om att kallelser till sammanträden skola uppläsa i kyrka eller införas i ortens tidningar kunna bli omöjliga att uppfylla, eftersom hinder kunna uppkomma för såväl gudstjänsts hållande som för tidning att komma ut eller spridas. Vidare har framhållits att omständigheterna kunna föranleda så hastigt utseende av kommunala förtroendemän att det nu stadgade kungörelseförfarandet icke kan hinna tillämpas. Av sistnämnda skäl har länsstyrelsen i Kronobergs län uttalat sig för att bestämmelse meddelades därom att för sådana val eller andra mera brådskande ärenden av liknande anledning stämma eller fullmäktigsammanträde må kunna hållas även utan att kungörelse därom blivit uppläst i församlingens kyrka.

Slutligen må i detta ämne återgivas vad som anförts i yttrandet från styrelsen för Svenska landskommunernas förbund:

De av krig föranledda förhållandena kunna tänkas på sina håll försvåra eller förhindra hållande av kommunalstämma eller sammanträde med kommunalfullmäktige. Otänkbart är således icke att på grund av krig, krigsfara, luftskyddsåtgärder eller dylikt kungörande i kyrka av stämma eller sådant sammanträde skulle kunna omöjliggöras å vederbörlig tid före stämman eller sammanträdet. Man borde därför nu överväga att låta kungörelseförfarandet i sådana fall ske i annan form, som mera lämpade sig efter förhållandena, och det torde kunna ifrågasättas, om icke ett kungörelseförfarande genom anslag å på förhand tillkännagivna platser skulle tillfredsställa rimliga krav på effektivitet. Det kan beträffande fullmäktige till och med ifrågasättas, om icke personliga kallelser till ledamöterna genom posten eller i telefon borde få godtagas såsom tillfyllestgörande medel för pålysning av sammanträde. Erfarenheten har ju på senare tid lärt, att det rent av kan vara olämpligt att giva alltför stor offentlighet åt tillkännagivanden om tid och plats för större representationers sammanträden.

En annan, med kungörelseförfarandet sammanhängande fråga är den huru det skall förfaras i fall, då både ordförande och vice ordförande äro inkallade till mi-

litärtjänstgöring. Dessa personer åtnjuta visserligen enligt nu gällande uppskovskungörelse visst uppskov, men det är icke otänkbart, att de i vissa fall förr eller senare båda bliva tagna i anspråk för militärtjänstgöring. Under sådana förhållanden måste det i kommunen finnas viss myndighetsperson, som äger att med laga verkan fullgöra deras skyldigheter med avseende å kallelserna till sammanträde. Tänkbart är även att giva viss ledamot av fullmäktige, exempelvis den till åren äldste, befogenhet att i sådant avseende utöva ordförandens funktioner. En annan utväg är att låta representationen för sådana eventualiteter utse ställföreträdare för ordföranden och vice ordföranden.

B. Överflyttning av uppgifter till annan myndighet.

Länsstyrelsen i Gotlands län ifrågasätter huruvida icke de befogenheter, som tillkomma kommuns beslutande organ (landsting, stadsfullmäktige, kommunalfullmäktige, kommunalstämma, kyrkofullmäktige, kyrkostämma, municipalfullmäktige, municipalstämma) böra efter särskilt förordnande i krig eller krigsfara kunna överlåtas till annan myndighet. Länsstyrelsen i Värmlands län påpekar — i fråga om överförande av uppgifter, som ankomma på visst förvaltningsorgan, till annan myndighet — att i vissa fall torde uppgiften lämpligen böra överflyttas å motsvarande organ i angränsande kommun, distrikt eller län, medan i andra fall det torde vara lämpligast, att uppgiften överflyttas å myndighet i närmast högre instans. Länsstyrelsen i Örebro län — vilken anser att därest länsstyrelsens förbindelser med del av länet genom krigsskådeplatsens förläggande till länet bli avskurna, länsstyrelsens befogenheter för denna del böra kunna utövas av annan länsstyrelse — uttalar, att motsvarande bör gälla landstingens och primärkommunernas verksamhet. Vidare kan i detta sammanhang nämnas att i en inom ecklesiastikdepartementet utarbetad promemoria — vari uttalas att församlingsstyrelselagen och lagen om skolstyrelse i vissa kommuner resp. lagen om församlingsstyrelse i Stockholm böra ses i sitt samband med övriga kommunallagar — ifrågasättes, att helt allmänt upplåta befogenhet eller skyldighet åt fungerande kommunala myndigheter att övertaga andra, icke fungerande myndigheters funktioner.

Å andra sidan har av statssekreteraren i socialdepartementet uttalats att förslag till bestämmelser, möjliggörande överflyttning av åliggande från en myndighet till annan, allenast böra avse den statliga och icke jämväl den kommunala förvaltningen. Styrelsen för Sveriges advokatsamfund anser det helt uteslutet att överflytta handläggningen av kommunala ärenden från kommunal myndighet i en kommun till en annan sådan myndighet i annan kommun.

Avd. 2. Förfarandet.

Frågor berörande utsöknings- och skatteväsendet behandlas i särskilda avsnitt (III och IV) av denna avdelning.

I. Frister.

Länsstyrelsen i Jönköpings län framhåller, att en lindring i bestämmelserna för det administrativt processuella förfarandet tarvas liksom då det gäller civil- eller straffprocessen främst till skydd för enskildas intressen, då enskilda givetvis drabbas på ett helt annat sätt av lagens stränghet än exempelvis en kommunal nämnd eller styrelse, där på grund av flertalet

ledamöter i nämnden eller styrelsen alltid någon torde finnas, som kan iakttaga föreskrivna fatalier o. d. Uppenbart är emellertid, att en eftergift från en bestämmelse i fråga om den administrativa processen bör lända till efterrättelse lika mycket för den enskilde som för en kommunal samfällighet. Även länsstyrelsen i Blekinge län påpekar de särskilda svårigheter som för den enskilde kunna uppkomma att bevaka sin rätt och inom föreskrivna tider vidtaga erforderliga åtgärder.

A. Frister under ärendes handläggning.

Någon direkt motsvarighet till de frister i fråga om förfarandet, som i domstolsprocessen uppställas i olika mål av vederbörande domstol, förekommer i allmänhet icke inom den administrativa processen. Även för förfarandet hos förvaltningsmyndigheterna torde emellertid i vissa fall vara önskvärt med en av hänsyn till krigs- och jämförliga förhållanden föranledd möjlighet att meddela uppskov, låta ärenden vila etc. i större omfattning än som nu kan anses tillåtligt. Från en del håll ha också framställts önskemål om en motsvarighet för förvaltningsområdet till bestämmelserna i 4 och 5 §§ lagen nr 272/1940. Uttryckligen har detta skett i yttranden av kammarkollegiet och länsstyrelsen i Jämtlands län.

Länsstyrelsen i Örebro län anser en bestämmelse, motsvarande 9 § i lagen nr 272/1940, erforderlig beträffande lösdrivare. (Lag ang. lösdrivares behandling 1885, 2 §).

B. Frist för överklagande.

I åtskilliga yttranden ha upptagits önskemål om jämkning i gällande föreskrifter om tid för fullföljd av talan i mål och ärenden berörande den administrativa förvaltningen. Överståthållarämbetet yttrar sålunda, att det torde vara önskvärt att föreskrifter meddelas angående rätt för Kungl. Maj:t att förordna om förlängning av tid för fullföljd eller bevakande av talan. Ett sådant förordnande kunde vara synnerligen påkallat, exempelvis vid en längre tids desorganisation av trafikväsendet. Förutom det närmast till hands liggande exemplet att person genom inkallelse till krigstjänst bleve förhindrad att inom laga tid fullfölja talan mot något honom rörande beslut, borde framhållas att även för kommuner en ökad möjlighet till återställande av försuttna fatalier borde hållas öppen.

I fråga om besvärstid har i förordningen den 14 dec. 1866 (nr 81 sid. 1) stadgats olika besvärstider för olika orter i landet och för olika klagande. Vidare ha i särskilda lagar, författningar och instruktioner givits föreskrifter angående besvärstid. Omnämnas må även i detta sammanhang att enligt två den 8 april 1925 utfärdade Kungl. förordningar det är medgivet part i kommunala mål, fattigvårds- och barnavårdsmål samt övriga mål och ärenden, som tillhöra statsdepartementets och förvaltande myndigheters handläggning, att under iakttagande av vederbörlig tid och ordning på eget äventyr till myndighet insända ansökningar, besvärsskrifter och andra handlingar i betalt brev med allmänna posten.

En jämkning i reglerna om tiden för besvärstalan i administrativa mål och ärenden torde kunna ske genom en mera generell utsträckning av olika besvär- och andra fatalietider (jfr 10 § 3 stycket lagen nr 272/1940). Jämkningsen torde även kunna ske så att i konkreta fall beredes ökad möjlighet att återställa den försuttna tiden (jfr 11 § lagen nr 272/1940). Från något håll (kammarrätten) har förordats ett utnyttjande av båda dessa vägar. Anmärkas må även att i det den 31 augusti 1939 utfärdade allmänna

krigsförvaltningsreglementet, § 12, föreskrivits att i besvärstid icke må inräknas den tid klaganden tillhört förband (annan militär organisation), som är mobiliserat eller organiserat vid förstärkt försvarsberedskap.

Bland yrkanden om en mera allmän utsträckning av besvär- och dylika tider kan nämnas att kammarrätten uttalat, att det genom särskild lag torde böra överlämnas åt Kungl. Maj:t att, i den mån det finnes påkallat på grund av krig eller därmed jämförliga förhållanden, förordna om förlängning av fatalietider, som finnas stadgade i författningar, vilka äga tillämpning beträffande mål tillhörande kammarrättens handläggning. Eventuellt kunde ett upphävande tillsvidare av föreskrifter härutinnan sättas i fråga.

Marinförvaltningen har i fråga om den nyss återgivna särskilda bestämmelsen om besvärstid i allmänna krigsförvaltningsreglementet uttalat, att bestämmelsen borde gälla även den som intill 30 dagar före mobilisering delgivits fredsförvaltningsmyndighets beslut. Flygförvaltningen ifrågasätter huruvida icke den i krigsförvaltningsreglementet framkomna principen borde utsträckas att gälla även vid besvär över andra myndigheters, särskilt riksräkenskapsverkets och kammarrättens, beslut.

En utsträckning av fatalietider har begärts i ett mycket stort antal av de inkomna yttrandena; och må såsom exempel på vad i dylikt hänseende framkommit anföras följande.

I en inom finansdepartementet utarbetad promemoria framhålles, att möjlighet synes böra beredas att utsträcka den tidsfrist för anförande av besvär över statens pensionsanstalts beslut, varom bestämmelser äro meddelade i gällande, efter riksdagens hörande utfärdade författningar (§ 17 reglementet för statens pensionsanstalt, 28 § tjänstepensionsreglementet för folkskollärare m. fl., 17 § familjepensionsreglementet för folkskollärare m. fl., 28 § tjänstepensionsreglementet för lärare vid högre kommunala skolor samt 16 § familjepensionsreglementet för lärare vid högre kommunala skolor).

Riksförsäkringsanstalten erinrar därom att i 33 § lagen den 17 juni 1916 om försäkring för olycksfall i arbete givits bestämmelser rörande besvär hos försäkringsrådet över beslut av riksförsäkringsanstalten eller försäkringsbolag, som avses i 4 § av lagen. Besvärstiden är 30 dagar från det klaganden erhållit del av beslutet. Försäkringsrådet äger dock, ändå att klagan ej förts, till prövning upptaga ärende, som i 33 § avses. Sist anförda bestämmelse möjliggör visserligen upptagande av klagan även efter besvärstidens utgång. Emellertid synes det riksförsäkringsanstalten riktigast att, i den mån undantag kommer att medgivas från eljest gällande tider i fråga om anförande av besvär, Kungl. Maj:t erhåller befogenhet att förordna om förlängning av ifrågavarande besvärstid. Det sålunda sagda bör enligt riksförsäkringsanstaltens åsikt även gälla tiden för anförande av besvär enligt förordningen den 18 juni 1927 om ersättning i anledning av kroppsskada ådragen under militärtjänstgöring, förordningen den 1 juni 1923 angående ersättning av statsmedel för skada till följd av olycksfall, som förorsakats av krigsförhållanden under 1914—1919 års världskrig, förordningen den 11 juni 1918 angående en särskild för fiskare avsedd försäkring mot skada till följd av olycksfall samt förordningarna den 24 mars 1938 om olycksfalls- och yrkessjukdomsersättning å tvångsarbetare m. fl. samt om olycksfalls- och yrkessjukdomsersättning å fångar m. fl. Här kan emellertid omnämnas att försäkringsrådet enligt vad av dess yttrande framgår anser sig vara särskild domstol, varå lagen nr 272/1940 är tillämplig.

I fråga om arbetarskyddslagstiftningen yttrar riksförsäkringsanstalten — i sin egenskap av yrkesinspektionens chefsmyndighet — att Kungl. Maj:t bör, när synnerliga skäl därtill äro, kunna medgiva förlängd tid för anförande av besvär över myndighets beslut; och hänvisar riksförsäkringsanstalten

i förevarande hänseende till stadgandena i 51 § lagen om arbetarskydd, 13 § lagen den 19 februari 1926 angående förbud i vissa fall mot arbetares användande till målningsarbete vid vilket nyttjas blyfärg, 10 § skogshärbärgeslagen samt 7 § lagen den 19 juni 1919 om skyldighet i vissa fall att vid flottled anordna härbärgen åt flottningsarbetarna.

Statssekreteraren i jordbruksdepartementet menar att dispens torde böra kunna lämnas från den i skogsvårdslagen upptagna föreskriften om viss tid för klagan över skogsvårdsstyrelsens beslut.

I en inom kommerskollegiets bergsbyrå upprättad promemoria uttalas att besvärs- och andra fataliteter, som givits i gruvlagen, torde i fall av krig kunna behöva på grund av förhinder att fullgöra skyldighet sättas ur kraft.

Generaltullstyrelsen finner det böra tagas under överbärande, huruvida icke befogenhet bör tillkomma Kungl. Maj:t att under ifrågavarande utomordentliga förhållanden förordna om förlängning av tidsfrister angivna i olika tullförfattningar. Det kan nämligen enligt styrelsens förmenande ställa sig svårt eller omöjligt för den hos tullverket trafikerande allmänheten att iakttaga dylika tidsfrister under sådana förhållanden. Såsom exempel beträffande besvärstid nämnes 13 § lagen den 4 juni 1913 angående förbud mot införsel till riket av varor med oriktig ursprungsbezeichnung.

Om lättnad beträffande andra fullföljdstider inom förvaltningen lämnas, synas — enligt patent- och registreringsverkets mening — även besvärstiderna jämlikt 5 § andra stycket och 9 § sista stycket varumärkeslagen samt 8 § andra stycket mönsterlagen böra inbegripas.

Lotsstyrelsen yttrar:

Vad angår behovet av förlängning av frister av olika slag torde för lotsverkets del sådant behov föreligga dels beträffande besvär över styrelsens beslut i fråga om tjänstetillsättning och förslag därtill dels beträffande besvär över annat styrelsens beslut dels ock beträffande besvär över lotskapens beslut. Enligt 58 § instruktionen skola besvär över styrelsens beslut om tjänstetillsättning eller förslag därtill hava inkommit till handelsdepartementet, då fråga är om befattning vid fyrstaten, före klockan tolv å fyrtiofemte dagen samt eljest före klockan tolv å tjugonde dagen efter den, då beslutet tillkännagivits genom anslag i styrelsens lokal. Besvär över styrelsens beslut i andra fall än nu sagts skola hava inkommit till nämnda departement före klockan tolv å trettonde dagen efter den, då klaganden erhållit del av beslutet. I avseende å besvär över beslut av lotskapten innehåller instruktionen allenast det stadgandet, att klagan över beslut, varigenom lotskaptenen ålagt straff, må föras hos styrelsen före klockan tolv å trettonde dagen efter erhållen del av beslutet (55 § instruktionen för lotsverket). Styrelsen finner det antagligt att dessa besvärstider med hänsyn till tjänstgöringsorternas ofta avskilda läge och de under här avsedda förhållanden sannolikt försvårade kommunikationsmöjligheterna, kunna komma att visa sig för knappt tillräckliga. I varje fall synes den nämnda tjugudagarsfristen få anses under sådana förhållanden otillräcklig. Då emellertid en jämkning av dylika tidsfrister torde böra inom statsförvaltningen så långt möjligt ske efter enhetliga linjer, har styrelsen ansett sig i frågans nuvarande läge böra begränsa sig till nu gjorda uttalanden i detta ämne.

Lotsstyrelsen tillägger att de ifrågasatta jämkningarna i instruktionen för lotsverket kunna genomföras utan riksdagens hörande.

Styrelsen för Svenska landskommunernas förbund ifrågasätter, om icke undantag från gällande stadganden om viss tid för anförande av besvär över kommunala beslut borde medgivas klagande, som är inkallad till militär-tjänstgöring eller som är evakuerad eller eljest på grund av myndighetsförordnande bragts i sådan situation att han svårligen kan inom laga tid vidtaga åtgärder för bevakande av sin rätt.

I en inom ecklesiastikdepartementet utarbetad promemoria uttalas, närmast i anslutning till bestämmelserna i församlingsstyrelselagen och lagen om skolstyrelse i vissa kommuner resp. lagen om församlingsstyrelse i Stockholm, att de i kommunallagstiftningen lämnade underställnings- och besvärreglerna torde böra uppmjukas.

Pensionsstyrelsen framhåller beträffande folkpensioneringslagen m. fl. författningar att kommunikationssvårigheter och andra omständigheter under krigsförhållanden kunna medföra behov av utsträckning av besvärstider. Detta spörsmål torde emellertid, med hänsyn till det ringa antal fall när de pensions sökande besvära sig över pensionsnämnds beslut och till att styrelsens ombud i allmänhet anföra besvär antingen vid själva nämndssammanträdet eller omedelbart därefter, vara av ganska underordnad vikt för folkpensioneringen och därmed sammanhängande lagstiftning. I ännu högre grad skulle detta bli fallet om styrelsen — på sätt jämväl i yttrandet föreslås — finge möjlighet att utan återförvisning ändra pensionsnämnds beslut. Vad angår klagan över styrelsens beslut i dylika frågor torde, med hänsyn till att besvär icke må anföras av enskild sakägare utan endast av justitiekanslern eller efter dennes medgivande av kommun, pensionsnämndsordförande eller pensionsstyrelsens ombud, jämväl denna fråga vara av underordnad betydelse. Styrelsen finner sig därför sakna anledning att särskilt för folkpensioneringens del ingå härpå.

Vad särskilt angår möjligheten att medgiva en förlängning av besvärstiden under beaktande av omständigheterna i det konkreta fallet kan nämnas att enligt kammarkollegiets förmenande föreskrift bör meddelas, att besvär, som inkommit efter eljest föreskriven besvärstid, skola upptagas till prövning, därest klaganden visar eller det eljest utredes, att klaganden av omständigheter, som nu ifrågasatts, varit förhindrad att i rätt tid anföra besvär. Bedömandet härav anser kollegiet böra ske genom ämbetsverket.

Kammarrätten yttrar:

Då krigs- och andra utomordentliga förhållanden kunna tänkas ofta föranleda sådan störning i postgången, att en postförsändelse icke inom beräknad tid framkommer till mottagaren, synes en lindring i bestämmelserna i de båda kungörelserna den 8 april 1925 kunna ifrågasättas. Det må väl vara sant, att klagande, som kan visa att han för postbefordran avlämnat besvärsskrift å sådan tid, att den under vanliga förhållanden bort inkomma före fatalietidens utgång, har möjlighet att söka återställande av den försuttna tiden samt att bifall till dylik ansökan torde vara sannolikt. Då det emellertid kan befaras, att under de ifrågavarande extraordinära förhållandena nämnda särskilda rättsmedel skulle på grund av oförmåda omständigheter komma att anlitas i alltför stor utsträckning, vill kammarrätten ifrågasätta såsom en lämplig utväg, att åt den myndighet, till vilkens behandling besvären höra, överlåtes att avgöra, huruvida desamma må, fastän för sent inkomna, upptagas till prövning. Såsom vid behandlingen av förevarande ärende inom kammarrätten framhållits, synes det icke otänkbart att — i likhet med vad i 3 § andra stycket sista punkten i kungörelsen den 19 juni 1931 (nr 259)¹ finnes beträffande där angivet fall föreskrivet — besvärmyndigheten må kunna förklaras behörig att, »om särskilda omständigheter därtill föranleda», till prövning upptaga inom rätt tid icke inkomna besvär.

I yttrandet från kammarrätten och från länsstyrelsen i Västmanlands län påpekas uttryckligen att, därest enligt gällande författning besvär skola för att kunna upptagas till prövning vara till vederbörande myndighet inkomna

¹ Jfr Sv. F. S. 1940: 423, 3 §.

före visst klockslag å fataliedagen, föreskriften härom torde böra försättas ur kraft under de ifrågasvarande extraordinära förhållandena.

Bestämmelser om fatalietider äro även givna i författningar inom det kyrkliga förvaltningsområdet; se lagen den 30 augusti 1932 om kyrkofond 13 § samt ecklesiastik boställsordning samma dag 57 och 58 §§. I den inom ecklesiastikdepartementet av kammarrådet Wohlin utarbetade promemorian framhålles i anslutning till berörda bestämmelser, att Kungl. Maj:t synes böra erhålla befogenhet att i mån av behov utsträcka i lag fastställd fatalietid för klander- och annan besvärstalan eller att för särskilda fall återställa försuttna fatalier.

C. Annan frist för bevakande av rättighet eller förmån.

I flera yttranden har ifrågasatts en förlängning av sådana frister som i lag eller författning uppställts för bevakande av rättighet eller förmån. Såsom exempel kan nämnas att i lagen den 30 maj 1916 om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag föreskrivits att tillstånd till förvärvet skall sökas inom tre månader från det fångat skedde. Försittes denna tid, är fångat förfallet. Här bör, enligt vad som uttalats av statssekreteraren i justitiedepartementet m. fl., givas rätt att förlänga tiden.

Riksförsäkringsanstalten yttrar, att ehuru icke i lagen angivet är dock genom vissa försäkringsrådets utslag fastslaget, att den allmänna tioåriga preskriptionstiden är gällande beträffande rätten till ersättning på grund av försäkring enligt olycksfallsförsäkringslagen. Då fall kunna tänkas uppkomma, i vilka ersättningsberättigad kan vara förhindrad att inom laga tid framställa anspråk på ersättning, och detta särskilt, då vederbörande är bosatt i utlandet, synes möjlighet böra beredas Kungl. Maj:t att, i samma utsträckning som eljest undantag komma att medgivas från den vanliga tioårstiden för preskription av fordringar, vid krig eller krigsfara medgiva förlängning av den tid, inom vilken anspråk på ersättning skall framställas.

Såsom exempel å andra frister av ifrågasvarande beskaffenhet, vilkas iakttagande huvudsakligen åvilar *enskild*, ha angivits bestämmelserna i lagen angående förbud i vissa fall för bolag m. fl. att förvärva fast egendom 6 §; varumärkeslagen 9 § och 16 § 5); mönsterlagen 20 §; gruvlagen 56 och 64 §§; lagen om upplagshus och upplagsbevis 18 §; lagen ^{11/6} 1937 om upphörande av vissa frälseräntor; lagen om kommunalstyrelse på landet, 71 § jämförd med 74 § första stycket; lagen om kommunalstyrelse i stad, 66 § jämförd med 69 § första stycket; kommunala vallagen, 9 § jämförd med 10 §; lagen om val till riksdagen 40—53 §§; tulltaxeförordningen den 4 okt. 1929 7—9 §§; lagen med särskilda bestämmelser angående olovlig befattning med spritdrycker och vin 18 §; lagen den 2 april 1918 med vissa bestämmelser om sjöfynd 3 §; förordningen angående försäljning av rusdrycker 7 kap. 11 §; förordningen om mödrahjälp 4 §; förordningen om moderskapspenning 5 §; olycksfallsförsäkringslagen 14 § 2 stycket; lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar 7 §; samt förordningen om ersättning i anledning av kroppsskada ådragen under militärtjänstgöring 12 och 23 §§.

Till denna grupp torde även kunna räknas frister för ansökning till tjänster m. m.

Beträffande den i förordningen om mödrahjälp 4 § givna bestämmelsen om viss tid för sökande av mödrahjälp (senast å 60:e dagen efter barnsbörden) må nämnas, att socialstyrelsen i sitt yttrande förklarar, att skäl till förlängning av denna tidsfrist syntes så mycket mindre föreligga, som mödra-

hjälp icke finge avse tid, vilken infölle senare än sex månader efter nedkomsten.

En del frister av hithörande beskaffenhet skola närmast iakttagas av *offentlig myndighet*; det allmännas intresse kan alltså komma att löpa fara på grund av krigsförhållandena. Så t. ex. har flygförvaltningen pekat på de preskriptionsbestämmelser för framställning av anmärkningar, som äro givna genom kungörelse den 12 december 1924 (nr 529) med ändring den 18 december 1925 (nr 519). Det kan enligt ämbetsverkets åsikt ifrågasättas att meddela särskilt stadgande om tid för framställande av anmärkningar vid krigsförvaltningsmyndigheternas räkenskaper. Utan att härutinnan framställa bestämt yrkande, vill flygförvaltningen dock hänvisa därtill att det kan komma att visa sig önskvärt att staten icke avsäger sig möjligheten att efter utlöpanndet av nu gällande preskriptionstid beivra sådana felaktigheter, även om de icke äro att hänföra till brott, som uppstått under förhållanden då kontroll och övervakning varit avsevärt försvårade.

Andra exempel på dylika frister vilka i särskild grad beröra allmänna intressen givas i fattigvårdslagen 55, 58, 59 och 61 §§; barnavårdslagen 65 §; kungörelsen den 21 juli 1937 ang. statsbidrag till avlöning åt distriktsbarnmorskor och reservbarnmorskor m. m. 4 §; kungörelsen den 10 december 1937 ang. statsbidrag till avlöning av lärare vid folk- och småskolor 9 § mom. 1; samt kungörelsen den 12 maj 1939 ang. statsbidrag till anordnande av skolbarnsbespisning 7 §.

D. Frist för fullgörande av anmälningsskyldighet o. d.

I åtskilliga författningar finnas lämnade bestämmelser om tidsfrister inom vilka vederbörande har att göra anmälningar, avgiva deklARATIONER, rapporter, statistiska uppgifter o. d. Kammarrätten erinrar sålunda om att i taxeringsförordningen ävensom i mantalsskrivnings- och kyrkobokföringsförfattningarna givas föreskrifter om bötesansvar för underlåtenhet att fullgöra viss deklaraTIONS- eller annan uppgiftsskyldighet m. m., varjämte där för vissa fall stadgas behörighet för vederbörande myndighet att genom föreläggande av vite tillhålla den försumlige att fullgöra skyldigheten. För den händelse den försumlige på grund av sådana extraordinära förhållanden, varom nu är fråga, haft giltig ursäkt för sin underlåtenhet, bör denna enligt kammarrättens uppfattning icke leda till påföljd för honom. Bestämmelse härom torde böra givas.

Riksförsäkringsanstalten pekar på vissa föreskrifter av förevarande beskaffenhet, vilka lämnas i lagen om försäkring för olycksfall i arbete. I 20 § stadgas sålunda, att arbetsgivaren eller den som å hans vägnar förestår arbetet ofördröjligen skall underrättas om inträffat olycksfall i arbetet. I 21 § föreskrives, att arbetsgivaren eller arbetsföreståndaren ofördröjligen skall till vederbörande försäkringsinrättning göra skriftlig anmälan om olycksfall. Liknande skyldighet stadgas i 22 § för det fall, att olycksfallet inträffat under resa utom riket. Försummelse att lämna underrättelse enligt 20 § kan enligt 25 § i vissa fall medföra nedsättning av ersättning, och underlåtenhet att iakttaga föreskrifterna i 21 och 22 §§ är enligt 34 § belagd med straffpåföljd. Därest på grund av krig eller krigsfara m. m. giltig ursäkt föreligger för underlåtenhet i angivna hänseende, bör densamma enligt riksförsäkringsanstaltens förmenade icke leda till påföljd för vederbörande.

Statssekreteraren i justitiedepartementet erinrar om att förmyndare skall före februari månads utgång till överförmyndare avlämna årsräkning. På grund av mobilisering eller av krig föranledda förhållanden kan förmyndare bli va urståndsatt att avgiva årsräkning.

Andra exempel å dylika frister för fullgörande av anmälningsskyldighet o. d. lämnas i barnavårdslagen 51 § och gruvlagen 19, 55, 66 och 77 §§.

I övrigt må i förevarande sammanhang hänvisas till vad nedan kommer att anföras beträffande särskilda tidsbestämmelser som reglera proceduren hos olika myndigheter.

II. Andra frågor rörande förfarandet.

A. Tidsbestämmelser reglerande förfarandet.

Åtskilliga tidsbestämmelser reglera förfarandet hos olika myndigheter. Erinras må t. ex. om de föreskrifter härvidlag som lämnas i taxerings- och skatteförfattningarna samt kommunallagarna. Att sådana omständigheter kunna inträffa att en jämkning i dessa tidsfrister blir nödvändig, har påpekats från flera håll.

Exempel å här avsedda tidsfrister givas även i följande författningar, nämligen barnavårdslagen 80 §; folkpensioneringslagen 23 §; förordningen den 31 mars 1922 (nr 130) ang. uppbörd av avgifter för försäkringar i riksförsäkringsanstalten jämlikt lagen om försäkring för olycksfall i arbete 3 §; gruvlagen 9, 10 och 23 §§; lagen ang. förbud mot införsel till riket av varor med oriktig ursprungsbeteckning 5 §; samt mantalsskrivningsförordningen § 1 mom. 1, § 2 mom. 1 samt §§ 10 och 11.

I detta sammanhang kan också nämnas att statssekreteraren i justitiedepartementet påpekar, att enligt sinnessjuklagen undersökning av tilltalads sinnesbeskaffenhet skall vara verkställd inom viss tid samt att det i vissa fall kan bli svårt att upprätthålla föreskriften härom.

B. Ingivande av besvär och andra handlingar m. m.

Statssekreteraren i socialdepartementet framhåller, att för den händelse besvärsinstans under rådande krig nödgas hålla sin vistelseort fördold för allmänheten, besvären böra få ingivas eller insändas till annan myndighet. Detsamma bör gälla även i fråga om andra handlingar i administrativa ärenden.

I vissa av de till kammarrättens handläggning hörande mål (taxerings- och debiteringsmål m. fl.) äger klagande ingiva eller insända sina till kammarrätten ställda besvär antingen till vederbörande länsstyrelse eller direkt till kammarrätten, under det att i andra mål (fattigvårds-, barnavårds- och mantalsskrivningsmål m. fl.) besvären alltid skola ingivas till länsstyrelsen. Därest i sistnämnda fall besvären ingivas (insändas) direkt till kammarrätten, förklaras de deserta. Det synes kammarrätten lämpligt, att under ifrågasvarande extraordinära förhållanden klagande tillerkännes rätt att i alla till kammarrättens handläggning hörande mål direkt till kammarrätten ingiva eller insända besvären.

I kungörelsen den 26 maj 1909 angående sättet för besvärs anförande hos kammarkollegiet har förordnats att besvär i mål, som fullföljas till kammarkollegiet, skola, under iakttagande av den tid och ordning i övrigt, som finnas föreskrivna, avlämnas till K. B., som över besvären inforrdar vederbörandes förklaring och, sedan den inkommit, till kammarkollegiet insänder samtliga till målet hörande handlingar jämte eget utlåtande. Denna anord-

ning torde — såsom kammarkollegiet påpekar — vara tillkommen i parts eget intresse och för att påskynda utredningen i målet samt innebär icke någon ovillkorlig föreskrift att besvär skola ingivas till länsstyrelsen. Under hänvisning till berörda kungörelse har styrelsen för Sveriges advokatsamfund till övervägande framfört förslag om att den möjlighet som sålunda givits att avlämna till central myndighet ställda besvär till länsstyrelse må utvidgas till att avse besvär över samtliga lokala myndigheters beslut.

Pensionsstyrelsen anför i fråga om ingivande av ansökningar enligt folkpensioneringslagen följande:

I första stycket av 28 § föreskrives att ansökning om folkpension skall göras hos pensionsnämndens ordförande i det pensionsdistrikt, där sökanden senast blivit mantalsskriven. Denna bestämmelse kan bliva svår att upprätthålla under ett krig med hänsyn till den omflyttning av befolkningen som då kan komma att ske. I en del sådana fall torde ansökningarna genom pensionsmyndigheternas försorg kunna översändas till den kommun, där sökanden är mantalsskriven. Detta förutsätter bland annat att de lokala organen å vistelseorten åläggas biträda såväl de sökande som med förfarandet i övrigt. I vissa fall, t. ex. om hela kommunen utrymms, kan ett översändande uppenbarligen icke ske. I dylika fall synes möjlighet böra beredas pensionsstyrelsen att föreskriva att ansökan om folkpension må göras hos pensionsnämndens ordförande i den kommun, där den pensionsökande vistas. Ett sådant förfarande medför emellertid vissa komplikationer. Enligt 13 § folkpensioneringslagen är frågan vilken kommun som skall betala kommunandelen i tilläggs-pension (invalidunderstöd) beroende av vilken pensionsnämnd som beviljat sådan förmån resp. ökning därav. Det torde ligga i sakens natur, att kommun, som pensionsstyrelsen ålagt upptaga ansökningar från personer, vilka tillfälligt vistas där på grund av att landet är invecklat i krig, icke rimligen bör betala kommunandelen. Hur frågan skall slutligt regleras måste bli beroende av hur förhållandena utveckla sig och kan därför icke på förhand med säkerhet bedömas. Med hänsyn härtill torde nu allenast böra föreskrivas att vistelsekommunen i sådant fall skall vara befriad från skyldigheten att utgiva kommunandel. Detta behöver emellertid ej innebära att staten slutligt skall stå för hela kostnaden utan endast att den slutliga regleringen uppskjutes till dess normala förhållanden inträtt. En erinran härom bör göras i författningen i fråga.

Därest bestämmelserna i 28 § första stycket folkpensioneringslagen sätts ur kraft, torde motsvarande åtgärd böra vidtagas beträffande 3 § första stycket förordningen om blindhetsersättning. En dylik åtgärd medför emellertid icke samma komplikationer som enligt folkpensioneringslagen, eftersom staten betalar hela kostnaden för blindhetsersättningen.

Bestämmelserna i 9 § 1 mom. första och andra styckena lagen om barnbidrag torde tarva modifikationer i analogi med 28 § första stycket folkpensioneringslagen och 3 § första stycket förordningen om blindhetsersättning.

Styrelsen för Sveriges advokatsamfund hemställer att, då en viss osäkerhet, åtminstone hos den rättssökande allmänheten, torde råda om under vilka förhållanden en i ett förvaltningsärende ingiven besvärsskrift skall vara egenhändigt undertecknad (jfr R 1920 ref. 104) och med hänsyn till de svårigheter som vid krig och likartade förhållanden uppstå för ett ombud att i rätt tid erhålla sin huvudmans underskrift på en besvärsskrift, även frågan om de former i vilka besvär må anföras mot förvaltningsmyndigheternas beslut upptages till prövning.

Styrelsen för Sveriges advokatsamfund anser sig vidare böra fästa uppmärksamheten på att i krig eller krigsfara bestämmelserna i Kungl. brevet

den 5 jan. 1808 om kungörande av resolutioner och utslag i ekonomi- eller politimål måste anses opraktiska och ägnade att föranleda rättsförlust. Ett annat och för de särskilda krigsförhållandena mer lämpat kungörelseförfarande än det i detta brev angivna bör införas.

C. Självva proceduren.

Ett förenklat förfarande påyrkas från en del håll. Statssekreteraren i försvarsdepartementet påpekar sålunda att det i avseende å kamrarrätten skulle kunna väntas, att denna under krig eller krigsfara kommer att belastas med en onormalt stor mängd mål och ärenden, som härröra från försvarsväsendet: avlöningsmål, mål om familjebidrag m. m. Som dessa mål och ärenden under angivna förhållanden torde påkalla skyndsamt handläggning, synes det statssekreteraren lämpligt att hålla möjligheterna öppna för en förenkling av proceduren i dylika mål.

I en inom finansdepartementet utarbetad promemoria framhålles att för den årliga taxeringen ett krigsutbrott naturligen medför många svårigheter. Vidsträckt befogenheter för Kungl. Maj:t att i olika avseenden allt efter omständigheterna förenkla förfarandet torde böra utverkas av riksdagen. Redan verkställd indelning i taxeringsdistrikt bör kunna ändras samt flera distrikt slås tillhopa. Antalet kommunvalda ledamöter i taxeringsnämnden bör kunna inskränkas. I taxeringsförrordningen angivna tidsfrister böra vid behov kunna ändras. Eventuellt bör deklarations- och annan uppgiftsskyldighet kunna inskränkas. Påföljd vid underlåtenhet att avlämna deklaration bör kunna mildras. Då man kan räkna med att många skattskyldiga på grund av krigstjänstgöring och evakuering överhuvud ej under tiden för taxeringsnämndens arbete kunna inkomma med självdeklaration, bör taxeringsnämnden det oaktat, på grundval av eljest vunnen utredning, kunna verkställa taxering. I gengäld bör den skattskyldige tillerkännas extraordinär besvärsmätt beträffande sådan taxering. — Länsstyrelsen i Västmanlands län ifrågasätter också om icke Kungl. Maj:t borde beklädas med rätt att föreskriva vissa summariska grunder för den årliga taxeringen.

I fråga om mantalsskrivningen framhålles i nyssberörda inom finansdepartementet upprättad promemoria att, med hänsyn till den grundläggande betydelse mantalsskrivningen äger för bl. a. taxeringen och hemortsrätten vid meddelande av fattigvård, synes mantalsskrivning såvitt möjligt böra genomföras, om ock under förenklade former. För ett inställande av mantalsskrivningen erfordras givetvis riksdagens medgivande. I förordningen angivna tidsfrister torde kunna behöva ändras. Likaså kan det bliva nödvändigt, att mantalsskrivningen hålles utom distriktet även beträffande stad (jfr § 1) samt att förrättning äger rum utan närvaro av kommunalombud (jfr § 7).

Från några håll ifrågasättes, att kravet på utredningens fullständighet minskas. I nyssnämnda inom finansdepartementet upprättade promemoria framhålles sålunda att vissa av de handlingar, som enligt bestämmelserna i §§ 11 och 12 reglementet för statens pensionsanstalt och § 23 reglementet för lärarinnornas pensionsanstalt samt motsvarande bestämmelser i gällande kungörelser angående tilläggspensioner åt vissa lärarinnor vid enskilda läroanstalter skola fogas till ansökning om pension, ävensom i § 13 förstnämnda reglemente omfördäld uppgift angående tid för befattnings frånträdande (intyg från huvudman, prästbetyg m. m.) kanske icke kunna av den pensionssökande anskaffas. Pensionsanstalten synes därför böra kunna erhålla Kungl. Maj:ts bemyndigande att, där sådana handlingar icke kunna företes, ändå bevilja pension och utfärda pensionsbrev under förutsättning,

att anstalten finner det på annat sätt nöjaktigt styrkt att pensionsrätt är för handen.

Remissväsendet bör enligt vad som anförts i en del yttranden kunna inskränkas. Pensionsstyrelsen framhåller sålunda beträffande folkpensioneringslagen, att bestämmelsen i 30 § att pensionsnämnd skall avgiva yttrande över anförda besvär torde böra av pensionsstyrelsen kunna sättas ur kraft i den utsträckning styrelsen finner erforderligt. Bestämmelsen i 31 § femte stycket torde under krigsförhållanden kunna behöva sättas ur kraft. Enligt nämnda stycke skall återförvisning till pensionsnämnden ske i ärende, där pensionsstyrelsen finner nämndens beslut icke vara lagligen grundat, såvida besvär icke anförts över beslutet. I vissa fall äger pensionsstyrelsen emellertid efter vederbörandes hörande verkställa nödig rättelse utan återförvisning. Med hänsyn till möjliga inskränkningar i antalet nämndssammanträden och till önskvärdheten av förenkling av ärendenas handläggning synes utsträckning av pensionsstyrelsens befogenhet att ändra nämndsbeslut utan återförvisning vara erforderlig under krigsförhållanden. I samband härmed bör styrelsen erhålla möjlighet att, utan vederbörandes hörande, ändra telräkningar och andra uppenbara felaktigheter, om vilka ändringar under rättelse om möjligt bör lämnas pensionsnämnden och sökanden.

Generaltullstyrelsen omnämner att enligt 5 § lagen den 4 juni 1913 (nr 159) angående förbud mot införsel till riket av varor med oriktig ursprungsbe-teckning skall, innan mål som i lagen avses av styrelsen företages till avgörande, tillfälle beredas vederbörande tullfiskal att yttra sig i målet. Vid krig eller krigsfara eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden kan det emellertid ställa sig svårt att inhämta dylikt yttrande. Det synes därför befogat, att styrelsen erhåller rätt att, där på grund av sådana förhållanden hinder föreligger för hörande av tullfiskal inom vars tjänstgöringsdistrikt beslaget skett, företaga målet till avgörande efter det tillfälle lämnats annan tullfiskal att yttra sig i målet.

Länsstyrelsen i Malmöhus län framhåller beträffande regleringar i fråga om stadsplaner och tomter m. m. att det synes nödigt, att undantag böra kunna medgivas i fråga om en del formaliteter, särskilt beträffande kommunikationsförfarandet. En förenkling bör kunna införas, där det huvudsakligen gäller tillvaratagandet av ett offentligt intresse. — I åtskilliga fall har länsstyrelsen att inhämta yttranden av sakkunniga — länsarkitekt, väg-ingenjör m. fl. Det bör medgivas länsstyrelsen att från annat håll förskaffa sig nödiga upplysningar, när förhållandena äro sådana, att det icke står länsstyrelsen till buds eller är förenat med större svårigheter att anlita den vanliga vägen för erhållande av sakkunnig hjälp.

Statssekreteraren i folkhushållningsdepartementet ifrågasätter en minskning i fordringarna på förfarandet vid delgivningar och andra därmed likartade förhållanden till vilkas rätta iakttagande rättsverkningar äro knutna. Från flera håll har påyrkats en motsvarighet för förvaltningsområdet till bestämmelserna i 12 § lagen nr 272/1940 (delgivning genom militär myndighets försorg).

Patent- och registreringsverket påpekar föreskrifterna i 2 § varumärkeslagen och 4 § mönsterlagen att varumärkesregister och mönsterregister skola föras å viss ort, nämligen Stockholm.

Vissa åtgärder till förhindrande av rättsförlust av annat slag än ovan behandlats föreslås även.

Generaltullstyrelsen omnämner att i § 5 förordningen den 31 maj 1907 (nr 30) angående rätt att hos generaltullstyrelsen erhålla upplysning rörande tullbehandlingen av varor, avsedda att till riket införas, stadgas för visst fall, att beslut om ändring i fråga om tullbehandling av vara skall omedelbart träda i kraft gentemot sökande, som i förordningen avses, därest denne eller hans ombud icke kunnat under uppgiven adress anträffas. Det synes styrelsen skäligt, att, där sökanden eller hans ombud på grund av utomordentliga, av krig föranledda förhållanden — exempelvis mobilisering eller annan inkallelse till krigstjänstgöring — icke kunnat anträffas, denna omständighet icke skall i och för sig föranleda, att beslutet i fråga träder i kraft gentemot sökanden. Styrelsen anser därför särskild bestämmelse i sådant hänseende påkallad.

Länsstyrelsen i Uppsala län uttalar, att bestämmelser torde böra meddelas till undvikande av rättsförlust för enskilda i samband med fastighetsbildning, avstyckningsförfarande o. d.

Länsstyrelsen i Hallands län föreslår en bestämmelse angående införfassning av följande innehåll:

Om någon, som blivit genom laga kraft ägande utslag ådömd frihetsstraff och som befinner sig på fri fot, fullgör tjänstgöring vid krigsmakten, när utslaget skall verkställas, ankommer det på vederbörande militära myndighet att, där länsstyrelsen begär den militära myndighetens medverkan för den dömdes införfassande till vederbörande straffanstalt för straffets undergående och den militära myndigheten icke på grund av militära skäl finner med straffets verkställighet böra tills vidare anstå, föranstalta om, att den dömda överlämnas till polischefen i orten för hans förfassande till straffanstalten.

Länsstyrelsen i Kristianstads län uttalar, att behovet av bestämmelser, varigenom länsstyrelserna bemyndigas att i förekommande fall förklara sina beslut skola gå i omedelbar verkställighet, bör beaktas. Länsstyrelsen i Kopparbergs län anser att myndigheters beslut i alla de fall, då annorlunda icke föreskrives, böra få gå i verkställighet utan att ha vunnit laga kraft.

Styrelsen för Sveriges advokatsamfund påpekar att på grund av krigsförhållanden det kan inträffa, att förvaltningsärenden, särskilt förvaltningsprocesser, som handläggas av lokala myndigheter, icke kunna på sätt nu gällande lag föreskriver hänskjutas till överordnade myndigheter för överprövning. Kommunikationerna mellan de lokala myndigheterna och de centrala högre instanserna kunna nämligen bli helt avbrutna. De nu anförda förhållandena torde enligt styrelsens förmenande desto mer vara förtjänta av beaktande som i åtskilliga fall de lokala förvaltningsmyndigheternas beslut träda i kraft omedelbart, oavsett att de icke vunnit laga kraft. Det torde i detta avseende vara tillräckligt att erinra om bestämmelserna i taxeringsförordningen samt kommunallagarna. En följd härav är emellertid att allmänheten, därest förbindelserna mellan de lokala och centrala myndigheterna brytas, kan komma att lida avsevärda rättsförluster. Med hänsyn till nu anförda omständigheter anser styrelsen att vid utarbetande av den ifrågasatta lagstiftningen särskild uppmärksamhet bör ägnas såväl frågan om de lokala och centrala förvaltningsmyndigheternas organisation som frågan om instansordningen i förvaltningsärenden.

III. Utsökningsväsendet.

Erinras må därom att i lagen nr 272/1940 lämnas bestämmelser i fråga om förfarandet i utsökningsmål, vari någon skall höras i den ordning, som stadgas i 195 § utsökningslagen, m. m. Omnämnas må även i förevarande sammanhang de möjligheter till anstånd med betalning av gäld, inskränkning i rätt att utsöka fordran och uppskov med försäljning av utmätt egendom m. m., som lämnats i den nytillkomna moratorielagstiftningen.

Beträffande tiden för exekutiv auktion m. m. anser överståthållarämbetet det böra övervägas, huruvida icke länsstyrelse bör medgivas befogenhet att uppskjuta exekutiv auktion om anledning är att antaga att på grund av utomordentliga förhållanden sökanden eller fastighetsägaren är ur stånd att inställa sig vid förrättningen. Även länsstyrelsen i Uppsala län efterlyser bestämmelse för det fall, att part av krigsförhållanden är hindrad bevaka sin rätt vid exekutiv försäljning av fast egendom.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län ifrågasätter en jämkning i den för utmätningsman stadgade ansvarigheten i 162 och 163 §§ utsökningslagen. Vidare bör enligt samma länsstyrelses mening överexekutor kunna medgiva uppskov med köpeskillingslikvid.

Vad beträffar plats för auktion uttalar länsstyrelsen i Västernorrlands län, att gäldenärens rätt att bestämma ställe för auktionen (98 §) ej bör gälla, om överexekutor finner förhållandena medföra, att uppgivna auktionsstället är olämpligt.

Länsstyrelsen i Jämtlands län framhåller att i vissa fall givits särskilda föreskrifter angående plats för vissa sammanträden. Sålunda — fortsätter länsstyrelsen — fastslås i utsökningslagen att exekutiv auktion skall hållas å landskansliet eller å tingsställe inom den ort, där vederbörande fastighet är belägen. Då det under utomordentliga förhållanden kan vara omöjligt för länsstyrelsen att förrätta exekutiv auktion å någon av nämnda platser, synes möjlighet böra lämnas länsstyrelsen att utsätta exekutiv auktion att äga rum å ort som i varje fall prövas lämpligt. Beträffande såväl exekutiva auktioner som sammanträden för köpeskillingsfördelning samt fördelning av expropriationsersättning, löseskilling enligt ensittarlagen m. m. kan den situationen tänkas uppstå, att ett till viss tid och ort utsatt sammanträde på grund av utomordentliga förhållanden icke kan avhållas. För sådana fall torde det enligt länsstyrelsens mening var erforderligt att länsstyrelsen äger möjlighet att vidtaga sådana åtgärder, att rättsförlust för parter icke uppstår.

Slutligen kan nämnas att länsstyrelsen i Malmöhus län anser att under krigsförhållanden *handräckningsförfarande* beträffande utskylder och böter att uttagas från i utlandet bosatta personer torde kunna uppskjutas.

IV. Skatteväsendet.

I finansdepartementets promemoria anföres rörande *allmän fastighetstaxering* följande: Allmän fastighetstaxering äger rum vart femte år och skall nästa gång verkställas år 1943 (kommunalskattelagen 12 §, taxeringsförordningen 2 §). Förberedelserna för taxeringen börja på hösten 1942. Fastighetsdeklaration skall vara avgiven senast den 15 september året före taxeringsåret (taxeringsförordningen 20 §). Under utomordentliga förhållanden synes det ligga nära till hands att förlänga taxeringsperioden och alltså upp-

skjuta fastighetstaxeringen tills vidare. Huruvida fullmaktslagstiftningen redan nu bör genomföras beträffande fastighetstaxeringen är väl tvelaktigt.

Enligt länsstyrelsens i Västmanlands län mening bör Kungl. Maj:t erhålla bemyndigande att förordna om förlängning av den i § 12 kommunalskatte-lagen föreskrivna tiden, fem år, för fastighetstaxeringsperiod.

Vad i den inom finansdepartementet utarbetade promemorian anförts i fråga om *den årliga taxeringen* har tidigare återgivits. Länsstyrelsen i Västmanlands län ifrågasätter, att Kungl. Maj:t beklädes med rätt att föreskriva vissa summariska grunder för den årliga taxeringen.

I taxeringsförordningen förekommer, såsom från olika håll påpekats, ett stort antal frister för fullgörande av uppgiftsskyldighet, tidsbestämmelser i fråga om sammanträden m. m. samt besvärs- och fatalietider.

I fråga om särskilt frister för skyldighet att fullgöra deklara-tions- eller annan uppgiftsskyldighet ha vissa uttalanden gjorts av kammarrätten, vilka tidigare återgivits. Länsstyrelsen i Gotlands län anser att undersökning bör ske i vad mån behov föreligger av bestämmelser angående ändring i tiderna för avlämnandet av självdeklarationer och andra taxeringshandlingar.

I finansdepartementets promemoria erinras om att det jämlikt bestämmelserna i 33 § b) och 36 § 3 mom. taxeringsförordningen åligger statens pensionsanstalt att till ledning för taxering senast den 15 februari varje år meddela uppgifter för en var pensionstagare angående beloppet av pensionsförmånerna för nästföregående år. Det synes icke uteslutet, att förhållandena vid krig kunna bli sådana, att dessa bestämmelser icke kunna iakttagas, t. ex. om de handlingar blivit förstörda, på vilka sagda uppgifter grundas. Befogenhet att vid behov medgiva befrielse från skyldighet att iakttaga ifrå-gavarande bestämmelser synes därför möjligen böra förbehållas Kungl. Maj:t.

I fråga om tider för sammanträden o. d. ifrågasätter länsstyrelsen i Gotlands län en uppmjukning av gällande bestämmelser. Även länsstyrelsen i Värmlands län påpekar behovet av bestämmelser som möj-liggöra framflyttande av tiden för sammanträden och för avgivande av rap-porter från myndighet och avslutande av myndighets verksamhet.

Vad beträffar besvärs- och fatalietider anser länsstyrelsen i Gotlands län att en undersökning bör ske i vad mån behov föreligger av bestämmelser angående ändring i tiden för besvärs anförande i beskattnings- och debiteringsfrågor m. m.

Länsstyrelsen i Uppsala län anför:

Jämlikt 121 § taxeringsförordningen utgör förutsättningen för besvärsrätt till kammarrätten, att den skattskyldige *inom föreskriven tid* — i länen den 15 juli och i Stockholm den 10 augusti — anfört besvär hos prövningsnämnden över taxeringsnämndens beslut. Då för åtskilliga skattskyldiga, inkallade till beredskaps-tjänst, synnerliga svårigheter torde möta att iakttaga nämnda besvärs-tid, anser länsstyrelsen att för dessa skattskyldiga den omständigheten, att besvären till prövnings-nämnden inkommit först efter besvärstidens utgång, icke bör föranleda till att sedermera hos kammarrätten anförda besvär icke upptagas till prövning. Av sam-ma skäl anser länsstyrelsen, att besvär, anförda hos särskilda prövningsnämnden enligt § 123 taxeringsförordningen, böra upptagas till prövning, även om den skatt-skyldige erhållit underrättelse om avvikelse från deklARATIONEN före den 15 juni. Länsstyrelsen föreslår fördenskull, att undantagsbestämmelser från taxeringsförord-ningens föreskrifter i nu nämnda avseenden böra komma till stånd.

I *förordningen om arvsskatt och skatt för gåva* förekomma vissa bestämmelser om fatalier och frister. I finansdepartementets promemoria uttalas, att

möjlighet borde beredas att meddela dispens från de i 39 § meddelade bestämmelserna.

I *förordningen angående stämpelavgiften* (4—6 kap.) äro bestämmelser meddelade angående stämplor och deras tillhandahållande, om tillsyn å stämpelavgiftens utgörande samt om uppbörd och redovisning. I finansdepartementets promemoria framhålles att under sådana förhållanden, som i ärendet åsyftas, tillämpningen av dessa bestämmelser torde kunna möta svårigheter, som göra undantag påkallade. Närmast torde detta bli fallet i fråga om det tekniska förfarandet vid stämpeluppbörden och om tidsfristerna för inleverering av medel, insändande av redogörelsehandlingar m. m.

Vad sålunda anförts gäller enligt vad som i promemorian uttalas även de motsvarigheter till förenämnda bestämmelser som återfinnas i arvsskatteförordningen, särskilt i 42, 43, 50, 53 och 57 §§.

Angående *uppbördsförfarandet* har i finansdepartementets promemoria anförts följande:

Uppbördsreglementet, övriga uppbördsförfattningar ävensom restindrivningsförordningen äro administrativa. Vid mera vittgående ändringar i uppbördsreglementet (t. ex. 1931 års ändring beträffande tiden för kronouppbörden) har dock riksdagens yttrande inhämtats.

Tiderna för kronouppbörden (uppbördsreglementet §§ 9 och 11) torde vid krig få ändras. Bestämmelsen om att underlåten betalning av första uppbördsterminens utskylder ovillkorligen får till följd, att andra terminens utskylder omedelbart förfalla till betalning, bör kunna mildras. En liknande åtgärd bör vidtagas beträffande kommunalutskylder (innefattar kommunallagstiftning). Indrivningsavgiften bör kunna i vissa fall bortfalla (innefattar, i vad avser kommunalutskylder, kommunallagstiftning; jämför SFS 811/1939).

Länsstyrelsen i Gotlands län ifrågasätter en uppmjukning av bestämmelserna angående tid för hållande av kronouppbördsstämma i magistratsstad. Vidare anser länsstyrelsen att tid för hållande av uppbördsstämma för kommunalutskylder (lagen om kommunalstyrelse på landet § 73) bör kunna förskjutas. Länsstyrelsen i Stockholms län pekar även på tid för uppbördsstämma enligt förordningen angående understöd av skatteutjämningsmedel åt synnerligt skattetyngda kommuner.

Länsstyrelsen i Malmöhus län anser, att granskning för avkortning och avskrivning av kronoutskylder och automobilskattemedel samt därmed i uppbördsavseende jämställda medel av mera tillfällig natur kan anstå, liksom redovisning och bokföring av dessa medel; influtna medel böra däremot redovisas i vanlig ordning. Handräckningsförfarande beträffande utskylder att uttagas från i utlandet bosatta personer torde kunna uppskjutas.

Avd. 3. Materiella frågor.

I fråga om *vård och behandling av fångar och andra av samhället omhändertagna* torde, enligt vad som från flera håll påpekats, krigsförhållanden komma att medföra behov av förändrade bestämmelser. Statssekreteraren i justitiedepartementet framhåller att vissa verkställighets- och andra bestämmelser i lagen om ungdomsfängelse samt förvarings- och interneringslagarna torde böra sättas ur kraft. Enligt statssekreterarens och fångvårdsstyrelsens mening bör fångvårdsstyrelsen få bemyndigande att helt eller delvis suspendera föreskrifterna i lagen den 24 mars 1916 angående verkställighet av straffarbete och fängelsestraff samt lagen den 22 april 1927 om verkställighet av förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare

samt av internering av återfallsförbrytare. Beträffande stadgan den 8 april 1938 (nr 134) angående vård och behandling i statens fångvårdsanstalter samt stadgan samma dag (nr 135) angående vård och behandling av dem som ådömts ungdomsfängelse bör fångvårdsstyrelsen medgivas rätt att företaga erforderliga ändringar.

Beträffande vissa grupper av intagna, nämligen förvarade, internerade, till ungdomsfängelse dömda, häktade, vilkas sinnesbeskaffenhet skall undersökas, samt straffriförklarade, vilka kategorier vistas å särskilda av Kungl. Maj:t bestämda fångvårdsanstalter, har Kungl. Maj:t på därom av fångvårdsstyrelsen gjord framställning genom brev den 27 oktober 1939 bemyndigat styrelsen att vid inträffande luftskyddstillstånd eller annan tidpunkt, som styrelsen kunde finna lämplig, för viss tid överflytta dessa till andra anstalter inom fångvården än dem, som bestämts för omhändertagande av nämnda kategorier av intagna. Sådant bemyndigande borde enligt fångvårdsstyrelsens mening lämpligen medtagas i de bestämmelser rörande förvaltningsmyndigheternas verksamhet vid krig m. m., som äro avsedda att utfärdas.

Socialstyrelsen erinrar om att vissa i fattigvårdslagen föreskrivna anstalter, närmast ålderdomshem och arbetshem, under krig torde komma att med stöd av förfoganderättslagen eller eljest tagas i anspråk för inkvartering av militär personal eller liknande ändamål. I sådant syfte torde meddelas en bestämmelse av förslagsvis det innehåll att, då fattigvårdsanstalt eller arbetshem tages i anspråk enligt förfoganderättslagen eller eljest för allmänt ändamål av synnerlig vikt, Kungl. Maj:t äger medgiva dispens från skyldigheten för vederbörande fattigvårdssamhälle eller landsting att hava sådan anstalt eller sådant hem anordnat.

Socialstyrelsen framlägger även motiverade förslag till omläggning av skyddshemsvården (barnavårdslagen 24, 35, 45 och 46 §§) samt alkoholistanstalternas verksamhet (alkoholistlagen 20, 28, 29, 31, 36 och 37 §§). I fråga om alkoholistvården förordar socialstyrelsen även att samtliga platsansökningar överlämnas till socialstyrelsen, som verkställer utplaceringen på de olika anstalterna av de vårdbehövande (kungörelsen ^{29/5} 1932, nr 215, med vissa bestämmelser rörande alkoholistvården m. fl. författningar).

I flera yttranden påyrkas *förenklingar i förfarandet* som sammanhännga med de materiellträttsliga grundreglerna. Statssekreteraren i försvarsdepartementet frågar beträffande den kamerala revisionen inom försvarsväsendet, huruvida anmärkningsprocessens materiellträttsliga grundval, redogöraransvaret, bör upprätthållas. Och arméförvaltningen anser att i fråga om anmärkningar, som av ämbetsverkets revision framställas mot vederbörande redogörarens räkenskaper, bör åt ämbetsverket inrymmas samma befogenheter som tillkomma riksräkenskapsverket.

I en inom finansdepartementet upprättad promemoria förordas följande förenklingar i fråga om den offentliga statistiken:

1. Jämlikt 16 kap. 3 § nya giftermålsbalken skall hos en för hela riket gemensam registreringsmyndighet föras äktenskapsregister för inskrivning av de uppgifter, vilka enligt nämnda balk skola anmälas för registrering eller vilkas intagande i registret eljest varder föreskrivet. Enligt instruktionen för statistiska centralbyrån (nr 226/1929) åligger det centralbyrån att föra sagda register. Huruvida centralbyrån kan fullgöra denna uppgift beror givetvis på om de till grund för registret liggande uppgifterna kunna och böra under sådana förhållanden, som här åsyftas, insändas till centralbyrån.

2. I av Konung och riksdag antagen lag den 17 oktober 1900 om straffregister föreskrives i 8 § 3 mom., att för den officiella statistiken erforderliga utdrag ur

straffregistret skola meddelas till statistiska centralbyrån. Därest såsom rimligt synes centralbyråns statistik över brottsligheten på grund av krisläget nedlägges, erfordras icke sådana utdrag ur straffregistret.

3. I förordning den 26 april 1940 (nr 264) med särskilda bestämmelser rörande mantalsskrivningen för år 1941 i anledning av folkräkningen den 31 december 1940 har Kungl. Maj:t, med riksdagen, förordnat, att vid den förestående mantalsskrivningen vissa åtgärder skola vidtagas för underlättande av folkräkningens genomförande. Därest förhållandena bliva sådana, att folkräkningen icke kan eller bör genomföras vid avsedd tidpunkt, torde den nämnda förordningen böra upphävas.

Medicinalstyrelsen anför: Förhållanden kunna tänkas inträda som göra nödvändigt att författningar och lagar, särskilt sådana som avse statsbidrag för olika sociala ändamål eller som ålägga skyldigheter i medicinskt eller veterinärt syfte, ofördröjligen sättas ur funktion eller ändras med hänsyn till föreliggande omständigheter. Att i sådana fall anlita gällande former för erhållande av erforderlig befogenhet till rättelse kan vara förenat med stora olägenheter. Provisoriska åtgärder böra då kunna få vidtagas.

För skolöverstyrelsens och under överstyrelsen lydande läroanstalters vidkommande ha viktiga fullmaktsbestämmelser redan utfärdats i och genom kungörelsen den 3 nov. 1939, nr 802. Sålunda har skolöverstyrelsen — i vissa fall folkskolinspektör — erhållit bemyndigande att under här avsedda förhållanden fatta beslut angående ändringar i klassavdelningarnas antal och storlek, i tim- och kursplaner m. m. Kungl. Maj:t torde enligt läroverksstyrelsens åsikt böra erhålla befogenhet att vidtaga sådana tillfälliga ändringar i de särskilda läroanstalternas organisation och verksamhet, som i samband med krigstillstånd kunna visa sig påkallade. — I en promemoria, utarbetad inom ecklesiastikdepartementet, göres gällande, att det Kungl. Maj:t av 1939 års urtima riksdag lämnade bemyndigandet (jfr prop. 23/1939 B) är tillfyllest, såvitt angår den statliga befattningen med folkskole- och läroverksväsendet. Däremot synes det önskvärt att det i samband med den nu förevarande utredningen erinras om detta bemyndigande och konstateras, att Kungl. Maj:t med stöd av detsamma äger befogenhet vidtaga erforderliga åtgärder.

Statssekreteraren i finansdepartementet omtalar att frågan om bemyndigande för Kungl. Maj:t att meddela särskilda lönebestämmelser under ett krisläge är föremål för särskild utredning inom departementet.

Från särskilt vissa myndigheters sida ha framställts önskemål om vidgad befogenhet för Kungl. Maj:t resp. verket i fråga om *fastställandet av taxor m. m.*

I underdånig skrivelse den 19 december 1939 ifrågasatte generalpoststyrelsen, huruvida icke Kungl. Maj:t skulle finna anledning att av 1940 års riksdag utverka bemyndigande att för viss begränsad period bestämma om de inrikes postavgifterna. Styrelsens förslag föranledde icke någon Kungl. Maj:ts åtgärd (Kungl. Maj:ts beslut den 16 febr. 1940). Från postverkets sida erinras om lämpligheten av att frågan upptages till förnyad prövning. Vidare ifrågasattes att Kungl. Maj:t tillerkännes befogenhet att, i fråga om förordningarna angående postsparbanken, angående postgirorörelsen samt angående postverkets ansvarighet för försändelser och medel som mottagits till postbefordran, vidtaga sådana ändringar som icke innebära väsentlig rubbning av de grunder som fastställts i författningarna.

Generallotsstyrelsen önskar befogenhet för Kungl. Maj:t att efter omständigheterna jämka lotstaxorna.

Vattenfallsstyrelsen hemställer bl. a., såsom tidigare omnämnts, om utsträckande av styrelsens rörelsefrihet i fråga om elektriska anläggningar.

Riksförsäkringsanstalten anholder, i anslutning till bestämmelsen i 1920 års upphandlingsförordning § 18, att anstalten må, där så finnes för ändamålet fördelaktigt, få träffa uppgörelse under hand.

Från järnvägsstyrelsens sida framhålles, att Kungl. Maj:t bör erhålla be- myndigande av riksdagen att vid behov ställa erforderliga medel till järn- vägsstyrelsens förfogande.

Enligt vad som från flera håll uttalats och även i det föregående antytts torde under utomordentliga förhållanden behov uppkomma att *upphäva el- ler jämka vissa författningsföreskrifter*.

I några yttranden föreslås sålunda att Kungl. Maj:t beredes ökad möjlig- het att meddela dispens eller suspendera bestämmelserna i arbetstidslagarna (sjuarbetstidslagen, semesterlagen etc.). Härutinnan må emellertid erinras att den 14 juni 1940 utfärdats lag om undantag från gällande bestämmelser rörande arbetstidens reglering m. m.

Statssekreteraren i jordbruksdepartementet förklarar att svårighet torde uppstå att efterleva åtskilliga författningar på jordbrukets och därmed sam- manhängande områden i krigstid, varför Kungl. Maj:t borde bemyndigas att sätta dessa bestämmelser ur kraft. Såsom exempel nämnas bl. a. lagen den 23 december 1914 om hingstbesiktningstvång, lagen den 23 december 1928 om galtbesiktningstvång, lagen den 14 juni 1928 angående handel med utsä- desvaror och förordningen den 30 juni 1937 om viss reglering av handeln med färsk strömming.

Lantbruksstyrelsen ifrågasätter, huruvida bestämmelserna om skadestånd i 47 § lagen om ägofred kunna upprätthållas under krigsförhållanden.

I den inom finansdepartementet upprättade promemorian framhålles, att bestämmelserna i 8, 9, 11 och 12 §§ lagen om mått och vikt kunna bliva svå- ra eller omöjliga att tillämpa, varför önskvärt är att bestämmelserna i dessa paragrafer kunna ändras eller upphävas helt eller delvis inom riket.

I en inom kommerskollegiet upprättad promemoria uttalas, att Kungl. Maj:t bör kunna bemyndiga kollegiet i egenskap av fartygsinspektionens chefsmyndighet (se lagen ^{16/10} 1934 om tillsyn av fartyg) att besluta dels den inskränkning av tillsynen, som av förhållandena påkallas, dels ock av för- hållanden påkallad befrielse från skyldighet att ha fartyg försedda med certifikat m. m. Även statssekreteraren i handelsdepartementet förklarar att möjlighet bör beredas att medgiva eftergifter från fartygstillsynslagens be- stämmelser.

Riksförsäkringsanstalten anmäler, att stora svårigheter kunna uppstå för besiktning av ångpanna i enlighet med kungörelsen den 23 maj 1919, nr 301, varför föreskrift bör meddelas som bereder yrkesinspektionens chefsmyndig- het resp. yrkesinspektör erforderliga dispensmöjligheter i detta hänseende.

Generaltullstyrelsen föreslår, att Kungl. Maj:t av riksdagen medgives vissa befogenheter angående provianteringsfrilager och tobaksskattelager.

Vidare uttalar generaltullstyrelsen, att de i 5 § kungörelsen den 4 juni 1937 (nr 292) angående förhandlingsrätt för statens tjänstemän förekommande bestämmelserna i fråga om skyldighet för myndighet, att, innan vissa i pa- ragrafen närmare angivna beslut fattas, bereda förhandlingsberättigad före- ning tillfälle till förhandling, böra under här avsedda förhållanden försättas ur kraft.

Pensionsstyrelsen framhåller, att försummelse i fråga om inbetalning av avgift för pensionsförsäkring, föranledda av militärtjänstgöring o. d., icke böra medföra reduktion av grundpensionens fasta belopp (folkpensioner- ingslagen 6 § 1 mom.).

Beträffande bestämmelserna om rätt mantalsskrivningsort (§ 3 mantals-

skrivningsförrordningen) ifrågasättes i den inom finansdepartementet utarbetade promemorian, att uttryckliga stadganden givas därom att långtidsevaluering icke i regel skall öva inverkan å mantalsskrivningen. Socialstyrelsen påpekar, att beträffande tillämpningen av fattigvårds- och barnavårdslagarna i första hand möter spørgsmålet, huru hemortsrättsbestämmelserna i sitt nuvarande skick kunna tänkas fungera under krigsförhållanden. Det synes antagligt — uttalar styrelsen — att evakueringar och andra folkomflyttningar, som kunna förekomma under krig, måste medföra komplikationer i olika hänseenden ur hemortsrätts- och mantalsskrivningssynpunkt. Specialbestämmelser härom torde därför kunna ifrågasättas.

Länsstyrelsen i Malmöhus län anger såsom exempel på författningar, som innehålla föreskrifter, vilka utan olägenhet skulle kunna sättas ur kraft, bl. a. hälsovårdsstadgan.

En *jämkning i vissa anslagsvillkor* kan även, enligt vad som uttalats, visa sig erforderlig. Statssekreteraren i jordbruksdepartementet erinrar om att å nionde huvudtiteln upptagits ett stort antal anslag om bidrag för olika ändamål. Kungl. Maj:t bör erhålla befogenhet att medgiva ändring i de för bidragens utgående stadgade villkoren. Detsamma bör gälla för villkor som uppställts för beviljande av lån från lånefonder. — Lantbruksstyrelsen förutsätter, att dispenser kunna lämnas av Kungl. Maj:t i fråga om mindre viktiga understödsvilkors uppfyllande, vare sig generellt eller från fall till fall.

Egnahemsstyrelsen anser, att Kungl. Maj:t, egnahemsstyrelsen och egnahemsorganen i övrigt böra få befogenhet att meddela dispens från uppställda villkor angående viss tid för fullbordandet av odlings- och byggnadsarbeten.

I flera yttranden ifrågasättes befogenhet för Kungl. Maj:t resp. annan myndighet att vidtaga ändringar i gällande *föreskrifter om tid och sätt för utbetalning av understöd, pensioner och andra dylika ersättningar*.

Pensionsstyrelsen förklarar sålunda beträffande sättet för utbetalning av folkpension (invalidunderstöd), blindhetsersättning och barnbidrag, att Kungl. Maj:t bör erhålla möjlighet att bemyndiga pensionsstyrelsen att — efter samråd med postverket — besluta i dylika frågor. Ävenledes bör enligt pensionsstyrelsens mening en förenkling, åtminstone temporärt, möjliggöras i fråga om de beräknings- och utbetalningsföreskrifter som lämnas i folkpensioneringslagen 13 och 40 §§ samt barnbidragslagen 10—12 §§.

Statssekreteraren i socialdepartementet framhåller att utbetalningsföreskrifterna i pensionsreglementena böra kunna jämkas.

Riksförsäkringsanstalten pekar i förevarande avseende på utbetalningsföreskrifterna i lagen om försäkring för olycksfall i arbete 14 § och 27 § sista stycket, förordningen om ersättning med anledning av kroppsskada ådragen under militärtjänstgöring 12 §, förordningen den 1 juni 1923 ang. ersättning av statsmedel för skada i följd av olycksfall, som förorsakats av krigsförhållandena under 1914—1919 års världskrig, 6 §, m. fl. författningar.

I detta sammanhang kan även nämnas att pensionsstyrelsen upptagit spørgsmålet om rätt för styrelsen att underlåta utbetalning av barnbidrag för tid, under vilken barn tillhörande utrymd skolklass åtnjuter utrymningshjälp.

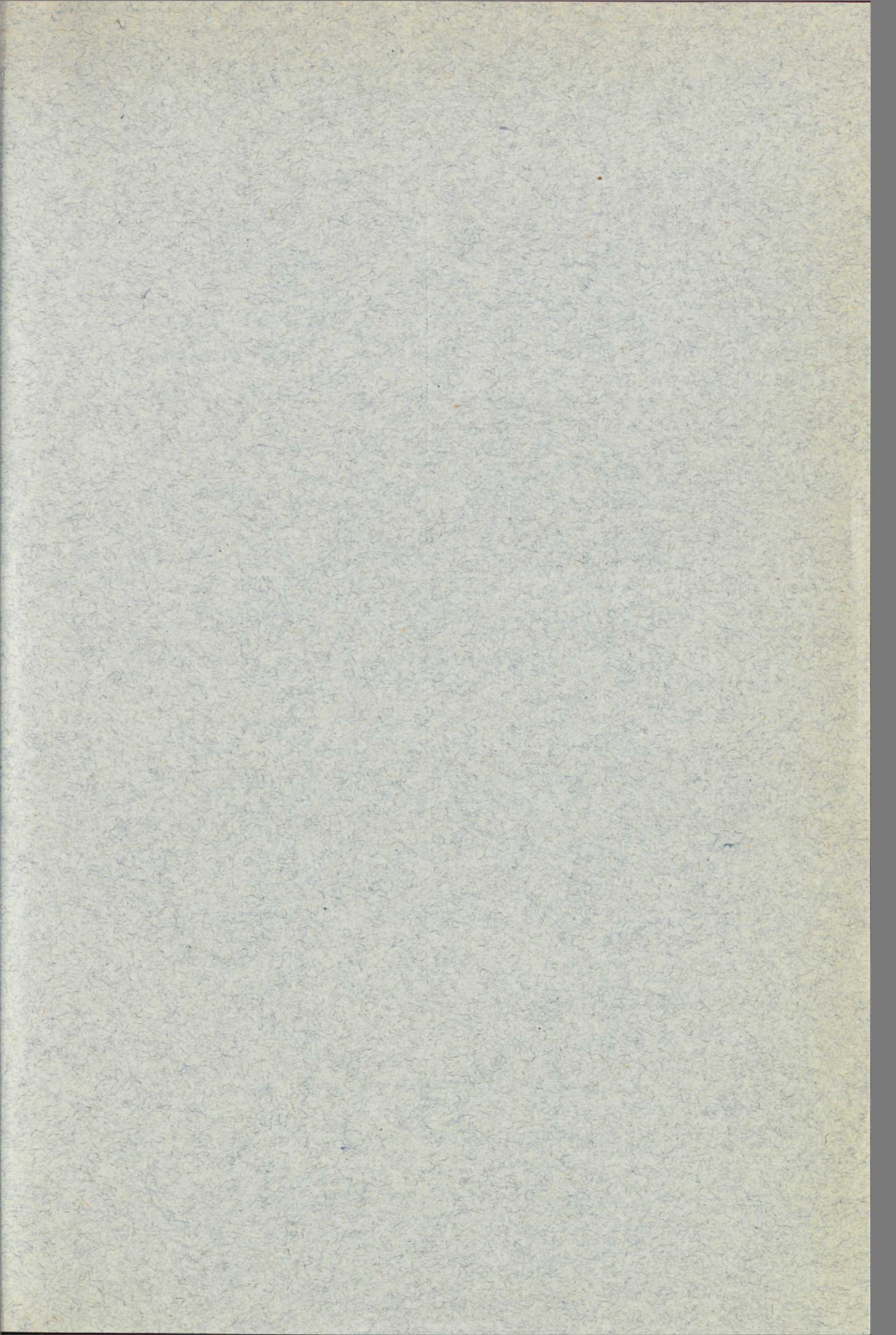
I yttrandet från statssekreteraren i justitiedepartementet ha även berörts ett par frågor som stå i nära samband med *domstolsväsendet*. Sålunda påpekas att den i vissa fall föreliggande skyldigheten för domstol att förordna om undersökning av tilltalads sinnesbeskaffenhet understundom kan bliva svår att iakttaga. Vidare uttalas, i anledning av bestämmelserna att i vissa fall förundersökning i brottmål skall äga rum, att möjligen även här dom-

stolen bör ha möjlighet att ändock anskaffa undersökning på något sätt. I en svår situation kan det bli omöjligt för domstol att erhålla utdrag ur straffregistret. Någon föreskrift bör då finnas huru domstolen för sådant fall skall förfara.

Även en del materiellträttsliga bestämmelser inom det kyrkliga förvaltningsområdet ha gjorts till föremål för omnämmande i vissa yttranden. Kammarkollegiet liksom kammarrådet Wohlin ifrågasätter befogenhet för Kungl. Maj:t att förordna om utsträckning tillsvidare under oförändrade villkor och bestämmelser av giltighetstiden för prästlöneregleringar (lag ⁹/₁₂ 1910 om regl. av prästerskapets avlöning 2 § jfr tillägg 617/1934). Enligt kammarrådet Wohlins mening bör Kungl. Maj:t vidare bemyndigas förordna om eventuellt erforderlig utsträckning av tillämpningstiden för senast fastställda s. k. normalavkastningsuppskattningar och skogshushållningsplaner (lag ³⁰/₈ 1932 om kyrkofond 9—11 §§ samt ecklesiastik boställsordning samma dag 46 § jfr tillägg 545—546/1934). Slutligen anser kammarrådet Wohlin att Kungl. Maj:t bör bemyndigas förordna om allmänt uppskov eller tidsbegränsat anstånd med förrättande av de ekonomiska besiktningar å ecklesiastik boställsjord, där tidpunkten för dylika förrättingars hållande är i lagen bestämd (ecklesiastik boställsordning 34 §).

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

	Sid.
Skrivelse till chefen för justitiedepartementet	3
Lagförslag	5
De sakkunnigas uppdrag m. m.	10
De sakkunnigas förslag.	
Organisatoriska frågor.....	14
Förvaltningsverksamheten.....	16
Lagstiftningens allmänna karaktär	22
Speciell motivering.	
1 §.....	25
2 §.....	27
3 §.....	38
4 §.....	40
5 §.....	43
6 §.....	45
7 §.....	46
8 §.....	47
9 §.....	49
10 §.....	51
11 §.....	52
12 §.....	55
13 §.....	57
14 §.....	59
Ikraftträdande m. m.....	59
 Bilaga.	
Sammanställning av yttranden	61

Statens offentliga utredningar 1940

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvård.

Betänkande med förslag till lag om ändrad lydelse av 8 kap. strafflagen m. m. jämte därmed sammanhängande författningar. [8]
Betänkande med förslag rörande offentliga rättshjälpsanstalter. [11]
Statistisk utredning angående förvaltningskostnader m. m. i konkurser. [13]
Förslag till ändrad lagstiftning om straff för försök till brott. [19]
Straffrättskommitténs betänkande med förslag till lagstiftning om förmögenhetsbrott. [20]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Promemoria med förslag till vissa åtgärder mot missbruk av tryckfriheten. [5]
Betänkande med förslag till lag med särskilda bestämmelser ang. stats- och kommunalmyndigheterna och deras verksamhet vid krig eller krigsfara m. m. [23]

Kommunalförvaltning.

Statens och kommunernas finansväsen.

Politi.

Nationalekonomi och socialpolitik.

Betänkande med utredning och förslag ang. Inrättande av fritidsreservat för städernas och de tätbebyggda samhällenas befolkning. [12]
Socialvårdskommitténs betänkande. 1. Statistisk undersökning ang. kommunernas ålderdomshem. [22]

Hälso- och sjukvård.

Betänkande angående utfärdande av samt ersättning för vissa läkarintyg. [21]

Allmänt näringsväsen.

Betänkande med förslag till kungörelse ang. kontroll å handeln med ost samt viss lagstiftning ang. korvaror. [9]

Fast egendom. Jordbruk med binärningar.

Betänkande ang. uppgörelse mellan Kungl. Maj:t och kronan samt Stockholms stad rörande vissa markfrågor m. m. i Stockholm. [6]
Efterfrågan på jordbruksprodukter och dess känslighet för pris- och inkomstförändringar. [16]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Betänkande med förslag till åtgärder för befordrande av produktionen å önskilda skogar i vissa delar av Norrland. [3]

Industri.

Handel och sjöfart.

Kommunikationsväsen.

Betänkande och förslag ang. förhållandet mellan arbetsuppgifter och löneställning vid statens järnvägar. Del 1. [14]
Betänkande med förslag rörande skärgårdarnas behov av förbättrade kommunikationer. Del 2. [15]
Betänkande med förslag till ändrad lagstiftning ang. s. k. rattfylleri. [17]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Betänkande med förslag till lag om krigsskadeersättning. [4]
Betänkande med förslag till lag med vissa bestämmelser om livförsäkring vid krig m. m. [7]
Betänkande med förslag ang. krigsförsäkring av viss lösegendom. [18]

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

Betänkande och förslag ang. reglering av församlingsindelningen i Stockholm och revision av den för huvudstaden gällande lagen om församlingsstyrelse. [1]
Svensk namnbok 1940. [10]

Försvarsväsen.

Betänkande ang. omorganisation av arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse m. m. [2]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.